

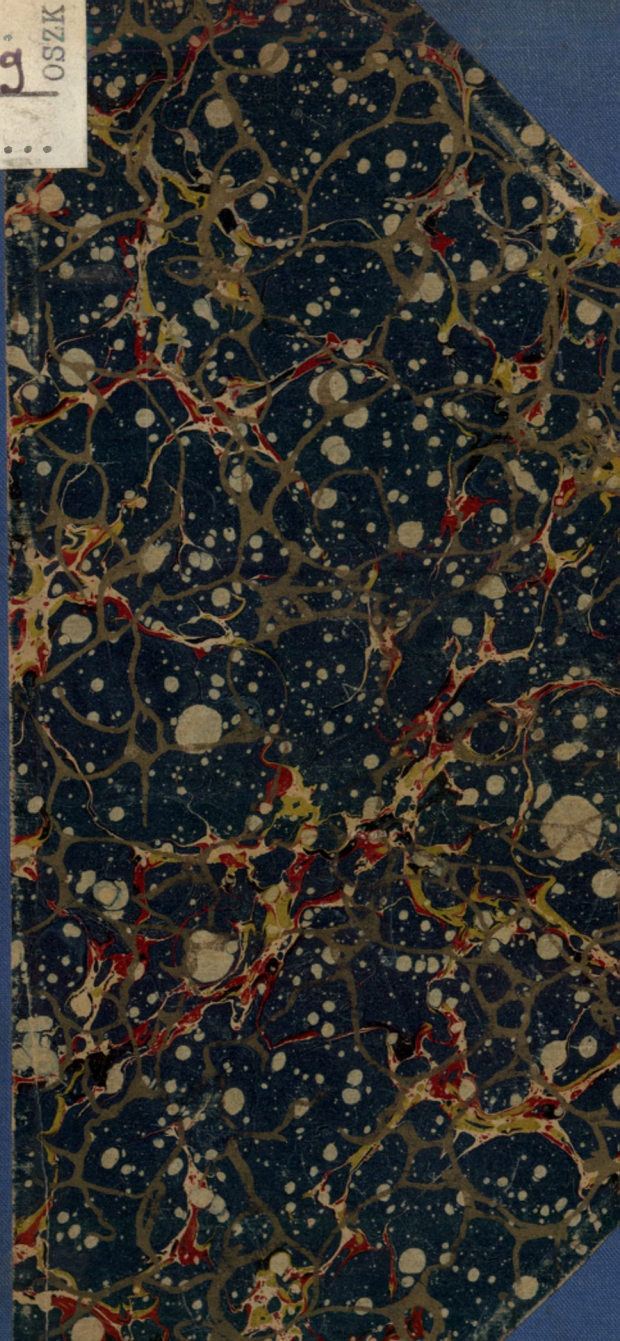
Jókai

A

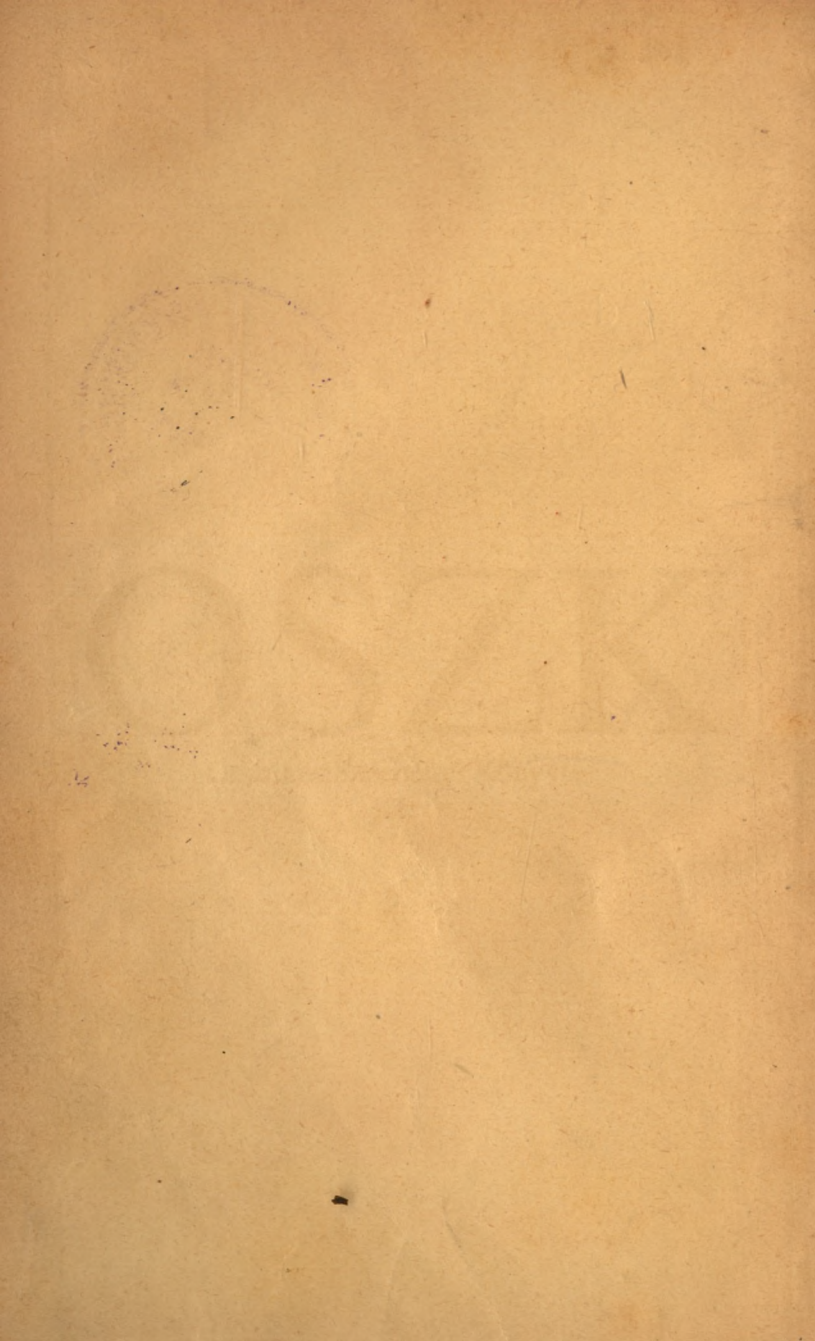
Krác

87659

OSZK

A KRÁÓ

REGÉNY

IRTA

JÓKAI MÓR

BUDAPEST

RÉVAI TESTVÉREK KIADÁSA

1895

R
2

87.659

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

1968/R leltár

RÚT LEÁNYOK ASYLUMA.

Rút leányok ?

Hát vannak a világon rút leányok ?

Vagy, élesítsük még a kérdést : van a világon egyáltalában valami rút, a mit a természet alkotott ?

Az idomtalan viziló, a százfogú kajmán, a varangy, a pók, a barlangbuvó szirén, fekete testével, vörös kopolyúival csak a laikus szemében rút : a természetbuvár előtt az mind tökéletes s a saját fajtája előtt bizonyosan szép.

Azok a világ végén lakó népek, meg a kik az ismeretlen világrészek közepén tenyésznek, koromfekete, mahagonibarna, pergamensárga, olajfakó, rézvörös színűek, bizonyosan a maguk arczszínét tartják a legtökéletesebbnek, s a kik a leányaiknak az orrát felhasítják, az ajkát csigahéjra feszítik, hogy szélesen kiforduljon, az arczukat piros és kék sávokkal hosszában befestik, tűhegygyel telerajzolják : bizonyosan abban a meggyőződésben élnek, hogy ők most azokat megszébbítették. S a Nyanza-parti szerecsen kétségtelenül büszke arra a két hegyes szarvára, melyet a felesége sodort össze a homlokán a hajából, mézgával és viaszszal kikeményítve. Nekünk az rémület volna : azoknak dicsekedés.

Nincsenek rút állatok a világon.

Rút emberek pedig nem is lehetnek.

Az embernek az arczvonásokon, az idomokon kívül még van valami adva, a mit a belső arcznak lehet nevezni.

Mikor egy olyan rútnak született arcot megvilágít a szívből derengő fény, az idomtalan arczon átsugárzik az érzés: egy könnyesepp ragyogása a szemekben egyszerre hogy megváltoztatja az egész kifejezést.

Vagy hát nem a gyöngéd érzés, hanem ördögi vad szenvedély, mely épen hozzá illik azokhoz a vonásokhoz: az kapja fel az alkalmat, hogy a rútból ideált teremtsen, hogy azt, a mi ocsmány, csábítóvá varázsolja; ez a megördögítése a rútnak valóságos ígézet hatalmával bir.

Poppæa, Néro kegyencze, majompofájú volt, s Cleopatra arcza fekete.

Én magam is ismertem egy ilyen alakot. A mi nemzeti színházunknak volt (még a szabadságharcz előtti időkben) egy elsőrendű ballerínája. Ezt valóságos halálfejjel ruházta fel a természet. Az ember megdöbbsen, ha az utcán találkozott vele. Hanem aztán mikor a színpadra lépett s rákezdte azokat a démoni kapriólokat, hihetetlen vad mozdulatokkal, szórta a szikrákat azokkal a halálfejből kivillogó tűzszemekkel, mikor elkezdett csábosan nevetni azzal a fenyegető arczával, akkor oda volt minden ember az elragadtatástól. Ez az apokrifok Lilithje, a ki Ádám apánk-nak megmagyarázta, hogy mi az igazi lélekkárhozat. Szerzetek is a számára egy külön balletet: «Az ördög leánya!» Arra a szerepre ő volt teremtve tökéletesen. Isten őrzötte az embert, hogy Luczifert apósának ne fogadja.

De hát mondjuk, hogy ez a színpad. Annak külön atmoszférája, lakóinak aureolája van. Azonban a közéletben is ismertünk hirhedett nőket, a kik egyaránt híresek voltak rút arczvonásaikról, törpe, formátlan termetükről, s hódításaik sikeréről.

Nincsenek rút leányok. Nem igaz. Nem lehetnek.

Épen arról akarok regényt írni. Egészen igaz történeti adatok nyomán. Hogy rút leányok nem léteznek. Még rendszeres kutatás nyomán, még pályázat útján sem fedezhetők fel.

Meduza szép volt. Azt merte mondani, hogy az ő arcza tökéletesebb, mint Minerváé. A boszúálló istennő azzal verte meg, hogy ijesztővé tegye az arczát a-kérkedőnek. De Meduza arról nem tudott semmit, a míg az istennő egy tükröt nem küldött neki, hogy lássa meg benne, milyen rút az arcza: s ettől Meduza ijedtében kövé dermedt.

Ezt az egyet nem hiszem el a mythológiának.

Nincs olyan nő a világon, a ki magát rúttnak lássa, ha a tükörbe néz. Az a csodálatos, isteni jótétemény, hogy senki sem hiszi magáról azt, hogy rút. Mindenki talál az arczán valami szépet, a mihez ragaszkodva, fenn tudja magában tartani az önszeretetet. S ez az érzés nem vénül meg, nem múlik el soha. És ha akkor, a mikor már halva vagyunk, még bele nézhetnénk a tükörbe, bizonyosan azt mondanók: «mégis csak szép halott vagyok én!»

* * *

Dél-Francziaországnak egy kies vidékén, a hol már olajfák és languedoc tájszólással beszélő emberek vannak, áll egy renaissance-korbeli szép kastély, pompás pagonytól körülvéve, mely csak elől az országút felé enged nyílást: az épület homlokzatát engedve látni, mely a halastóban visszatükröződik.

A kastély homlokzatán olvasható nagy fekete betűkkel: «Asyl des filles laides». (Rút leányok mentsháza.)

A vasrács-kerítésen minden járó-kelő betekinthet s láthat a virág-rabattok között egyesével, ritkán párosával,

egyformán szürkébe öltözött nőalakokat pepecselni, a hogy kertészek szoktak. Mindegyiknek az arcát olyan fátyol takarja, a minőt a muzulmán nők viselnek.

A látogatás a mentsházban már némi előzményekkel jár. A pusztá kíváncsiság nem ad rá jogot. Ha férfi akar bejutni, annak csak az az egy módja van, hogy folyamodást intéz a mentsház védnöknőjéhez (ez egy grófné) valami rokona vagy ismerőse fölvétele végett. Mellékel hozzá egy fényképet az ajánlottól. Kapni a párizsi photographoknál olyan női arczképeket is, melyek a szépség fogalmaitól lényegesen eltérnek.

Másnap aztán a folyamodó jelentkezhetik s a lefátyolozott arczú kapusnő által bevezettetik a kastélyba, az intézet igazgatónőjéhez.

Annak nincs fátyol az arczán.

Tökéletes szépség. Arczvonások, arczszín, termet mind festői és szobrászi mintának való. Nyájasan mosolyogni is tud, s e mosolynál ragyogó fogsort tündököltet elő. Szép csengő, rokonszenves hangon beszél.

Soror Fernandenak nevezik.

A látogatót aztán élő szóban megismerteti a mentsház alapszabályaival.

Az intézet negyven leány számára van berendezve. A fölvétetéshez nem kell egyéb, mint a kvalifikáció bemutatása.

A mely leány azt mondja: «én rút vagyok», s igazat mond, az fölvétetik. Vannak rút leányok, a kik rossz erkölcsűek; de azok nem jönnek ide. Mit keresnének itten? A rútak rendesen becsületesek. S itt hiányzik az alkalom.

Itt azután tisztességes ellátást kapnak; ha akarják, holtig. A ki el akarja hagyni az intézetet, csak annyit kell

neki mondani: «én nem vagyok rút» s akkor elbocsájtják. Hanem aztán többet be nem fogadják.

Ez az intézmény azonban csak ama szerencsétlen leányok számára lett felállítva, a kikkel a természet bánt mostohán. Nehogy kétségbeesett lények versenyezzenek az ide bejuthatásért, ki van zárva az az eset, ha valaki nem a természettől, hanem mesterséges mód által lett rúttá: különben præmium volna kitűzve olyan elzüllött teremtések számára, a kik a szép arcukat vitriollal elrútítják, vagy a kik szándékosan keresnek valami betegséget, mely szépségüket lerombolja. Ezek nem vétetnek föl.

Mikor aztán a látogató megismerkedett az intézet egész rendjével, akkor bejegyzik a nevét a protokollumba, hozzá mellékelve a beajánlott leány arczképét, s azzal bocsátják el, hogy most ugyan minden hely be van töltve, de mi-helyt egy meg fog ürülni, azonnal értesíteni fogják s akkor elhozhatja a pártfogoltját.

S ha ekkor a látogató, tudásvágya kielégítésére azt a kérdést szerencsétlenni meg, hogy «mi módon ürülhet meg egy hely ebben a mentsházban? szoktak innen férjhez vinni valakit? vagy szoktak a rút leányok megszépülni?» akkor soror Fernande még egyszer leülteti őt magával szemben s megadja neki a kívánt felvilágosítást.

— Igen, uram, a mi védenczeinknek fele elhagyja ezt a mentsházat egy év alatt. S alig van öt, a ki az intézet megnyitása óta állandóul itt maradt. A gályapad, a fegyház, az örültek háza nem oly retteggető, mint a «rút leányok asyluma». A kényszerzubbonynál kínzóbb az a gondolat: «én rút vagyok». Ezt nem állja ki sokáig. Nem hiszi el végkép. Nem nyugszik meg benne soha.

S a rút leányok versengők, összeférhetlenek. Negyven

szép leány között nincs az a vetélkedés, irigykedés, féltékenység, mint negyven rút leány között. Mindenik azt hiszi, hogy a másik mégis csak rútabb, mint ő; kettő meg nem marad egymással egy szobában egy hétig.

A természet mostoha leányai, kiket leánytársaik kinevetnek, a legények csúfságra tartanak, a kikkel húshagyó kedden tökét huzatnak, a kiknek az ajtajára szalmakoszorút akasztanak, a kiket a saját édes anyjuk is üt-ver, a kiket rútságuk miatt senki szolgálatba nem fogad, a kik már szokva vannak ahhoz, hogy őket mindenki így szólítsa: «te csúfság!» hogy a hajukat megecízálja, a kinek keze ügyébe kerülnek s a kinek ostor van a kezében, az végig húzzon rajtuk egyet: csak azért, mert ők olyan példarútak; ugyanazok, mikor ide a mentsházba bejutnak, s meglátják, hogy még náluknál rútabbak is vannak a földön, elkezdenek hivalkodók lenni, s az eddig elszenvedett keserőségeket egymáson töltik ki.

Arról ugyan gondoskodva van, hogy fátyolt viseljenek az arczukon, de ez rájuk nézve a legkinzóbb disziplína. A mint összeszólalkoznak, rögtön föllebbentik a fátyolt s egymásra vigyorítják az arczaikat.

Csak a kastély úrnője képes őket egymással kibékíteni. Igen egyszerű módon. Mikor a rútak összevesztek a fölött, hogy kié közöttük az elsőbbség, visszajáról? akkor az úrnő fátyolat fölemeli, s megmutatja nekik a saját arczát. Arra mind meghunyászkodnak. Ő a legrútabb valamennyi között. Akkor dideregve dörögik: «ez a Kráó!» s aztán egymás nyakába borulnak: «egy szót se többet! Itt a Kráó!»

Félnek tőle, pedig soha sem bántja őket.

Úgy bánik velük, mint testvéreivel, leányaival. Jólét-

ben, kényelemben élnek itten ; tudják jól, hogy odakünn a világban nem vár rájuk semmi szeretet. Ott egyik szögletből a másikba taszigálják őket, a gyerekek utánuk szaladnak ingerkedve, az asszonyok becsapja előttük az utczaajtót, még sem tudnak itt megmaradni.

Tükör nincs az egész háznál ; de gyakran rajta kapják őket, hogy az ablaküveg háta mögé fekete kendőt tesznek s abban nézegetik magukat. S az a ragyaverte arcú, az a fintorodott buczkó-orrú, az a nyúlszájú női gnóm azt sutogja magában : «én még sem vagyok olyan csúnya, mint ez a másik !»

Aztán van egy fajtája a rút leányoknak, mely a legszánandóbb és a legveszedelmesebb : a szelid, kedélyes ábrándozók. Ezek magukat kedveseknek, szeretetreméltóknak hiszik, arról álmodnak, hogy alakjukat tündérszépnek látják, aztán megalkotnak lángoló képzeletükben egy férfi ideált, a kiért rajongnak, a kinek nevet adnak, a kiből hisznek és szentül várják, hogy az el fog értük jönni és megváltja őket ez elbűvölt állapotukból. Aztán ezeket az álmaikat elmesélik a társnőiknek s azoknak az idegeibe is átviszik az inkubációt. Az ábrándozás ragadós. S a rút leány szívében is csak úgy ébren van az a teremtető, az a világfentartó szenvedély, mely őket csak elemészti, soha nem boldogítja. Az arcz rútsága nem vet tilalmat a szívre. Mikor a kigyók nászt tartanak, úgy összefonódnak, hogy nem lehet őket semmi erővel szétválasztani, pedig a kigyók vére hideg.

Egy ilyen ábrándozó leány valamennyit azzá teszi. Jókedvűek lesznek ; csintalan beszéddel egymást megnevetgetik, szerelmes dalokat hangicsálnak, s mikor nevetnek, pajzánkodnak, akkor csakugyan azt hiszik, nem csak ma-

gukról, de még egymásról is, hogy szépek. Egymásnak csókot adnak!

Aztán rövid időn megszöknek innen. Soha vissza nem kéredzkedik egy sem. Némelyik elzüllik, másik öngyilkosul szabadul meg a rút alakjától; van olyan szerencsés is, a ki magánál még rútabb hímnemű társra talál, a ki őt üti, veri, kínozza, igavonó marhájának tartja: mégis ragaszkodik hozzá; elérte, a miről ábrándozott.

Néha valóságos ragálylyá válik közöttük ez a futásvágy. Ha egy elkezd a szökést, a többi mind utána fut. A kastély, a kert, a park üresen marad. Olyankor aztán az úrnő egyedül bolyong szerteszélylyel az úttekervényeken, melyeket felfer a fű, befutnak a szederindák, betakar a sepretn virág, levélhulladék, míg új lakók kéredzkednek be. Ha sokallja az úrnő a várakozást, bejárja a szomszéd helységeket, meglátogatja a leányiskolákat, a templomokat, s ha talál leánykát a számárpádon ülve, a templomajtóhoz szorítva, a kit a társai nem türnek meg maguk között, mert olyan rút, azt nyájasan megszólítja, megkínálja ajándékkal; a megszólított kis leány, mintha álomlidércz nyomná, lihegi: «Jaj a Kráó!» Aztán meghívja a kastély kertjébe, virágokat tépni, számóczát szedni, báránykát őrizni. Öröm az a kis leánynak. De ezt a hideg rázza féltében. S ha meg találja fogni a kezét, a kis leány felsikolt: «nem! nem akarok rút leány lenni!» Kiszakítja magát nemtője kezéből, elfut, hazaszalad s inkább eltűri a mostohája virgácsát.

Lassankint aztán megint csak megtelik a mentsház, hogy egy év múlva megint azon módon kiürüljön.

Az igazgatónő, ha komoly látogató kérdezi, szívesen ad neki ilyen tájékozást.

S ha a látogató azt kérdezné, hogy mi az a «Kráo», annak igen röviden elmondja az igazgatónő, hogy a «Kráo» egy világhírű természeti csoda: egy emberi lény, a kit a Láószi őserdőkben fogtak el, az orángutángok társaságában, egy majomleány, a ki emberi módon beszél, énekel, ír, rajzol, zongorázik, a lábai lábak, nem kezek; különben egészen az utáncsokhoz hasonló.

A látogató erre azt mondja: magam is láttam egyszer ezt a természet csodáját a jardin des plantesban, két frank belépti díjért. Most már emlékezem a nevére.

— No, hát ez az!

— De hát hogy lehet az?

— Hát ha nagyon bántja önt a tudnivágyás, fáradjon el a helybeli mairiebe, aztán meg a departement prefekturájába, ott, ha vannak ajánló levelei, el hagyják önnek olvasni az összes hivatalos aktákat, a mikből megértheti, hogyan lett a Kráóból e kastély és a hozzátartozó uradalom úrnője? grófkisasszony? Régi nemesi család nevének viselője? A ki most is leány. Ugyanaz a majomleány, a kit ön látott két frank belépti díjért. Mert ámbátor majomúrfiak vannak szép számmal a világon, de a majomleány épen olyan büszke a maga rútságára, mint a majomlegények az ő szépségükre.

A minervai tökéletességű szép arcz vonásai még ennél a keserű szarkazmusnál sem mutatnak semmi indulatkifejezést.

S ha azután a látogató nem tud még megválni ettől a furcsa plánétától, mely egy kastélykert szférájában egy más világnak más esztetikai szabályok szerint teremtetett alakjait gyűjti össze, a nélkül, hogy ezt a kérdést ne intézné az istennői arcú hölgyhöz:

«Hát tégedet, márványszoborból életre imádkozott pygmalioni szépség, minő tévedése a sorsnak hozott ide a rút leányok asylumába ? mi tart téged itten fogva ? Mi ad neked jogot arra, hogy idejőjj a rútak királynéjának ?»

Hát arra az eszményi szép hölgy azt mondja neki :

— Ön azt hiszi, hogy én szép vagyok ? Ez csak álarcz ! Ez az én igazi arczom !

S azzal egy varázsmozdulattal egyszerre torzképpé alakítja át az arczát, gúnyoros ránczok futnak össze az orra, a szemei körül ; czimpái kitágulnak, ajkai elferdülnek, homloka redőkbe vonul, szemöldei kigyókká tekerülnek, s a szemei kancsalítanak.

És a hangja érdeessé válik, reszelős lesz, a fogait összeszorítva beszél.

— Én vagyok a Meduza ! Az elátkozott Meduza ! A ki a rútságával kövé mereszti a rátekintőt. A ki tudok rút lenni, ha akarok.

És akar rút lenni !

Akkor aztán fut a látogató halálra ijedten, hogy kövé ne váljon !

* * *

Ennek a két nőnek a történetéről fog szólni a regény, melynek ez a czíme : «A Kráo».

Humbug az egész Kráóról költött fiziologiai mese!

A Kráót nem fogták a birmani szikomór-erdőkben a Laósz vad emberek vidékén ázsiai utazók; az nem volt mustra-példánya egy ismeretlen emberfajnak, mely a darwini kapcsot képezné a homo bipes és homo quadrimanus között; nem is volt elátkozott záloga valami emberek és majmok közötti megtévedt viszonynak: őseit nem számította se csimpánzok, se utáncsok, se gorillák előkelő nemzetségéből, mert az valóságos leánya (még pedig törvényes összeköttetésből származott leánya) volt az ő Trimerik grófi család utolsó férfisarjának, Filibertnek, a ki egyenes leszármazású elődei közé számítá a világhírű felfedező tengerészt Kerguelent.

Igazi keresztnéve volt a Kráónak «Aïra—Renée—Charlotte».

Szokatlan alkotású arczát is egyenesen a familiától örökölte. Az a benyomott orr, az előre álló fogsorok, mikét nem bir eltakarni a széles száj, a lapos homlok, a ránczbafuló arczvonalak és a hegyes fülek, megannyi ivadékról ivadékra szálló jellegei az ősi Trimerik családnak. De különösen a szőrrel gazdagon ellátott arcz, mely a férfiaknál épen csak a szemeknek engedett nyilást. A legtöbbnek még az orrán is volt egynehány serteszál.

Ez nem volt baj. A renaissance, a directorium, az em-

pire, meg a restauratio alatt folyvást fentartotta magát a borotvált arcok divatja, s e szerint szőrt nem viselt senki az arcán; hanem a negyvennyolczadiki forradalom után általánossá lett a szakállviseléssel való tüntetés a férfiaság mellett s ekkor aztán Filibert grófnak sem lehetett eltitkolni a keresztes hadakban részt vett őseihez való hasonlatosságát.

A család hölgytagjainak is jutott ebből a túlságos bőkezűséggel osztott ajándékából a természetnek. Fiatal korukban csak mint gyenge pihe jelent az meg az arczon, vagy mint egy kis simulékony bajuszocska a felső ajkon: némelyiknek az egész osztályrésze ki lett adva egy kun-kora tinesben, mely vagy az állon, vagy az arcz egyik oldalán ékeskedett; de azt ők nem igyekeztek kiirtani, sőt családi eredetük hitelesítő czimere gyanánt viselték büszkeséggel.

Filibert gróf huszonnégyszázötven volt, a mikor az atyja meghalt. Addig a tengerészpályát futotta, dicső őse példáját követve, ki egy országos területű szigetnek adta nevét, a melyen ugyan nem terem se egy szál fa, se egy négylábú állat; de annál inkább tele van fókákkal és halpusztító madarakkal.

Az apa halálával Filibert leszállt a tengerről, s megkísérlé a vitorlázást a nagy világ oceánján, a hol nagyhamar tapasztalá, hogy még gonoszabb viharok dúlnak, mint a tengeren.

Egyszer aztán ő is kikötőbe jutott. A házasság kikötőjébe.

Ő is fedezett fel egy új szigetet marquise Delmont Camilla személyében. Ez a sziget is éppen olyan szép volt — a távolból. Hanem a mint a felfedező birtokába

vette, akkor tapasztalá, hogy nem lakik abban semmi élet. Fókák, penguinok elúsznak, elrepülnek a birtokosuk elől. A marquisnő nem szerette a férjét.

Még ez nem lett volna a legnagyobb baj. De egy rút napon arra jött rá Filibert, hogy a felesége mást szeret.

S mikor e miatt szemrehányást tett az asszonyának, az egész hideg vérell azt felelé neki:

— Hát hiszen önt csak nem szerethetem ezzel a majompofával!

Filibert a tükör felé fordult, belenézett, — s aztán igazat adott a feleségének.

Törvény elé vitte a baját, s aztán elválasztották őket — «a thoro et mensa». Még akkor a francia törvények szerint teljes elválásnak nem volt helye. A Code Napoleon még az egyházi sakramentumnál is erősebben fogja a házasságot. Az még a megsemmisítő «impedimentumokat» sem veszi figyelembe. A kik a maire előtt aláírták a protokollumot, azokat csak ásó-kapa választja el egymástól.

(Nehogy azzal kecsegtesse magát valami laikus ember, hogy a polgári házasság szerint majd minden esztendőben újra házasodhatik! Nem, onnan nincs kijárás!)

Filibert aztán visszament a tengerre. Vett magának egy derék gőzöst, a melynek maga volt az első kapitánya.

A jószágigazgatójának kiadta utasításba, hogy az uradalma jövedelmének felét küldje el a marquisnőnek, a másik felét helyezze el állampapírokba. Maga nem vett abból semmit igénybe.

Kereskedéshez látott. Közvetítette az áruforgalmat az ó és új világ között. Gőzösének a jövedelméből még fölösleget is takarított meg. Többé nem vásárolt abból az áru-

ezikből, a mi a világon a legdrágább: az asszonyi mosolyból. (A mi különben akkor legdrágább, a mikor ingyen.)

«Ezzel a majompofával!»

Soha sem hagyta el a hajóját.

Ha a délfrancia partokhoz ért, a beári fokot körülhajókázva, csak messziről nézte, a kapitány emelvényéről a szép pyrenéi hegyeket, melyek mögött pompás armingoli kastélya állt. Soha sem szállt ki, hogy csak egyszer is meglátogassa.

Ha épen nagyon elővette a száraz föld utáni vágy, elátogatott a hajójával a Kerguelen földre, s ott kivette a dézsmáját a tengeri oroszlanokból és jégmadarakból. Járhatott a saját uradalmában naphosszant, a nélkül, hogy emberi arczczal találkozzék. A vadállatok nem is futotta el előle. Bizonyosan azt hitték, hogy az ő familiájukhoz tartozik. Egy olyan derék kinőtt tengeri oroszlánnak a pofája olyan igen hasonlít Filibert gróf ábrázatjához.

Valami húsz esztendő telhetett el így. Egy visszatérés alkalmával a lyoni öbölbe, hivatalos levelet hoztak Filibertnek a hajójára, a perpignani prefettől, melyben hivatalosan tudatták vele, hogy marquise Delmont Camilla meghalt.

— Marquise Delmont Camilla? Hát mi az ördög bajom van én nekem egy Delmont Camilla nevű markinővel?

Sehogy sem tudott rá visszaemlékezni.

Minthogy azonban a prefet levelében felszólítás is volt hozzá, hogy már most rendelkezék felőle, hogy a birtoka jövedelmének az a része, mely eddig a marquisnőnek lett kiszolgáltatva, ezentúl hova fordíttassék: mégis csak rá

kellett szánnia magát, hogy holmi avult iratokat előhuzogasson a hajós ládájából. Azok között csakugyan talált egy hivatalos kimutatást a tiszttartójától a marquisnőnek, mint elvált feleségének megküldött apanageról.

— Aha! Hisz ez a feleségem volt! No hát Isten nyugtassa meg!

S azzal félárbocokra bocsáttatá le a hajószászlót, tengerész szokás szerint, a gyásztisztesség jeléül.

Aztán válaszolt valamit a perpignani préfetnek, hogy csak fordítsák az esedékes összegeket is oda, a hova a többi. A meghalt marquisnő gyásztisztetére pedig ágyúzzanak annyit, a mennyi őt rangjánál fogva megilleti. Egyéb fajtájára a végtisztesség tételnek ő bizony már nem emlékezett.

A mint az új árúterheket felszedte a hajójára, megint visszafordult a nagy oceáni útra.

Azonban nem sokára tapasztalá, hogy nem csak az ilyen mellékes dolgokat felejtí el, mint egy elvált feleség, hanem a leglényegesebbeket is. Nem jutnak eszébe a kikötők nevei, a miket útközben érintenie kell, nem találja meg a matrózainak a nevét, sőt a másodkapitányának, a kormányosának is olyan neveket ad, a mikért azok bámulva néznek a szemébe, nem tud különbséget tenni az árboczfák és vitorlarudak között, mikor parancsot oszt.

— Mi történik én velem? kérdezé egy alkalommal a hajó orvosától.

— Ön bizony, kapitány úr, egy kis agylágyulás felé vitorlázik.

— A mennyköbe. Azt nem szeretném megérni.

— Hát még most kikerülheti gyökeresen megváltoztatott életmóddal.

— Mit gondol ön ?

— Azt, hogy önnek búcsút kell venni a tengertől, meg a pálinkától. Valahol az Alpes maritimes egyik vízgyógyintézetében a szép havasok között még helyrehozhatja ön az élet szervezetét.

Filibert gróf megfogadta az orvosi tanácsot s búcsút vett a tengertől is, meg a rumos palaczkától is.

Talált a délfrancia havasok között egy kedves zúgot, a hol az emberek nem isznak egyebet, mint vizet.

Ott egy parasztorvos radikális kúra alá vette. Mezitláb járatta és fedetlen fővel, akár szél volt, akár zápor, vizes pokrócz közé csavartatta, zuhanyoltatta, aztán kergette sziklákat mászni s itatta vele a vizet pint számra. Utoljára valóságos vízrésszeggé lett minősítve.

Filibert gróf kápolnát építtetett a kis fürdőhely számára tökéletes felgyógyulásának az emlékére.

Azt mondta mindenkinek, hogy egész új embernek érzi magát.

Mielőtt azonban a fürdő vezére elbocsátotta volna, a lelkére kötötte, hogy ezt a megszokott kurát ugyan abba ne hagyja ám soha egy napra se, mert a mint ellenkező életmódba téved, a recidiva annál gyorsabban fog bekövetkezni. A bort, pálinkát tekintse méregnek. És a mi fődolog: akármi baja történik, doktort ne bocsásson közel a testéhez, mert az mind a halál liferánsa. Csak vizes pokróczot, hideg zuhanyt, akármi baja támad. Vigyen magával valakit innen a faluból, a ki már érti a gyógykezelést.

Volt is ilyen valakije Filibert grófnak: egy parasztleány.

Marciolenak hitták.

Fekete szemű, fekete hajú, fekete bőrű picard leány.

Jószívű, szolgálatkész teremtes. A ki egészen rendes dolognak találta, hogy egy férfit naponként tetőtől-talpig vizes lepedőbe burkoljon, kibontson, a vizes kádba beletaszítson, azt onnan megint kihúzza, végig dörzsölje s e mellett maga is a lehető legkurtábban legyen feltürkőzve. Megszokták azt ezen a vidéken.

Hanem a mellett egészen szigorú volt az erkölceiben.

Az ápolgatott patientsnek semmi reciprocitás nem volt megengedve.

Pedig az ilyen vízkúra nagy élesztő erővel bír.

Aztán meg az agylágyulás felé közeledő férfiaknak az a sajátságuk, hogy a vágyaik elkezdenek az érzékeiken uralkodni. Az öreg úr kérkedve beszéli, hogy milyen láng lobog még az ereiben! s felvillanyozódik, ha egy szoknya suhogását hallja! Másodszor érzi magát fiatalnak. Ne áltassa magát! Az agylágyulásnak a szimptomája az. A «fin du demi-siècle».

Filibert szervezetét is meglapte az az őszi másodvirágzás.

Mikor már közeledtek a napok, melyeken a fürdőt elhagyandó volt, azt monda Marciolenak:

— Hallod-e kincsem, én elviszlek magammal armignoli kastélyomba.

— Vinnél ám, ha mennék. De én itt maradok.

— Hát mért akarsz itt maradni?

— Mert itt van nekem egy fakunyhóm, melyben otthon vagyok.

— Az én kastélyomban is otthon fogsz lenni. Minden cseléd, minden tiszt a te szolgálatodra fog állni. A mit te parancsolsz, azt mindenki teljesíti. Lesz hintód, paripád,

minden ünnepre új ruhád, gyémántos függő, gyöngyös nászfád, aztán annyi pénzed, hogy megveheted vele ezt az egész falut.

— De hát mindezekért a te kincseidért én nem adom oda ezt az én övemet.

A pikárd hajadonok egy széles, szironynyal himzett bőr-övet viselnek, a mit csak akkor áldoznak fel, a mikor férjhez mentek.

Másnap megint előhozta ezt a tárgyat Filibert Marciolenak.

— Hát látod, én nem sokáig élek. Egyenes örökösöm nincsen. A pénztáram tele van. Azt mind neked hagyom. És ha úgy hozná magával a szerencse, hogy ebből a mi együttlétünkéből valami élő lény származnék, hát akkor én az egész vagyonomat arra hagyom, minden oldalrokonom kizárásával, a kiket különben sem szeretek.

— Hát édes uram, én csak azt mondom neked, felelt Marciola, hogy én nekem is van becsületes nevem, az édes anyámnak is van, az öreganyámnak is van, még a szépanyámnak is van, mind a hárman ott élnek együtt abban a kunyhóban; már most hogy kerüljek én egyszer azoknak a szeme eleibe, egy gyerekkel a karomon, a kiről, ha kérdik, hát ennek mi a neve? akkor én azt feleljem: «ennek nincsen neve». Ha mindjárt végselyembe, színaranyba van is bepólyálva.

Harmadnap azután azt mondá Filibert gróf az ápolóleánynak:

— Hallod-e Marciola! Engem vigyen el az ördög, ha egy körömfeketényit törődöm is azzal, hogy mit beszél felőlem a világ? Nem bánom, elveszlek a törvényes ceremóniák szerint feleségül. De nem magamért, hanem te

éretted, azt kívánom, hogy ezt a házasságot ne üssük
 dobra. Itt a legközelebbi falu maireje előtt megkötjük a
 házasságot s aztán a bizonyítványt hiteles alakban ki-
 állíttatva, letesszük a perpignani prefektura levéltárába.
 Onnan előkérheted, ha egyszer én meghalok. De addig
 ne szólj róla senkinek. Mert az én rokonaim olyan gonosz
 emberek, hogy ha azok megtudják, hogy én téged törvé-
 nyes feleségemmé tettelek, tégedet elemésztenek, vagy azt
 teszik, hogy elcsábítanak, megszőktetnek tőlem. Ha pedig
 úgy fogsz mellettem lenni, mintha gazdasszonyom vol-
 nál, akkor nem csókolnak ugyan kezet neked, de békét
 hagynak.

Erre az ajánlatra hallgatott Marciole.

Azt a legényt, a kivel az ablakon át szokott beszélgetni,
 úgy is elvitték katonának Algirba, a beduinok közé, azt
 soha sem fogja többet látni. Az elkeseredés rávitte, hogy
 kezét adjon rá. Az anyja, nagyanyja, szépanyja is bele-
 egyezett, azok megkapták a moringot, két ezer frankot,
 azzal egész úrrá lettek téve.

Filibert gróf azután karonfogta Marciolet, a szükséges
 négy tanú kíséretében (mind becsületes köfajtók voltak
 a nagy gránitvágásból) átballagott gyalog a szomszédos
 Rougivalba; ott a maire előtt elvégezte a törvényes szer-
 tartást, a násznagyoknak kifizette a napszámját, a házas-
 sági bizonyítványt hiteles alakban kiadatta magának s
 azzal visszatért a fürdőintézetbe.

A fürdő orvos előtt egy ilyen befejezését a fürdőkúrá-
 nak természetesen nem lehetett titokban tartani. A doktor
 azt mondta rá, hogy ez sűrűn előforduló eset, hogy a
 hidegvizkúrán felépült urak az ápolóleányaikat elveszik
 feleségül, ez a legcsalhatlanabb bizonyítéka a gyógyrend-

szer tökéletességének, s alig van közöttük egy, a ki egy év leforgása alatt örvendetes családi eseményről ne tudósítaná jóltevőjét, a fürdőorvost. Azután ellátta őt makrobiotikai és kalobiotikai tanácsokkal: mihez tartsa magát, az ünnepnapokat szigorúan megtartsa (Lafontaine kalendáriuma szerint), el ne felejtse, hogy «aurora musis amica», a mi nemcsak a muzsákra áll. Egyébiránt a Marciole mindezekről legjobban fogja informálni, mert az már alaposan ismeri a vízkúrát.

Ezzel aztán a legközelebbi postakocsival elpályázott Filibert gróf Marciolejával együtt Perpignanba. Ott első dolga volt a préfethez ellátogatni, s annak átadni hivatalos megőrzés végett a házasságáról szóló bizonyítványt, megértetve vele a titokban tartásnak az indokait.

A préfet is legitimista volt, mint Filibert gróf: ősei mind bourbonhívek. Összetartottak.

Az oldalág, mely esetleg Filibert gróf után örökölni remélt, az pedig imperialista volt.

— Csak az kellene még, hogy ide Armingolba De Quimper Ellinor vicomte telepedjék le! Az elkeseredett bonapartista! Megrontaná az egész departement-t.

Filibert gróf meg lehetett felőle nyugodva, hogy monsieur Rochepilon (a préfet) levéltárában igen jól meg lesz őrizve az ő házasságlevele s adandó alkalommal kellőleg érvényesítve.

Ennek az adandó alkalomnak két fázisa volt. Az egyik mentül előbb, a másik mentül később kívánatos.

Filibert gróf, ősi kastélyába megérkezve, egészen úgy rendezte be az életmódját, a hogy azt a fürdőorvos elrendelé.

Reggel fél öt órakor vizes lepedő, pokróczczal, abban

izzadni fél hat óráig, akkor bele egy tizenkét fokú vízzel telt fürdőmedenczébe, lubiczkolni három perczig, akkor durva vászonnal letörültetni, a derekára négy singnyi felében nedves, jól kifacsart kendőt körülcsavartatni, az öltönyt felkapni s aztán mezitláb futni a harmatos fűbe. Marcirole segédkezett mindezeknél. Útközben meginni két pohár forrásvizet, azaz, hogy két kürtre valót. A hegytetőn megfűni a kürtöt, s aztán csendesen lejönni a lejtőn, leülni a reggelihez, mely áll egy köcsög aludt tejből, tele aprítva fekete kenyérrel. Akkor egyet pihenni, ujságot olvasni. Semmi szivar! Az is méreg. Délben két pohár víz, rá egy nagy darab félig sült borjúhús kenyér nélkül, utána megint víz. Akkor siesta tizenöt percz. Megújított vizes burkolat. Ismét szaladás a szabadban. Ozsonnára írók vaj, aludt tej mézeskalácscsal. Csendes séta. Estére hideg lábviz, lépes méz, bodza-lekvár, pohár tej. Kilencz órákor lefekvés. Semmi vánkos a fej alatt.

Elgondolható, hogy az ilyen földesúrnak vendége nem akad, a kinek az asztalán nem fordul meg egyéb, mint aludt tej, rozskenyér, meg lépes méz, rá hideg forrásvíz. Kevés ember bolondul az ilyen lakoma után.

A Marcirole pedig hűségesen helyt állt mindezekben.

És volt is a kurának láttatja.

Filibert gróf egészen legénynyé lett a vízkúrától.

Minden délután felvágott egy méter gyertyánfát az udvaron. Ugy tudott enni, mint egy farkas. Folyvást távgyalogló lépésben járt, száztíz centiméternyi hágó-közökkel, egész vadászriadókat elfűjt a Waldhornon. Dicsekedve mondá el a tisztartójának, a ki minden hónap elsején feljött hozzá beszámolni, hány kilóval lett nehezebb a legutolsó találkozás óta.

De a Marcioleon is volt láttatja a vízkúrának. Az is folyvást nehezebb lett hónapról hónapra. Egyszer aztán megint csak könnyebb lett.

Mi, a kik értesülve vagyunk a perpignani préfetnél letéteménybe helyezett házassági levélről, ebben az eseményben semmi megbotránkozni valót nem találunk. Másoknak a véleményéről pedig ne tudakozódjunk.

Filibert gróffal most már igazán nem lehetett gyalog beszélni.

Az újszülött tökéletesen hasonlított az atyjához. Csak épen a szemei voltak olyan feketék, mint az anyjáié. Filibert gróf tengerkék szemeket használt.

Az újszülöttet megkereszteltetni elvitték magukkal ugyanabba a Rougival helységbe, a hol megesküdtek. Csak ott irathatták be a matrikulába az apa és anya neveit. Armingolban minden el lett volna árulva vele.

A kis Aïra az első esztendejében csak olyan szép volt, mint a milyenek a kis gyerekek szoktak lenni : apa, anya szemében szép, idegennek rettenetes !

Másfél éves korában már olyan hosszú volt a haja, hogy a térdeig ért. Dajkát soha sem tartottak mellette ; az anyja maga szoptatta, gondozta, járni tanította.

Ezen új hivatal csorbát ütött a régin : a gróf ápolásán, annálfogva Marciole mellé még egy kisegítő ficzkót kellett fogadni, a ki a gépies munkát teljesítse a vízgyógyrendnél, Marciole csak a felügyelést vezette. Ennélfogva Filibert gróf nem is találta már ezt a kurát olyan mulatságosnak, s nem tartotta meg olyan pontosan ; ellenben annál gyakrabban látogatta meg a gyermekszobát s részt vett abban az örömteljes foglalkozásban, mikor egy nagy ember a kicsiny embernek odanyújtja a két kezét : az a

két markával belékapaszkodik a nagy ember hüvelyk-
ujjaiba s aztán csinálja a két lábával azokat a balletfigu-
rákat, a miket a groteszk tánczosnők nem tudnak utána
csinálni. Az az egy éves gyerek még a lábának a hüvelyk-
ujját a szájába tudja venni. Filibert gróf járni tanította a
gyereket, s néha addig guggolt előtte, a míg aztán ő maga
nem tudott felállni a lábára, s Marciolenak kellett az öreg
urat fölemelni és belevezetni a lépegetés tudományába el-
zsibbadt lábait.

Hanem azt nem engedte meg Marciole Filibert grófnak,
hogy meg is fésülje a gyermeket. Sok ideig egyedül ő maga
rejtegette azt a titkot, hogy az a fekete hosszú haj nem éri
be azzal, hogy térdig alászáll, hanem lassankint lenő a
nyakcsigolyára ; onnan áttengődik a hátra, úgy hogy való-
ságos sörény válik belőle. Hát ez nem baj addig, a míg
leeresztett haját kell viselni ; de mi lesz belőle, ha egyszer
azt kontyba kell majd kötni ?

Az a bizonyos finom szösz is kezdett jelentkezni a gyer-
mek arczán és végtagjain, a mi a családi tulajdonokhoz
tartozik.

Hanem ezt mind elfelejtette neki az ember azért a paj-
kos jó kedvéért, a mivel már kis gyerek korában mindenkit
el tudott mulattatni. Nem hallotta ezt soha senki nyafogni,
pityeregni, mindig olyan eleven volt, mint egy kis macska :
hempergett, bukfenczezett, kaczagott, hizelkedett, hamis-
kodott, körmölt, harapott, s aztán ha elfáradt a játszásban,
összekuporodott, a fejét a térdére fektette s aludt, mint
egy macska.

Mikor pedig már beszélni is megtanult, akkor meg csupa
gyönyörűség volt vele enyelegni. Olyan füresákat tudott
mondani, hogy még a mogorva komornyikot is megnevet-

teté vele. Aztán mindenféle nótát megtanult: a kertészleányok tanították provencei népdalokra, egy népünnepevényen meglátta a carmagnolt, azt rögtön elsajátította. És mikor egyszer azzal lepte meg Filibert grófot, hogy a dzsiget eltánczolta előtte, a gróf az ölébe vette és összecsókolta az arcát.

Egyszer aztán elkövetkezett az az idő, a mikor illendő volt a kis leányt valami egyébire is tanítani, mint tánczokra és dalokra.

Ezt már az anyja nem volt neki képes megadni.

A derék Marciole nem tudott sem írni, sem olvasni. Az ő kunyhójuktól messze esik az iskola, aztán nem is ért rá, már kis leány korában dologba kellett állnia, később meg nem volt kedve hozzá. Az egész ivadékában nem volt soha betűvető ember.

A legelső elemi ismeretek közlését magára vállalá a helybeli abbé. Egy igen jószívű, kegyes férfiú.

Annak a tudományát azonban nagyhamar kitanulta a kis Aïra, s mikor aztán észrevette, hogy már ő tud többet, mint a tanítója, akkor elkezdett vele pajzán dévánkódásokat üzni.

Egyszer aztán komoly tanakodásba elegyedett Filibert Marcioleal.

— Hallod-e Marciole: a «mi Aïránk» már tíz esztendő. Itt az ideje, hogy rangjához illő nevelést adjunk neki. — Tudod, hogy mi sors vár rá? — Ő neki egykor reprezentálni kell. Ha én meghalok, te belőled ugyan grófné lesz, de azért te házat nem fogsz vihetni, mert még igazán francziául sem tudsz beszélni, csak azt a te otthoni patoádat — Aïrának kell majd pótolni a te tudatlanságodat.

— Hát hogyan? Miképen?

— Nevelőnőt kell a házhoz fogadni, a ki a leányt magasabb tudományokra oktassa: zongorázni, rajzolni, festeni tanítsa. S a többi! Mit tudom én, hogy mi mindent kell tudni egy comtessenek. Aïra pedig egyszer azzá lesz. Azért, hogy most senki sem híja annak.

— Jól van. Tehát majd keresünk a számára egy nevelőnőt.

Marcirole aztán tanácsot tartott a derék jóvöltu abbéval. Megérteté vele, hogy milyen az ő eszményképe egy nevelőnő dolgában. A főtisztelendő úr aztán ki is keresett a számára egyet az ismerősei köréből s azt elszerződteté az armingoli kastélyba.

A nevelőnőben minden tökéletesség megvolt, csak épen a szépség volt nála annyira elrejtve, hogy azt közönséges emberi szem nem volt képes észre venni. Szakálla nem volt, mert borotválkozott.

Ez fog legjobban hozzáilleni a növendékéhez.

Mikor Filibert grófnak bemutatá magát a nevelőnő, az ő kezéből véve át a növendéket, azt mondá a gróf Marciolenak, a hogy egyedül maradt vele:

— Hallod-e kedvesem, ugyan jó, hogy ennék a hölgynek a mi kis Aïránkat kell nevelni és nem engemet, mert én megszökném tőle egy hét alatt.

— Nem is magának fogadtam én azt, hanem a leányának.

Meghozatták a rengeteg sok tankönyvet, szép illusztrált műveket, festő- és rajzoló-szereket és egy drága Erard-féle zongorát s azonnal kezdetét vette a felsőbb oktatás. A napnak minden órája úgy volt beosztva, hogy azon valamit kellett tanulni a kis leánynak.

Nagy kinja volt vele a nevelőnőnek. A gyerek mindent megtanult, csak azt nem, a mire tanították; a festékeit

arra használta, hogy a históriás könyvben a celebritások képeit kékre, zöldre, pirosra bemázolja vele, a zongorát agyonverte czigánymódra játszott népdalokkal, s a mikor a menuette figuráira tanították, egyszerre csak a carmagnolba ugrott át belőle; mikor megfeddték, kaczagott, dalolt, s ha a sötét szobába zárták büntetésül, gombostű-hegygyel karrikaturákat rajzolt a festett falra, a mik szörnyen hasonlítottak a nevelőnő külsejéhez.

Félesztendő mulva nem az Aïra szökött meg a madame-tól, hanem a madame az Aïrától.

Odavágta a szerződését a gróf asztalához.

— Basta! Elég volt! Én leányt jöttem ide nevelni, — de nem vad hiúzt!

S azzal ott hagyta az armignoli kastélyt.

Ekkor aztán Filibert gróf azt mondá Marciolenak:

— No, már most, édes barátnőm, én hozatok az Aïránk számára nevelőnőt, olyant, a milyen az én ideálom egy nevelőnőben.

S mert a párisi hölgyekhez nem volt bizodalma, Lyonból szerzett egyet.

Így került az armingoli kastélyba Fernande.

Még akkor nem volt «soror».

II.

Pár nap mulva az új nevelőnő megérkezte után ilyen tartalmú levelet irt Jacques Pluhar, Ellinor De-Quimper grófnak :

«Csoda történt. A mint az öreg úr Fernande kisasszonyt meglátta, azon való örömében a haja egy éjszaka megfeketedett.»

III.

De hát ki az a Jacques Pluhar ?

Ki az az Ellinor De-Quimper ?

Ki az a Fernande kisasszony ?

. . . . Jacques Pluhar, a rangosztálya szerint, a komornyikok kategóriájába tartozik, s mint ilyen «monsieurnek» czimeztetik. Tulajdonképen pedig ő az Filibert gróf életrendszerében, a mi a ketyegő az óránál : a felhúzott élet-rugó működésének szabályozója.

Már valami nyolcz év óta ő a mindenese a grófnak : felügyelője, istápjja, pénztárnoka, titkárja, felolvasója, doktora.

A gróf apródonkint felhagyott a vízkurával, a mióta a lábai megtagadták a vízben-sárban szaladgálást. Víz helyett sört iszik ; nem fürdik, hanem inkább pipázik.

A Marciole tizenkét év alatt nagyon megvénült. A hegyvidéki parasztnők hamar elhervadnak. Azaz, hogy nem hervadnak el, hanem úgy járnak, mint a tulipán, a mely a szép himes szirmai helyén ugyanazon kocsányon idomul át egy nagy háromszögletű tobozzá : ugyanaz a tulipán az !

Az arcbőre megrezesedett, a homloka csupa ráncz lett, a nyaka megvastagodott, s a fogai megritkultak. A parasztszépség elmúltával elvesztette a befolyását is, s az a befolyás egészen a komornyiknak jutott.

Marciole naponkint csak egyszer szokta a grófot látni, a mikor ebéd után felhossa eléje a kis Aírát, hátrafésült hajjal. (Fésülni még most sem engedi másnak.) S akkor addig ott marad, a míg a kis leány a gróf urat bohóskodásaival mulattatja.

A gróf nagyon szereti a kis leányt. Órahosszat engedi játszani, csintalankodni, ugra bugrálni maga körül. Itt minden szabad neki. Még a pipát is a szájába veheti. Az anyának semmi beleszólása. Az ő helye ott a gróf karszéke mögött. S ha meg találja inteni a kis csintalant : «Ejh, nem illik az !» a gróf hátrakiált neki : «Csitt odahátul !»

Mindaddig, a míg Jacques be nem jön s egy szót sűg a gróf fülébe. Akkor aztán int a kezével Filibert, hogy elmehetnek.

Az a titokban sűgött szó tudniillik «kávé».

Ezt nem szabad megtudni Marciolenak, hogy Filibert kávét iszik.

Ha megtudná, majd csapna nagy patáliát érte ! Kikönyörögné a kezéből a kávé findzsát. Még el is árulná magát. «Édes, jó uram ! Ne rontsd meg az egészségedet ! Tudod, hogy a kávé te neked méreg !»

Szegény, becsületes Marciole ! Hogy őrizi a grófnak az

életét! Pedig hiszen annak a halálával kezdődik az ő felmagasztalása. Addig, a míg a gróf él, csak a megszégyenülés csepeszét viseli a fején, az özvegyi fátyol hozza meg számára a grófi diadémot! — És mégis féltve őrzi az életét az urának. Mindennap összevész a komornyikkal miatta. Pedig ha a saját jóvoltára gondolna csupán, nem kellene egyéb, mint hogy egyszer a gróf fekete kávéja közé töltsön egy jó pohár cognacot (hisz az ártatlan szer, pláne orvosság) s másnap már grófné asszony volna a czíme.

Igazán megérdemelné a jó Marciole, hogy neki ítéljék a Monthyon erénydíjat, a ki tizenkét évig tűri a szennyet az arczán, s őrzi annak az életét, a kinek a temetése napján ez a szenny auroleolával lesz felcserélve.

És aztán mindennap ki hagyja magát üzetni egy eseléd által az ő urának, férjének a szobájából, egy eseléd által, a ki előkelő fölényét érezteti vele, — a tudatlan paraszttal.

Hát ő persze nem tudná felolvasni a hirlapokat a gróf előtt, miként Jacques, pletykákat sem tudna neki elmesélni a főúri világból.

Jacques Pluhar sok évig a párisi jockey-clubnál volt benfentes szolga. Onnan került igen jó ajánló levéllel Trimeric grófhhoz. Legalább az ajánló levelei azt állítják. Ezeket pedig De-Quimper Ellinor gróf eszközölte ki a számára, a jockey-club egyik leghíresebb tagja.

De azt Filibert gróf nem tudta meg sok ideig, különben gyanakodó lett volna.

Trimeric Filibert gróf nem szerette, ha csak a nevét kimondták is előtte De-Quimper Ellinornak.

Nem azért, mintha ellensége lett volna, hanem azért, mert atyafia volt.

Trimeric grófnak az atyja és De-Quimper grófnak az anyja testvérek voltak.

Az unokatestvérek soha sem látták egymást. Ellinor az alatt nőtt fel, a míg Filibert a tengereket szállta.

Hanem hát kellemetlen érzés egy olyan atyafira gondolni — becsületes embernek, a kit meg akar csalni — a becsületes ember.

Már pedig Filibert gróf tudta jól, hogy ő Ellinort okvetlenül meg fogja csalni.

Ez a jó fiu azt gondolja, hogy ő fogja a nagybátyja vagyonát örökölni; valószínűleg már erre a számlára csinált is egy halom adósságot.

Mekkora lesz aztán az elbámulása, mikor a temetés után (vagy még a cerimonia előtt), a perpignani préfet bemutatja a gyásztevő gyülekezetnek a törvényesen egybekelt özvegyet, s a törvényes szülöttet, mint egyenes örökösét a Trimeric vagyonnak.

Ezért nem szerette Filibert gróf, ha az öcscsének a nevét előhozták előtte.

Jacques Pluhar pedig ennek a megbízott embere, a ki nek rendes feladata koronkint értesíteni Ellinort az armingoli kastély eseményeiről s közben a megbízójának az utasításait foganatosítani.

Jacques Pluhar természetesen maga is őrizkedett Ellinor nevét felemlíteni a grófja előtt. Bár épen azért volt ideküldve.

Még nem jött el az ideje.

A jó haditervnek éres kell!

A hírlapok között, a miket Filibert gróf járatott, volt egy furesa ujság, a minek a neve volt Harlequin. Ez egy ideig örült nagy sikert vívott ki a párisi boulevardokon.

Ennek a lapnak annyiféle munkatársa volt, a hány politikai párt beszéltet magáról Francziaországban. Ezek aztán ugyanazt a témát, eseményt sorban a maguk szempontjából adták elő. Az egyik oldalon az opportunisták, a másikon az intransigens, a harmadikon a boulangista, a negyediken az imperialista, az ötödiken a legitimista, a hatodikon az anarchista. Ezeket az egymással szemeszöktében ellenkező értekezéseket összeolvasni valóságos pokolbeli élvezet lehetett. Azután irtak bele ultramontanok és szabadkőművesek, idealista és realista kritikusok, haussera és baissere spekuláló nemzetgazdászok, spiritisták és antispiritisták, atheisták és theozofisták, darwinisták és charlatánok és komoly természettudósok.

Ezeknek az utóbbiaknak a czivakodásai mulattaták legjobban a Trimeric-család utolsó férfisarját.

Különösen egy éveken keresztül folytatott felfedezési vita érdekelte az öreg urat rendkívüli mértékben.

Egyszer az a hír emelte fel a fejét, hogy Borneo szigetén felfedezték a majomembert, a Darwin-elmélet kézzelfogható bizonyítékát, az összekötő tagot az ember és az utáncs között. Leírták az alakját, az ábrázatját. Egy majom, a ki beszél, emberi szótagolással, a kinek már lelke van és civilizálható.

— Még utóljára kiderül, hogy a Trimeric-ükek voltak az emberi faj igazi ősei.

Rögtön nyomban következtek a tudósok, a kik leronították az egész elméletet: humbug az egész! E fajta szőrrel benőtt emberek vannak Oroszországban is, de ez csak aféle túltengése a finom pihének, csak olyan emberek azok, mint más kétlábú teremtes.

Ekkor a felfedező tudós, Buckland, közzétette a lefény-

képezett alakokat, a kiket a birma király udvaránál látott. Ennek a majomemberfajnak a neve: «Kráó».

Erre egy híres olasz aquarium-tulajdonos, Farelli, nem sajnálta a költséget, kiküldött egy ügynököt Borneoba, hogy vegyen meg a királytól a számára egy ilyen Kráót.

A megbízott visszatért eredmény nélkül. A birma király nem ad el Kráót semmi pénzért. — Hanem annyit kieszelt, hogy ezeket a birma király udvarában látható majomembereket Láósz tartomány királya ajándékozta, annak az ösrengetegekben tanyázik a majomemberek nemzetsége.

Ekkor aztán Farelli egy egész expeditiót indított meg egyenesen Láósz őserdőibe, a Kráó-nemzet felfedezésére. A kutató társaság vezére volt Bock Károly, komoly természettudós.

Ez csakugyan rá is akadt a Kráó-nemzet székhelyére. Láósz tartományban.

Ezek a tisztelt polgártársak a gunyhóikat terebélyes nagy fák ágai közé építik. (Tehát már építenek!) De a tüzet még nem ismerik, minden ételt nyersen esznek, kiváltképen halat és rizst.

Sikerült őket több ízben meglepni a lakomáiknál, de az idegenek közeledtére egyszerre szétriadtak, igazi majomszokás szerint egyik fáról a másikra dobálva át magukat, vadállati ügyességgel, a hova a karaván tagjai nem tudták őket követni. És így ezek sem fogtak Kráót.

Filibert grófot most már aztán nagyon ösztökélte ez a história.

— Nincs a Harlequinben valami a majomemberről?

Dehogy nem volt.

Az angol természettudósok és ethnographusok egész harcztot folytattak fölötte.

Kaulitz Jarlow egyenesen a majom és ember közötti rokonságot bizonyította be az eddig nyert adatokból.

Ellenben Leuckart csak az ismeretes politrichia elméletét vélte megállapíthatónak ez esetben.

— De hát nem tudnak odamenni és elfogni egyet? kiálta fel Filibert gróf bosszúsan.

— Hát hiszen épen erről az esetről értesít most a Harlequin. Itt van egész terjedelmében a tudósítás: «Egyike az előkelő világ matadorainak, a sport terén annyi sikerrel kérkedő gróf De-Quimper Ellinor gróf vállalkozott rá, hogy a Láoszi őserdőkől elhoz magával egy Kráót.»

— Micsoda? Az én unokaöcsém? Annak volna ilyen elhatározása?

— Föl lehet róla tenni ilyesmit, ha egyszer a fejébe veszi. Az egy bűvész. Valóságos Cagliostro. A tudósítás a módját is előadja a tervezett Kráó-fogásnak. «Ellinor gróf nem fog nagy vadászkisérettel közelíteni a majomemberek tanyájához, hanem készített magának egy tökéletes majomöltözetet, melyben egészen hasonlítani fog a majomemberekhez. Ebben az álczában egyedül fog a Kráók tanyájára behatolni, odavegyül közéjük, mint jó czimbora, ismeretséget köt egy fiatal majomleánynyal s azt elesalja magával!»

— Ördögös egy ficzkó! No, ez derék lesz, ha sikerül neki; soha sem hittem volna, hogy ilyen mennykő gyerek az én öcsém.

Most aztán itt volt az alkalom Ellinorról beszélni.

Az öreg úr hajlandónak mutatkozott erre a tárgyra ráterni.

— Ez az Ellinor, ez nekem unokaöcsém, tudja ön Jacques? Harmadizbéli unokatestvérek vagyunk. Elég távoli rokonság. Annyira, hogy ha én nekem leányom «volna», azt De-Quimper Ellinor gróf feleségül vehetné. Ha hozzá adnám, megjegyzem. De hát nem adnám hozzá. Nincs olyan eset! Van önnek politikai meggyőződése, Jacques Pluhar?

— Én nekem mindig az a politikai meggyőződésem, a mi azé az uraságé, a kinél szolgállok.

— Ez nagyon helyes. Így is illik. Egy komornyiknak az a kötelessége vagy a hogy mi nálunk, Trimeric grófnál híják, egy «major domus»-nak. — Nini! Van önnek valami véleménye a czímezések felől, Jacques Pluhar?

— Tökéletesen. Három esztendeig szolgáltam egy külföldi nagykövetnél, ott megtanultam, kit illet meg az «altesse», a «Durchlaucht», a «serenissime», az «excellence», az «eminence», a «honorable», a «baccalaureat», a «le docteur», «le président», «le conseiller d'état», «le préfet», «le reverende» és «le suppliant».

— Úgy is illik . . . A forradalom nem szüntethette meg a czímezéseket. Már akárhogy elfogadták is azt a czímezést, hogy «monsieur», de már azért én sem a parasztot, sem a pugrist, sem a zsidót nem hívom monsieurnek, hanem a hogy minden ember szólítja «te rustre!» — «cancre de bourgeois!» — «te jordán!» Ez az ő czímük. Tehát, ha ők megtarthatták a forradalom előtti czímeiket, megtartjuk mi is. — De mit is akartam csak önnek mondani, Jacques Pluhar?

— Hogy egy komornyiknak, vagy helyesebben mondva major domusnak van bizonyos kötelessége.

— Úgy? tudom már. Az a kötelessége az ő ura irányá-

nyában, a mi a miniszternek a souverainjével szemben. Mindenben annak a politikáját követni. Azt ön bizonyosan tudja már, hogy én minden ízemben Chambord grófnak, Franciaország egyedüli törvényes trónkövetelőjének a híve vagyok.

— Ezt könnyű volt kitalálnom a kastély kapuja felől kivésott betűkből. U. B. S. L. R. Ezt találni minden legitimista kapuboltozata fölött.

— Tudja ön, mit jelentenek ezek a betűk ?

— Oh igen. «Un boiteux sauvera le royaume».

(Egy sánta menti meg a királyságot.)

A sánta alatt az adeptusok Chambord grófot értették, a ki a fél lábára biczcentett.

— No, már most csavarja ön fel az eszét, Jacques Pluhar. Miután én nekem ez a szent meggyőződése, a mitől engem semmi plebiscitumok meg nem foszthatnak, hogy Chambord gróf Franciaország egyedüli legitim ura, ugyan hogy képzelheti azt valaki, hogy én nekem lehessen ezen a világon bárminő érintkezési pontot találni az én unokaöcsém, De-Quimper Ellinor gróffal, a ki a Bonapartekkel szegődött össze: a mi leggyűlöltebb ellenségeinkkel.

— Tudnék én erről valamit mesélni.

— Én a mesékre nem adok semmit. Én a tényekre hallgatok. De-Quimper Ellinor gróf volt a hadsegéde Bonaparte Lulu herczegnek, a ki őt a Cap-földre követte.

— És épen ez által tette a legfontosabb szolgálatot a legitimista ügynek. Még pedig előre kiszámítva, az itthoni szövetségesekkel megbeszélve, terv szerint végrehajtva.

— Hogy mondhat ön ilyet, Jacques Pluhar.? Gondolja

meg, hogy ki előtt beszél. Ez olyan, mintha egy miniszter beszélne a királyával.

— Én a legelső kútforrásból meríték. Mikor a szerencsétlen kis herceg hajóra szállt Southamptonban, hogy a Jóreménység fokára vitorlázzon, a háborút tanulmányozni, a hogy a tudósok mondják: «in anima vili» a meztelen bőrű zulukaffereken, hát akkor a jockey-clubban egy ismeretes legitimista főúr, marquis Desbarras —

— Ismerem, nagyon jól ismerem.

— No, hát ez a marquis Desbarras nyílt társaságban fogadást kínált tizszeres ellentétel mellett mindenkinek, hogy Lulu herceg nem fog visszatérni többet soha Afrikából. Huszan is tartották a fogadást ellene: felmentek az összegek egy millióra. Ha veszít, tíz milliója bánja. Én ott hordtam körül a chartreuse-poharas tálczát. A marquis rám kiáltott: «héj, Jacques Pluhar! hát ön nem állna mellém a fogadáshoz? hogy ne legyek magamban, annyi ellen?» «Miért ne? mondtam én, a ki meg tudom érteni a jó tréfát. Én is beugratok száz frankot.» Négy hónap múlva zsebemben volt a megnyert — tíz frank. A szegény Lajos herceget megölték a zuluk az izandulai berekben.

— No, hát ez köztudomású dolog.

— De azt már nem tudja minden ember, a mit én gyakran meghallottam fülhegygyel azoktól az uraktól, a kik a fogadásukat elvesztették: hogy Napoleon herceg megöletése előre kicsinált dolog volt Ellinor gróf és Desbarras marquis között.

— Mit mond ön? Gondolja meg a szavát!

— Úgy volt biz az. Fennhangon beszéltek az urak egymás között, hogy Napoleon herceg legitimista összeesküvésnek esett áldozatul. Orizkedem véleményyt mondani.

Lehet úgy, lehet máskép. Lehet politika, lehet spekuláció. Az olyan urak, mint Cassaignac, azt beszélték, hogy complot volt, az olyan urak, mint Pereira, a kik sokat vettek a fogadáson, azt mondták, hogy yankeetrik volt. Igen, igen, ez volt a műkifejezés Ellinor vicomte vállalataira.

— No, hát mondja ön el, hogy vélekedtek az urak ?

— Hát, hogy Ellinor vicomte, a ki hadsegéde volt Lulu herczegnek, egy felbérelt kém által előre értesíté a zulu-tábor vezérét, hogy merre fog a herczeg kíséretével együtt kémszemlére elindulni. Az viszont arról értesíté őt, hogy hol fognak az ő emberei lesben állni. Mikor aztán a megjelölt embuscade közelébe értek, Ellinor vicomte rávette a herczeget, hogy szálljanak le a lovaikról s hágjanak fel egy magasabb halomra, a honnan az egész rónát beláthatják. Ekkor egyszerre felugráltak a magas fűben elrejtőzött kafferek. A többit az ujságokból tudjuk. Hogy a herczeget az egész kísérete cserben hagyta. Azok mind nagy sebtében felugráltak a lovaikra, ő pedig nem birt a lovával, nem tudott a nyergébe felkapni, s ott esett el a vademberek hasszagáj-döfései alatt.

— No, az úgy volt. Emlékezem. Olvastam.

— Hát az urak, a kik e fölött a clubban sans gêne diskuráltak, azt mondták, hogy ez politikai gyilkosság. A politikai gyilkosság pedig fel van véve a népjog codexébe. Szép is volna, ha a francziák kezdenének el lamentálni egy napoleonida meggyilkoltatása miatt, a kik egy Bourbon koronás fejét nem sajnálták a nyaktiló alá vinni.

— Hát abban igazuk is volt ! Már tudniillik amazoknak, nem is amazoknak, hanem emezeknek, azaz, hogy azoknak, a kik így vélekedtek, hogy egyiknek épen úgy nincs igaza, mint a másiknak.

(Ez igen szép sorites volt a gróftól.)

— Ezen haláleset által az imperiálisták meg lettek fosztva a legbiztosabb alaptól, a mire a fellegváraikat építették, oda volt a trónjelöltjük. A vörös herczegből nem lesz császár!

— Hát De-Quimper Ellinorral mi lett?

— Ő ismét visszakerült Párisba; feljött a jockey klubba. Fogadta a gratulatiókat és az insultatiókat egész hozzá illő aplommbal. Az utóbbiakért sorba megverekedett s az ellenfeleit megszurkálta: kitörültetvé a nevét az imperialista klubból, s megosztozott a marquisval a fogadások nyereségén; kapott, azt mondják, kétszázezer frankot.

— Hisz ez derék ember!

Jacques Pluhar nem szólt semmit, csak a szemével hunyorított rá.

Kis idő múlva Filibert gróf, a kinek megint másfelé járt a gondolatja, azt kérdezé a komornyiktól:

— Hát aztán Jacques, nem nyomta önnek a lelkiismeretét az a tiz frank, a mit ön egy császári herczeg meggyilkoltatásán nyert?

— Hát hiszen én is «derék ember» vagyok.

Abban megint igazat kellett neki adni. Ámbár világos a sofisma. Tiz frank egy emberéletért nyomhatja az embernek a lelkét; de kétszázezer frank már nem nyomhatja.

Most azután egészen kíváncsivá volt téve az öreg gróf az unokaöcsésére. Ujból kérdőre fogta Jacques urat.

— Mondja csak Jacques: nagy szelet csinál az az én unokaöcsém Párisban?

— Ő adja a hangot a társaságban.

— S van neki hozzá való jövedelme? Én, a hogy em-

lékezem rá, a papa De-Quimper egy nagyon szerény birtoku grófoeska volt, a ki mindig a szekerészettől telelésre kikölesönzött lovakon járt.

— Azt tudom, hogy mesés összegeket tud elkölteni.

— De hát honnan veszi hozzá a pénzt? Tán csak nem áll — zsidó vállalkozókkal üzleti viszonyban?

— Óh azt nem!

— Vagy politikus herczegasszonyokat fosztogat ki?

— Még azt sem. Hiszen tudja gróf úr, a világ olyan nagy! Franciaország még nagyobb! A ki olyan szerencsés, hogy francziának születhetett, annak már privilégium van adva, hogy annyit vegyen el a világból, a mennyi neki tetszik. Van nekem egy czimborám: egy muszka. Én a muszkákkal különösen rokonszenvezek. Azok is annyit vesznek el maguknak a világból, a mennyi nekik tetszik. Ez az én rangtársam, (portás az orosz követségi palotában) azt mondta nekem, hogy van egy orosz közmondás: «hol telelnék a rákok?» A ki rá tud találni arra a helyre, a hol a rákok telelnék; az a szerencse fia. Ellinor gróf mindig rá tud találni egy ilyen rákteleltetőre. Olyan ötletei vannak, a mik másnak eszébe nem jutottak volna, s a mikből ő százezreket seper be.

— Szeretnék egy olyat hallani.

— Hát például itt ez az ujság a kezemben, a mindennapi kedvencz olvasmánya a grófnak: ez a Harlekin, évenként félmilliót jövedelmez Ellinor vicomtnak.

— Hát ez az ő vállalata?

— Csakhogy nincs rajta a neve. Van direktora, kiadója, gerantja, felelős szerkesztője és párbajozó szerkesztője; de ő maga a szárazföldön marad: csak a napi jelszavakat osztja ki.

— De hisz egy ilyen lapnak a szerkesztése óriási pénzbe kerülhet. Annyiféle pártnak a matadorait megnyerni, hogy egy közös hirlapba irjanak, azokat úgy megfizetni, hogy egymásnak az insinuatíóit, persiflageait eltűrjék, ugyanazon a lapon, a melybe írnak, magukat nevetségessé tenni engedjék: hogy mindennap tizszer egymással meg ne duelláljanak! Rengeteg pénz kell oda!

Jacques Pluhar csak úgy ravaszkodva simogatta a kottlettjeit az ujjai hegyével.

— Gróf úr! Hiszen épen ebben nyilatkozik meg Ellinor vicomt genialitása. Neki ezek az önérzetes munkatársak mind egy bagatellbe kerülnek. Mindennap olvas az ember a törvényszéki csarnokban egész mulatságos jeleneteket: elnök, vádlott és közügyész között. Vannak agyafurt vádlottak, a kik a közügyésznek be tudják fűteni a poklot, s úgy össze tudják keverni az egyenest a görbével, hogy ember legyen, a ki megtudja benne találni az igazat. Ezt a genret kultiválja már régóta Ellinor gróf. Kiszemelte közülök a legfurfangosabb ficzkókat: többnyire a sikkasztó, csalárd bukott, hamisító fajtából, s aztán megvárta, a míg véglegesen el lesznek ítélve. A Mazasban szabad az elítélteknek mindenféle polgári munkával foglalkozni s ezzel is élelmet keresni. Egyik esztergályoz, másik kefét kölni pedig mindenkinek meg van engedve. Ellinor gróf aztán elszegődtteti ezeket a derék embereket a «Harlekin-hoz». Tehetségeik szerint. Egyik vezérczikket ír, a másik kritikát, a harmadik nemzetgazdászatot.

— A mennyköbe! Hát ez rabmunka?

— Dehogy, kérem! Igen szép honoráriumot kapnak érte. Egy vezérczikkért öt frankot. Polemiával együtt hét frank. Sensatiós revelatiókért tíz frank!

— Ezer ördög! Hogy jutnak a mazasi rabok revelatiókhöz?

— Hát a hogy a Mazason kívül jutnak hozzá. Az külön talentum gróf úr! Leleplezéseket csinálni. Kell hozzá mérész fantázia: egy csomó régi ujság, aztán meg egy biztos zárka az államfogházban, a hol az embert pofon nem verhetik. Már most azután könnyű megérteni, miért nem duellálhatnak a Harlekin munkatársai sem egymással, sem a publikummal az elkövetett sértések miatt.

— Mert a porkoláb nem engedi.

— Igen is, mert a porkoláb nem engedi.

— No de én többet olyan ujságot nem olvasok, melyet a Mazasban írnak. Rendeljen nekem mást!

— Tessék elhinni gróf úr, hogy semmi nyeresége sem lesz a cseréből.

— De hogy az én unokaöcsém piszkolja be a nevét ilyen vállalattal!

Jacques Pluhar félrefordult, hogy elrejtse az arcán mutatkozó gúnyos sajnálkozást. «Csakugyan nagyfokú agylágyulásban szenved az öreg úr, hogy piszkos vállalatnak nevez valamit, a mi fél millió frank tiszta jövedelmet hajt!

— Tessék ez iránt megnyugodni! Ellinor gróf neve semmi módon nem kerül összeköttetésbe ezzel a vállalattal. Ő maga egyáltalában le nem huzza keztyűjét soha, hogy valami vállalathoz hozzá nyuljon. Keztyüs kézzel ebédel, keztyüs kézzel ír, keztyüs kezét nyujt baráti szorongatásra. Mások effektuálják az ő eszméit, ő csak lanciroz. Aztán vezet. Kiadja a jelszavakat. De maga távol marad minden actiótól. A vállalat megindításához pénzt előlegez, bőkezűen, aggodalom nélkül: nem fél a szél-

hámosoktól: kockáztat. A hogy más ember ráteszi a pénzét a kártyalapokra, úgy teszi ő fel az összegeit az emberi jellemekre. Mindig nyer ezen a játékon. S ha vesz, elhallgatja. Ez sokkal okosabb hazardjáték, mint a kártya. Mert a kártyának a hátlapjáról csakugyan nem láthatja az ember, hogy a spadill, vagy a manille van e alatta? míg az embereknek mindig meg lehet látni a czipfer-blattját.

Az öreg úr nehézkesen lógatta a fejét.

— Nem értem én ezt a dolgot sehogy sem.

— No majd mindjárt példával illusztrálom. Hallotta gróf úr hírét Sarah Bernhardtnak, a hires tragikus művésznőnek?

— Ugyan már hogy hallottam volna, mikor husz esztendeig nem jártam más száraz földön, mint a Kerguelen tartományban?

— De czethalat látott már ön gróf ur?

— Ha ön annyi heringet elfogyasztott volna, mint a hány czethalat én megszígyonyoztattam a Behring öbölben!

— No hát én is láttam egyet: ott mutogatták egy deszkasátorban a Montmartre alatt tiz sou belépti díjért. A tulajdonosa, egy norvég czethalász, szegény ördög volt, alig élhetett belőle. Pedig elég humbugot csinált. Kihíresztelte nagy plakardokon, hogy az az a czethal, a mely Nőé apót elnyelte.

— Talán Jónás prófétát?

— Az a párisiaknak mindegy. Nőé jobb, mert annak a nevét összeköttetésbe lehet hozni egy kocsmával, a mely a czethal belsejében volt berendezve, azt sem szerették, mert nagyon halzsírszagunak jött ki belőle az ember. Egy este odament a czethal gazdájához Ellinor vicomt.

Hallja ön mászter, önnek derék czethalat adott a tenger-isten: de ön azt nem tudja értékesíteni. Én teszek önnek egy ajánlatot, fele haszonra. Vigye ön át a czethalát a tengeren New-Yorkba: ott állítsa ki annak a vendéglőnek a táncztermében, a mi átellenben esik a színháznak. (Megnevezte a színházat.) A termet bérelje ki tíz napra. Adja meg érte azt az árt, a mit kívánnak érte. Egyuttal a következő hetekre foglalja le ön a philadelphiai, chicagoi, connecticuti és washingtoni hotelek táncztermét is előre minden áron. A szükséges költségeket én utalványozom önnek. Ez fond perdu. A többit bizza én rám.

— No csak nem tette azt meg, hogy a dobot ütötte a czethal bódéja előtt?

— De nagyon is ütötte. Ekkor következett be a világ-hírű nagy tragéda Bernhardt Sarah amerikai vendégszerep körútja. Ellinor gróf ugyanazon hajóval utazott át New-Yorkba, mely a halhatatlan művésznőt szállította. Fanatikus tisztelője volt. Igazi cavalier servant, New-Yorkba megérkezve is talált elég alkalmat Ellinor gróf a művésznővel jó szolgálatait elfogadtatni. Üres óráiban elkísérte őt a város nevezetességeinek megtekintésére. Ebben az útban bevezette Ellinor gróf a nagy művésznőt a czethal gyomrába is; mely ez alkalommal villanyvilágításban ragyogott, ylang-ylanggal volt parfümözve, s a buffetjében szerecsen angyalok szerviroztak igazi Röderer pezsgőt. A művésznő az egész jelenlevő társaság előtt hangosan nyilvánítá, hogy ez egy oly nagyszerű czethal, a milyenhez hasonlót ő soha életében nem látott.

Tizenkét ujságnak a riportere hallotta ezt a szót, s másnap valamennyi hirlapjának a homlokán (az amerikai lapok az érdekes ujdonságokat az elején szokták hozni)

kompakt betűkkel olvasható volt, hogy a «diva» ottjárt a czethalban, s azt bámulatraméltónak nyilvánítá.

De még inkább olvasható volt a színházzal átellenes vendéglő homlokzatán pompás festmény alatt, nagy arany betűkben: «Itt látható az a hirhedett czethal, melyet a halhatatlan isteni művésznő, Sarah Bernhardt bámulatával megdicsőített.

És ekkor aztán, a ki csak Sarah Bernhardt művészi előadására a színházig törte magát: az egyuttal a czethalat is megnézte. A ki be nem fért a színházba, az meg épenséggel a czethalban keresett vigasztalást. Omlott a dollár a kaszszába, mint a Niagara. S egyéb napi költség nem volt, mint egy szekér koszorú, melyet Ellinor a szinpadra szórattott.

S a mint a nagy művésznő odább vonult egy várossal, a czethal is híven követte. Washington, Philadelphia, Chicago és a többi mind együtt látta őket: a művésznőt a színházban, a kit az egész világ bámul, és átellenben a czethalat, a kit a művésznő bámul. S mind a ketten jó üzletet csináltak. A diva összeszedett az újvilágban egy millió dollárt. Egy másik millió dollárt kiérdemelt a czethal. S ezen Ellinor vicomt megosztozott a holtig herczeggé tett czethalászszal.

Filibert gróf savanyú képet csinált ehez az elbeszéléshöz. Azt mondta, hogy emlékezik már rá, hogy olvasta valamelyik hirlap apróságai között, ezt a czethal-Bernhardt históriát: de nem sejtette, hogy az unokaöccse is bele van keveredve: hogy ez még is csak afféle Barnum-stikli.

— Ezeket úgy nevezi Ellinor gróf, hogy «zseni-cziklusz».

— Hanem hát térjünk vissza az eredeti tárgyhoz, a miből kiindultunk. Mondá Filibert gróf. A hogy ön az ujság-

ból olvasta : egy új emberfajt fedeztek fel. (Valjon ezt is a Mazasban ülő Afrikautazók cselekedték-e ?)

— Nem ! Ez az illusztrált lapokban van.

— Akkor hát szentírás. Tehát a majomemberről van szó, a kinek a hazája Uganda, vagy Aukland.

— Nem, gróf úr. Láósz tartományt írnak a lapok.

— Tanult ön geographiát, Jacques Pluhar ?

— Nem, gróf úr. Én nem tanultam semmit. Nem jártam felsőbb iskolákba. A mi századunk végén fölösleges is. Az ember mindent megtanul a hírlapokból. A ki mindennap hírlapot olvas, annyi, mintha a Sorbonneba járna. S ha valamit nem tud az ember, ott van a Conversationslexicon, abban megtalálja.

— Igazság ! Az én könyvtáramban is van ilyen. Keresse ön fel, merre van az a Láósz tartomány, a miről az ujságok írnak.

Jacques Pluhár előkereste az «L» betűs kötetet.

— Ah ! Ez egyszer tévedtek az ujságírók. A Láósz nem valami tartománynak a neve ; hanem egy emberfajé, mely Birmaország hátulsó részét lakja : vad, megszelidíthetetlen nép, rút arczú és kegyetlen, mely a közé vetődő idegent fölfalja.

— No, és már most hogy egyezik össze De-Quimper Ellinor jellemének ez a két különböző vonása, hogy ő maga csak lancirozza a rend ívüli ötleteket, de azoknak keresztülvitelét másokra bízza, aztán meg hogy személyesen készül egy hátulsó keletindiai veszedelmes expedícióra ? Az az ember, a ki a keztyűjét soha le nem húzza, az akar majombőrt húzni magára ? Az őserdőkbe behatolni ? Majomkisasszonyt elcsábítani ? Hogy egyezik ez össze ?

Jacques Pluhar nem hagyta magát sarokba szoríttatni.

— Ah, Ellinor gróf az a rendkívüli ember, a kinek a magaviseletében örökös az ellentét. Épen ez teszi őt érdekessé. Az pedig egy régi megrögzött marotteja, hogy ő a majomfajt valósággal egy átmeneti osztálynak tartja az ember nemhez. Van neki egy nevezetes majma a csimpánzok nemzetéből, a kit mindenki ismer Párisban. Az ott jár-kei a szobájában, felszolgál a vendégeknek, ha a gróf kikocsikázik, ott ül mellette a bakon s tartja a kezében az ostort. A majmot úgy híják, hogy «majoreszkó».

— Majoreszkó!

— Na igen. Minthogy Darwin szerint a majom az emberi ség első szülöttje: tehát megilleti az a név, hogy majoreszkó. Mondhatnók «bátyám.»

— Nem! Nem! Csak maradjon ő majoreszkó.

— No hát annak a nevezetes majomnak már van humora, van fantasiája van combinatiója, és igazságérzete.

— No erre kíváncsi vagyok! S hogy tudja ő ezt mind nyilvánítani?

— A majomnak beszélő tehetsége is van. Ellinor gróf már negyven olyan hangot jegyezett fel többszörös megfigyelés után a majomnál, mely egy bizonyos gondolatot fejez ki s rájött, hogy a majombeszédnek tizennégy határozott betűje van: tehát csak kettővel kevesebb, mint az «ainosz» emberfaj ábéczejének.

— De azért a majom még nem «bátyám!» Hol vannak a lelki tehetségek?

— Az Ellinor gróf majmának mindenféle öltözetei vannak, melyeket felváltva visel, ha az urával kikocsikázik. Mikor a kozák egyenruhát adják fel rá, olyan büszkén ül a bakon, összefont karokkal, mint a ki a világot behódí-

tani indul. Ellenben ha burkus egyenruhát adnak rá, eltakarja a pofáját a két karjával.

— No mert bizonyosan jól meghajigálták egyszer répával ebben a kosztümben a párisiak.

— No de most egy csattanós esetet beszélek el a majoreszkóról. Ha nem untatom vele a gróf urat.

— Óh kérem, én minden részletezést tudok élvezni, ami a rokonaimról szól.

— Tehát a majoreszkót hasznos foglalkozásokra is szokta alkalmazni Ellinor gróf. A konyhában segít a szakácsnak. Rendkívüli tehetséget tanusít a kukta mesterségben.

— Elhiszem, hogy az tetszik neki. Lehet pákoszkodni.

— Ellenkezőleg. Inkább annyira kifejlődött benne a becsületérzés, hogy bele nem kóstol a készülő partékba, s ki nem nyalja a liktáriumos lábasokat. Lelkiismeretes majom. A mit a következő eset legjobban fog illusztrálni. Ellinor gróf az argenteuilli nyári lakában petit supét adott néhány barátjának és barátnőjének. A szakács tizenkét fogolymadarat hozatott fel, s azoknak a koppasztását rábízta a majoreszkora. Ehez ő kitünően ért, úgy megtudja a madarat koppasztani, hogy azon egy toklász nem marad. A majomúrfi kiült az áldozataival a konyha ablak széles párkányára s hozzá látott a koppasztáshoz, egymás mellé rakva a levetköztetett madarakat. Meglátta azt egy kánya a park nagy jegenyefáin levő fészkéből, s nagy hirtelen lecsapott a magasból, elkapott egyet a koppasztott foglyokból s fölvitte a fészken ülő párjának és fiókjainak. A majoreszkó eltitkolta a haragját s úgy tett, mintha nem vette volna észre a rablást. Egyszer aztán behuzódott az ablak mögé. Jól számított. A kánya másodszor is leszállt a kényelmes prédára. De ekkor a majoreszkó nyilsebesen

megragadta a rablónak a nyakát az egyik kezével, a másikkal a lábát a harmadikkal a farkát, a negyedikkel a fejét. Egy percz alatt ki volt végezve a gonosztevő. Akkor aztán nagy nyugodtan hozzáfogott; megkoppasztotta a kányát igen szépen, s odafektette a sütődeszkára az ellopott tizenkettedik fogolymadár helyére. Nemsokára oda-jött a kukta: megszámlálta a koppasztott pecsenyét, tizenkettő. Talál. Vitte a sütökemenczébe.

A szakács sem jött rá az anyagcserére. Feladták a vendégeknek mind a tizenkét foglyot rizskása melléklettel.

Az urak azonban mind sportsmanok voltak, a kik egyszerre felismerték a görbe orráról s az éles karmairól a foglyok közé betolakodott karvalyt. A házigazda kriminális inquisitiót csapott; felidéztette a szakácsot, a vadászt: azok mind esküvel bizonyíták az ártatlanságukat. Végre felderíté a rejtélyt az önkényt jelentkező kertészlegény, a ki szemtanuja volt a karvaly és majom közötti tragédiának. Ekkor aztán nagy lett a triumphja a majoreszkónak, a ki mind ez idő alatt olyan ártatlan pofákat vágott, mint a ki nem érti, hogy miről beszélnek. A szép hölgyek majd agyon szorongatták az öleléseikkel. A gróf megígérte, hogy ezt a jelenetet a híres majomfestő, Meyerheim által fogja megörökíteni, a kit azt a két híres képet festette: a «majomlakoma» és a «majom festő akadémia». Hát ezzel igazoltam, gróf úr, azt az állításomat, hogy a majomnak van fantáziája; kombinációja, és igazságérzete. Molière nem gondolt ki ennél nagyobb költői igazságszolgáltatást: «ha te karvaly elloptad a pecsenyét, légy pecsenye helyette magad.»

Az adoma arra volt szánva, hogy Filibert grófot megnevettesse; de biz az nem igen sikerült. A tengerész kedélye, arcvonása úgy marinirozva van már, hogy nem

alkalmas a nevétesre. Ellenben a szemei mindig egy fixpontra irányulnak.

— Jól van jól! De hát mind ebből hogy következik az, hogy Ellinor öcsém ráadja a fejét egy olyan veszedelmes vállalatra, a minőt ön említett: a mi sehogy sem illik bele egy párizsi petit crevé élvezeteinek sorozatába.

— Ezt nevezik eszmetársulatnak.

— Aha! ön még is járt iskolába! Ez philosophai műkifejezés.

— A majmok nyelvét és a majomnyelv betűit tanulmányozva, mind jobban belemélyedt a gróf abba a physiologiai problémába, hogy a majomnemzet egyike a beszélőképes emberfajoknak, s ellátva az első ismeretekkel képesnek érzi magát, ugyanazon a nyelven értekezést kezdeni, a láoszok rengetegeiben lakozó kráókkal.

— Nem! Jaques Pluhar. Ez nekem nagyon magas. Nem éri fel az eszem. Keressünk valami más indokot, a miért nem kell az árboczra felmászni.

— Magam is hajlandó vagyok rá. Inkább elhiszem annak a két versionak az egyikét, a miket a jockey-klub tekeasztalai körül beszéltek. Az egyik szerint Ellinor gróf egy ismeretes pénzkirálylyal fogadott egy negyedmillióba, hogy ő három év letelte alatt ide fog hozni Párisba egy fiatal kráókisasszonyt; a másik szerint pedig egy világszép hölgy szeszélyes ötlete vállaltatá el vele e merész feladatot, a ki kegyének ezt az árát szabta.

— Mind a kettőt elhithetőnek tartom.

Ezekután birunk a silhouetjével De-Quimper Ellinorgróf alakjának. Majd később a hű fotográfiáját is megkapjuk.

Ebből az ismertetésből valami gondolat ragadt meg Filibert gróf lelkében. Valami gyanú, vagy sejtelem, a mi az ilyen magába vonult, zárkózott kedélyek sajátja.

Összefüggésben állt ezzel a sürgetése a kis Aïra neveltetésének.

Legyen belőle magasabb lény.

Ha a ránézésnél azt mondják is: «ez a kis majom!» a társalgás alkalmával ismerjék meg, hogy ez egy jólnevelt kisasszony, a kinek fogalmai vannak illemszabályokról.

Az első kísérlet rosszul sikerült. Az ellenszenves madám kezelése alatt még jobban elvadult a kis leány. Csak a rosszalkodás hajlamai fejlődtek ki nála minden irányban. Ez a folyton csörtető, pajkoskodó, ingerkedő kobold, bizony elmehegetett volna a láoszi emberkék közé princessenek.

Jó, hogy a madám nem állta ki a torturát.

Ekkor aztán szerződttetett Filibert gróf más nevelőnőt a perpignani préfet közvetítése mellett.

Mamsell Fernande nagyon szép volt, rokonszenves arcú, kissé hideg kifejezéssel.

Első találkozásra megnyerte a kis Aïra vonzalmát. A szilaj gyermek egyszerre csupa alázatosság lett. Egy szelid szavával rávehette mindenre.

Másnap, Fernande megérkezése után, Filibert gróf külseje nagy átalakulást mutatott.

Szürke kondor haja gesztenyeszínben pompázott, az arcza ki volt borotválva simára, egész a tengerészes körszakállig, mely szintén a hajjal egyenlő színezetű lett. A durva blouse helyett fényes gombos kabátot viselt és a megszokott gyapoting helyett, selyem inget, melynek galérja ki volt hajtva.

Igy még sokkal csunyább volt. Az volt a különbség,

hogy a még a tegnapi szürke bozontos, szemig szőrrel telenőtt ábrázatja mellett a groteszk csunyának az eszményét képezte: ez átdolgozott arczczal az æsthetikai rút-nak az előmintáját közelíté meg.

Ekkor írta amaz említett levelet Jacques Pluhar De-Quimper Ellinornak.

Hát ez a Jacques Pluhar ki volt? Az előadásából sejt-hetni, hogy nem valami professió szerinti komornyik. Ez is egyike volt De-Quimper gróf ügynökeinek, kik «zsenicziklusaiban» kezére játsztak. Volt-e már Jacques Pluhar is a Mazasban? Nem tudni. Feltehető róla.

E külső átváltozást az a szokatlan napirend is követte, hogy a míg előbb Filibert gróf rendesen egyedül ebédelt, most az étkező teremben három terítéket tettek az asztalra. Aíra a nevelőnőjével együtt a grófi asztalhoz hivatott.

A gróf, szokásait fölülmuló udvariassággal tünteté ki a nevelőnőt.

Ebéd után Aírának megengedték, hogy kiszaladhasson a kertbe, lepkéket fogdosni.

Az alatt Fernande egyedül maradt a gróffal.

— Gróf úr, szólt a nevelőnő. Én felmondok.

Filibert gróf elbámulva kérdezé: «mi okból?»

— Az okát nem mondom meg.

— Nem tetszik önnek talán a tanítványának az arcza?

— Az nekem tetszik.

— Hát talán az én arczomon talál ön valami kifogásraméltót?

— Ha ön maga kitalálta, nem tagadom. Én tegnap, mikor a grófnak be lettem mutatva, találtam magam előtt egy tisztes ősz férfit, a kinek, ha szokás volna, kezet tudtam volna csókolni. Ma pedig látok magam előtt egy

megifjított gavallért. Kevés lélektani ismeret kell hozzá, hogy ebből a hirtelen átváltozásból le tudjam vonni a következtetéseket. Gróf úr engem félreismer. Én nevelőnök vagyok, a szó kizárólagos értelmében. Nevelőnök és semmi egyéb. Tanítok buzgalommal és kedvvel, azért, hogy magamnak is életmódot szerezzek vele. Pénzt akarok szerezni becsületes úton. De csak becsületes úton. Nem is gondolom, hogy mint nevelőnök vénüljek meg. Ha a sors elem hoz egy tisztességes, hozzám illő férfit, ahoz érdemes akarok lenni. A grófot tévedésbe hozta a külsőm. Nem vagyok circusi lovarművésznő, ámbár hallottam már, hogy mint ilyen, nagy szerencsét csinálhatnék. Azért jobb, ha mindjárt az elején véget vetek a fatális tévedésnek.

— Maradjon, kisasszony, szólt a gróf, szeliden kényszerítve a hölgyet, hogy foglalja el a helyét, vele szemben. A milyen őszinte volt ön én hozzám, én is olyan nyílt fogok lenni ön lányában. Igenis, ez a furcsa metamorfózis, a mit ön rajtam észlel, az ön megjelenésének a következménye. De itt ismét az ön részén van a nagyobb tévedés. Ön elmondta nekem, hogy ön kicsoda? Most én mondom el önnek, hogy én ki vagyok. Húsz évig voltam a tengeren. Egy nagy csalódás űzött ki oda. A csalódásnak asszony volt az oka. Megtört egészségem kényszerített a hajót elhagynom, s most itt zátonylok, magam is egy romcs: testben-lélekben megtörve. Elhanyagoltam magamat, hagytam a hajamat, arczom bozontjait nőni, olyan voltam már, mint az «uszkár-ember». Aztán ezt a leányt is úgy hagytam felnőni. — Tudja ön, hogy ki ez a leány, ez az Aïra?

— Nekem azt mondták, hogy az ön fogadott leánya.

— Igen. Így mondják. A régi nevelőnőnek is azt mond-

ták. Valóságos vad majom. De hát hogy legyen belőle más, mikor maga előtt látja örökké a vén majmot, cynikus, elvadult külsejével. Én pedig azt akarom, hogy ő belőle művelt, előkelő kisasszony legyen. Lesz hozzávaló vagyona. Más életmódot kell folytatni. Nem lehet többé annyit odakinn a konyhában, a cselédtanyán az anyjával, az egy ostoba parasztnő. Hozzá kell szoknia az elegáns társasághoz. De hát hogy szokják hozzá, ha engem úgy l t mindenütt, mint a tengeri rémet: a német «Klabautermant?» Nekem kellett a példával előremennem. Gondolja a kisasszony, hogy ez én nekem gyönyörűség? Végig borotváltatni a pofámat, hogy a szemem is szikrázik bele! S mikor ennek az átkozott melanogénnek a penetráns szagát megérzem a hajamon, szakállamon, a gyomrom rebellál tőle, s aztán mikor a tükröt eléjbém tartják, szeretnék a szemem közé . . . no, most majd olyan szót szalajtottam ki a számon, a mi nem illik.

Fernande arra bizalmasan mosolyogni kezdett. Jó hatás volt. Filibert kapott rajta.

— Nem önért lett ez a változás az én külsőmön, kisasszony, hanem azért a nyomorult porontyért . . .

S hogy igazat mondott, annak a tanubizonysága volt az a két nehéz könyecsepp, a mit restellkedve törült el a kerges tenyerével. Azt is megrestellte. Előhúzta a zsebéből a piros selyem zsebkendőjét. Azzal kellett volna. — Hogy a tengerészek olyan keveset nyúlnak a zsebkendőhöz! Persze, nem ismerik a náthát.

Fernande arcza most megint a mély részvevést fejezte ki. Olyan érzékeny arcz volt az, melyen minden külső hatás rögtön észrevehető volt.

— Most már tudja ön, kisasszony, hogy ki ennek a

gyermeknek az igazi atyja? dörmögé rest hangon a vén tengerész. S ez a leány valamikor viselni fogja a Trimeric nevet, a tizenegyágú koronával együtt. Ez ki van csinálva. Lássa ön, ezt sem mondtam még önön kívül senkinek, két embert kivéve, a kik a titkot hivatalból megőrzik. Ilyen nagy bizodalمام van önhöz, kisasszony. — Hát már most itt marad ön, ugy-e bár? s átveszi a kis Aïra nevelését.

— Itt maradok, gróf úr. S hogy cserébe én is zálogot tegyek le az ön kezébe, hát én is átadom önnek a legörzöttebb titkomat. Az én családi nevem fölött is ott van a tizenegyágú korona — a mit én soha viselni nem fogok. Elhagytam a szülői házat, a fényes előkelő világot, minden botrány, csalódás, kényszerűség megelőzte nélkül. Elhagytam azért, mert megútáltam az egész «felső tízezer» világát, elkezdve a gyerekszekérben hurczolt porontyától, a kerekas zsellyében tologatott vénjéig. Irtózom, undorodom mindentől, a mi pacsuliszagú férfi, s a nyakkendőbe szúrt melltűn a patkót látnom olyan iszonyat nekem, mint a régi keresztényeknek a félholdat.

— Ahá! Ahá! Kapott rajta Filibert. Kérem, mondja tovább. Ez nekem ámbrózia.

— Megfutottam abból a világból, a hol minden színlelés, tettetés; a hol nincs se egészen jó ember, se egészen rossz ember; a hol az, a ki igazán érez, el van veszve; a hol szándékból, kiszámításból, szeretnek, gyűlölnek, gyilkolnak és párosodnak; a hol csúsznak-másznak a pénz után, az oltár után, s ha eljutottak hozzá, megfertőztetik — a pénzt, úgy, mint az oltárt. Megszabadítottam magamat. Két évig tanultam egy szigorú præparandiában. Kiképeztem magamat nevelőnőnek. Diplomám van. Ha gróf-

leányokat nem, mehetek parasztleányokat tanítani. — De most már szívesen itt maradok. — Egészen az eszményemhez illő feladatot látok magam előtt. Egy elvadult, elhanyagolt teremtet, kivel a természet külsőleg mostohán bánt, oda művelni, hogy a ki megismeri, azt mondja rá: «hisz ez a rút leány nagyon szép!»

V.

Fernande első megjelenésével tündérmódon megnyerte növendéke szívét. Aira jobban megszerette a nevelőnőjét, mint az anyját. Játszva tanult, s a gyermeteg kedély kapzsi mohóságával. Nem volt elég, a mit tanítottak neki, még többet akart tudni. A zongorától alig lehetett elvonni, úgy megszerette, s ha sétálni ment Fernandedal, magával hordta a vázlatkönyvecskéjét, az elől-utól talált embereket, asszonyokat, gyermekeket ügyes készséggel lerajzolta bele, különösen a gyermekeket mindenféle ugrándozó, dévajkodó, veszekedő, pityergő állapotaikban; aztán meg a ficzánkoló állatokat, kutyákat, macskákat, malaczkokat. Ezeket a humoros képekkel telerajzolt albumokat aztán Filibert gróf maga elé vette, végig lapozgatta, gyönyörködött bennük.

Airának az egész kedélye átváltozott. Elmult belőle az a sunyi gonoszkodás, a mi a rútak keresztvonása: a pajkosság átváltozott csipős humorrá. Nem harapott, csak csipett, nem körmölt, csak csiklandott. Filibert grófot sokszor megnevetteté.

Hiszen az előtt is elég mulatsága volt a grófnak Airával, mikor a parasztleányoktól eltanult nótákat eldanolta előtte, mikor a néptánczok grotesk kecskeugrásait produkálta; de azok az új nevelőnő mellett mind elmaradtak.

Aïra verseket deklamált. S azoktól Filibert gróf el volt ragadtatva.

A szellemi átalakulás Aïrának a külsejére is varázshatást gyakorolt.

A rút leány, ha érzi azt, hogy ő rút, az kétszeresen rúttá teszi; ha széppé erőlteti magát, az a rútságát hatványra emeli; de ha egyszer privilegiumának veszi azt, hogy rút, s a lelkét engedi a külsején átragyogni — akkor hódít!

VI.

Egy év múlva Jaques Pluhar azt írta De-Quimper Ellinor grófnak :

«Fernande egészen megfordította az itteni állapotot. Filibert gróf nem beteg már. Elhagyja a szobát s sétákat tesz a szabadban. Az orvos azt állítja, hogy vannak esetek az ilyen betegség visszafejlődésére. A hogy a bánat, rossz kedv, a búskomorság előmozdítja az agylágyulást, úgy viszont a derűtség, az érdeklődés, a reménykedés az agyrendszerre is visszahat. A tréfa csodaorvosság.»

«Aírának a mindennapi csevegései, játécai szemlátomást hatnak a grófra. Még az esze járása is megváltozott. Kezd a gróf ravasz lenni és nem hisz el mindent. Az emlékezete is visszatért. Nem táplálhatom többé régi hirlapi adomákkal, a miket összegyűjtöttem, azt mondja: olvasta már.»

«Remélhető, hogy teljesen kiépül.»

«Jó lenne, már tenni valamit.»

VII.

Degoud Raoulnak hitták a Harlekin faiseurjét.

A kik régebben ismerték, azok még emlékeznek rá, hogy a neve Good Ralph volt. Mikor még Connecticutban lakott. Ott találtak egymásra Ellinor gróffal. Az segített ennek a yankeetrickekben.

Onnan hozta el magával Franciaországba. Egy «De»-raggal lett a nevéből jó hangzású indigena, s itt is ő volt Ellinor totum-facja.

Csakhogy itt a yankeetrickeket és barnumfogásokat már «zsenicziklus»-nak nevezték.

Degoud Raoul természetesen maga is viveur volt, mint a patronusa. Mindig bőven volt a költőpénze. S senki sem kérdezte tőle, hogy honnan veszi? Ő volt a faiseur a Harlekinnál. Ez az újkorbeli Mózes. A mely sziklára ráüt a varázsvesszejével, abból forrás fakad.

Egy reggel (tizenegy és tizenkét óra között) meglátogatta Ellinor gróf bizalmas barátját. Az épen a dolgozó szobájában volt s egy vehemens filippikát irt a legújabb alakult dynamitgyár ellen; nem azért, hogy azt a Harlekinben kiadja, hanem, hogy a vállalat syndikátusától az cikk meg nem jelenéseért egy illendő summát kipréseljen.

— Monsieur Degoud!

— Csak tessék leülni. Mindjárt készen leszek.

— Én már készen vagyok, Monsieur Degoud! Ön az én nevemre egy húszezer frankos váltót hamisított.

Degoud Raoul félbe sem hagyta az írást, csak úgy félvállról veté oda:

— Hát mit tartozik az önre?

— A «szent kékségre!» Ha ön a saját acceptjét az én hamisított girómmal látja el, az csak tartozik én rám valamelyest!

Erre mégis letette a tollat Degoud Raoul.

— De hát ez önnek valami új dolog? Hát volt önnek valami baja valaha az én váltóim miatt? Én sokat kockáztatok. Pontosan fizetnem kell. Hát akkor ott veszem a pénzt, a hol találom. Most épen vesztettem. Mihelyt fordul a kocka, rajtam a sor: beváltom a trattámat s önnek semmi köze hozzá.

— De már ezuttal én beváltottam önnek a trattáját.

— Hát minek tette azt?

— Azért, hogy önnek a nyakát a kezembe kaphassam.

— S mit akar ön az én nyakammal?

— Hát azt, hogy önnek a fejét jobbra vagy balra fordíthassam, s ha úgy kerül, egészen kitekerhessem.

— Ez a tréfa kezd tragikus lenni.

— Ennek a tréfának a vége a bagno. Ön tudni fogja, hogy a váltóhamisítás díja a bagno.

— Hát már most miféle más utat akar ön a számomra kijelölni, a melyen a bagnoba juthatok?

— Ellenkezőleg. Én önből becsületes embert akarok csinálni.

— Hát akkor aztán ön hogy él meg?

— Ön nekem épen egy zsenicyklusomban, mint becsületes ember, fog lényeges szolgálatot teljesíteni.

— Kiváncsi vagyok erre a hivatalra.

— Megmondom a czímét. On meg fogja magát választatni armingoli mairenek.

— Micsodának ?

— Mairenek. Az annyi, mint polgármester. Igen tekintélyes állás.

— Hol van az az Armingol ?

— Dél-Francziaország Perpignan departementjában. Csinos kis mezőváros. Központja a hasonló nevű választókerületnek. Az én nagybátyám, gróf Trimeric Filibert uradalmával szomszédos.

— Hát nincs ennek a mezővárosnak maireje mostanság ?

— Van. De hogy az mi módon adjon önnek helyet : leköszönés vagy elesapatás útján-e ? Az már az én gondom.

— De hisz engem senki sem ismer Armingol városában.

— Az megint az én dolgom lesz, hogy megismerjék és megválaszszák. Azontúl is ki fog önre terjedni jóakarató gondoskodásom. Az installatió, a representatió költségeiben bőkezű leszek. Azt akarom, hogy ön feltünjön, hogy a lakosság és a vidék bizalmát megnyerje.

— Ez túlhaladja a képzelőtehetségemet.

— Pedig olyan egyszerű, mint a Columbus tojásának a históriája. Most épen küszöbön állnak az új parlamenti választások. Én fel fogok lépni az armingoli kerületben képviselőjelöltnek.

— Micsoda ? Hát ért ön valamit a politikához ?

— Hát van a világon politika ? Vagy megfordítom : hát van valami a világon, a mi nem politika ?

— Van önnek valami meggyőződése ?

— Annyiféle, a hány kell. De ez mind nem az ön dolga. Az ön feladata velem jönni a választó kerületbe s a miről

én beszélek, arról még lelkesebben szónokolni, a költségeket az ön kezének kell kiosztani, hogy én érintetlen maradjak.

— S az armingoli képviselőválasztás csak előjátéka annak, hogy én armingoli maireé választassam meg?

— Talán igen. Talán más célja is van. A parlamentben aranyeső esik. De ne puhatolózzék ön tovább. Készüljön az útra. Önnek a nyaka a kezemben van, — ha nem fordul, a merre én fordítom, akkor kitekerem.

VIII.

Armingol eddigi képviselője, monsieur De L'Arque (a kit rövidség okáért De L'Arqueenciának neveztek), egy derék, tudós férfiú volt, kinek csillagászati tanulmányait Európa minden tudós társasága méltányolta. Ő volt az, a ki felfedezte, hogy a Mars tengelyének is van nutációja, s hogy a napfoltok okozzák a kánikulai forgószeleket. Az az értekezése pedig, melyben bebizonyítja, hogy az augusztus 11-iki nagy csillaghullást, melyet a népajk «Szent-Lőrincz könyeinek» nevez, egyenesen a szétszakított Biela-üstökös romjaival találkozása planetánknak okozza, az egész világon feltűnést gerjesztett.

Öt év óta képviselte már e kerületet a parlamentben, s el van ismerve róla, hogy a legszorgalmasabb tagok közé tartozott. Kivéve a napfogyatkozásokat, minden ülést végig ült kezdetétől a végéig; szavazott híven a jobb középpel, sőt egyszer tartott is egy beszédet a meteorológiai observatoriumok szükségességéről, a mi nagy érdeket költött fel.

Hanem a választókerületének soha feléje sem ment. Ha jöttek fel hozzá deputációk onnan alulról, azok soha meg nem kaphatták, mindig a csillagvizsgálójában ült s a bolygódok spectrumát észlelte, a hozzáküldött leveleket ellenben soha sem bontotta fel, a táviratok ellen pedig volt egy nagy dán molosszusa betanítva, a ki, a mint a

távirat-kihordó belépett, útját állta, elvette tőle a sürgönyt — és megette.

Így azután Armingol nem kapott se szárnyvasutat, se szőlőszeti iskolát, se kaszárnnyát, se püspöki vikáriust, a mikre mind égető szükség lett volna.

Armingol maireje, monsieur Cousin, szinte egyike volt a legnevezetesebb férfiaknak. Az ő hivatása azonban, toto cœlo (egész éggel) különbözött a képviselőjeétől. Ő szigorúan tartotta magát ehhez a planétához, a melynek porából kölcsönvettünk. Nagyterjedelmű spárga és borsóültetvények tulajdonosa volt, melyeknek terményét gyárilag kezelt pléhdobozokban, mint conserveket küldözte szét a világba.

És a mellett a hivatalát is a legjobban betöltötte.

Egy előkelő magyar államférfiutól hallottam (a ki a francia közigazgatást legalaposabban ismeri), hogy oly tökéletes specieszse a hivatalnoknak nincs sehol a világon, mint egy francia maire. Az a maga hivatalának a teen-dőit ex asse érti, s ex templo kezeli. — Hanem aztán semmi egyébhez a világon nem ért a francia maire, különösen a magas politikához nem.

Mennyivel előbbre vagyunk mink e tekintetben a francziáknál, a hol a falusi bíró mindenhez ért a világon, különösen a magas politikához sokat — csak a hivatalához nem.

Hát ez a magas politika könnyen ment az elején, a midőn az ifju köztársaság átvette a császári kormányzat választási rendszerét, mely szerint a kormány által kijelölt képviselő-candidatusra falunként szavaztatták meg a polgártársakat. Okos emberekből áll a szavazatszedő bizottság! Ugyanazokban a kerületekben, a hol az előtt

imperialista képviselők voltak, megválasztattak a friss republikánus jelöltek, néhány töredéket leszámítva a deposzedált bonapartisták, bourbonisták, és orleanisták számára. Hát hisz azoknak is csak kell élni.

A következő választásoknál azonban már az az ötlete született a belügyminiszternek, a mit a kamara adoptált, hogy ezentúl minden választás a kerület székhelyén történjék meg. (A lajstromos-scrutinium csak később következett még.) És egyúttal az is megkívántatott, hogy a képviselőjelölt adjon programot, valljon szint, mutassa be a politikai hitvallását a választók előtt.

«Hát ez már mi legyen?» mondá monsieur Cousin. Tizenkilencz falu összes férfilakossága Armingolban? Ki szekerezi be azokat? Ki ad nekik szárnyékot? Ki ad nekik enni? De legfőbb dolog, hogy ki tart nekik programbeszédet?»

Ez már magasabb politika!

A maire utasítást kért a préfettől, a préfet a belügyminisztertől, a belügyminiszter azt felelte a préfetnek, hogy «mundus se expediet». — A préfet aztán tovább adta az armingoli mairenek «mundus se expediet». Az pedig nem tudott diákul. De az még jó volt rá nézve, mert ha megértette volna, hogy az annyit tesz francziául, hogy «a világ majd segít magán», hát akkor még kevesebbet értett volna belőle. Azonban tartva magát az instructio szavaihoz, felszólítá a kormány által kijelölt candidatust, monsieur D'Arqueot, hogy adjon programot a tisztelt választóknak.

A tudós férfiú aztán, a mi csak a padlásán található volt, értekezés a Lőrincz-napi csillaghullásról, azt bál számra elküldé monsieur Cousinnak. Monsieur Cousin azt szétosztotta a tisztelt választóknak.

E közben azonban megesett, hogy valami idegen kéz elkezdett titokban dolgozni a választó-kerület helységeiben.

Mindenféle alakot öltött ügynökök járták be a vidéket, mint borvásárlók, marhakupeczek, búcsújáró zarándokok, a kik a Szent-Lőrincz könyeinek hullását sokkal praktikusabb módon magyarázták meg a tisztelt választóknak a korcsmákban, egy pohár bor mellett.

Elkezdtek egy új nevet hangoztatni: De Quimper Ellinor gróf! Régi nemes az itteni vidékről. A kinek őse Bouillon Gottfried alatt vezette a kereszteseket a szent földre.

Egyszer csak azt hallja az armingoli maire, hogy odakinn a falvakon megindult a búcsújárás. A papok vezetik a népet. •

Még az a szerencsés véletlen is közbejött, hogy a menykő beütött egy falnak a tornyába, torony és templom leégett. S erre De Quimper Ellinor gróf nagylelkűen adományozá a szent helyek fölépítésére szükséges összeget a helységnek. Egyszerre óriássá nőtt az alakja.

A választási határidő közeledtével maga Ellinor is megjelent a küzdtéren, kísérve elvtársa és hű barátja Degoud, Raoul által.

Megjelenésükkel az egész «kelet-pyrenæi» departement fenekestől fel lett forgatva. Mintha csak ide költözött volna át a hajdani vendée szelleme. Búcsújárások indultak meg minden faluból, csodalátó szűzek hirdettek profetiákat, a sekrestyések vezették a népet az érkező jelölt elé, szentelt zászlók alatt, ki maga gyalog, fedetlen fővel, a keresztet maga előtt vitetve, vonult be a helységbe, s mindenütt előbb misét hallgatott, azután a piacz közepén, a szentek szobra előtt tartá meg szónoklatát, mely lángoló buzgal-

mat manifestált a mai kor erkölcstelen, hittagadó irányzata ellen.

Ez már aztán a derék úr, a ki záporban, sárban együtt járja a néppel a processiót, faczipővel a lábán, a hogy a többi! Nem is úgy, a hogy az a másik, a ki még a csillagokat is ledisputálja az égből, s meg akarja a népet fosztani attól a hitétől, hogy mikor egy csillag lefut, akkor valaki meghal! Hogy ezentúl a jámbor ember, mikor csillagot lát az égen végig szaladni, ne vessen magára keresztet, s ne mondja magában: «Isten irgalmaz szegény léleknek!»

Le a tudóssal!

Az armingoli maire erre a mozgalomra elvesztette a fejét. Utasítást kért a prefettől, mit tegyen? A prefet azt válaszolta neki, hogy ő már maga is kért utasítást a kormánytól, hogy mit tegyen? Kapott is — kétfélét. A belügyminiszter azt rendelte, hogy ezt a veszedelmes áramlatot minden erőhatalommal vissza kell terelni. A hadügyminiszter ellenben (már az akkoriban Boulanger volt) azt a rendeletet adta ki, hogy a katonai haderőt semmi szín alatt nem szabad a választási mozgalom korlátozására felhasználni. A pénzügyminiszter pedig azt válaszolta, hogy nem ad pénzt. — Elég világos volt a helyzet.

Ellinor pedig még azt a vakmerőséget is elkövette, hogy a búcsújáró körútja közben Perpignanba is fellátogatott s bemutatta magát a prefetnek. Természetesen — nem faczipőben.

Monsieur Rochepilon igen udvariasan fogadta a royalista jelöltet, sőt ebédre is meghívta magához.

Ott azután sincerisáltak.]

A párisi politikai ködökben (nem sajtóhiba «körök» he-

lyett) nagyon járatos gróf sok új dolgot ismertetett meg a préfetvel. Beszélt neki Üzès hercegnőről is, s annak a disponibilis millióiról.

Maga mókázott legjobban az egész ájtatos mozgalom fölött.

Ez a legolcsóbb korteskedés. — Vízzel is sikerül.

«A czél szentesíti az eszközöket» — hát miért ne lehetne magát a czélt is eszköznek felhasználni ?

A poharazás vége felé egész bizalmasak lettek az urak egymás irányában.

— Én azt hiszem, gróf úr, hogy ön ebben a mostani campagnejában valakit teljes tökéletesen meg fog csalni ! Mondá a préfet.

— Talán a választóimat ?

— Azokat is egy kicsit.

— Vagy a papokat ?

— Azokat úgy félig-meddig.

— De hát kit «egészen ?»

— Saját magát fogja a gróf úr megcsalni tökéletesen. Ellinor nagyot nevetett rajta.

Monsieur Rochepilon pedig csak mosolygott.

Gondolta magában, hogy ez az egész politikai komédia-játszás csak arra való, hogy De Quimper Ellinor gróf ki-egyensesse az útját az armingoli kastélyig, s Trimeric Filibert gróf nagybátyjának a jó indulatát megszerezze a maga számára.

Ezzel csalja meg magát !

Van annak már törvényes örököse.

Nem szólt semmit erről Ellinornak. Hagyta őt menni a maga útján.

Mikor aztán a választási mozgalom egészen a nyakára

nőtt az armingoli mairenek, az kapta magát, be sem várta az elcsapatását, leköszönt, hazament zöld borsót bedobozolni: «utánam az özönvíz!»

Ekkor tűnt ki azután Degoud Raoulnak a hasznavehetősége.

Az armingoliak meg voltak rettenve, hogy épen a kritikus napok alatt hatóság nélkül maradtak, a midőn a vidékről özönlött fel a fanatisált parasztság.

Ekkor vette a kezébe Degoud Raoul a gondviselés szerepét.

Ő volt a párt vezetője: intéző, rendező egy személyben. Pénztárnok és élelmezési biztos, bíró és taktikai vezér — oraculum.

Ő gondoskodott szállásokról, hevenyészett sátorokról, étkező helyekről, ő tartotta fenn a rendet az egész választási ténykedés alatt, s pusztá megjelenésével kiegyenlítette a conflitusokat.

Armingol lakossága, mely a vidéki inváziótól gyujtogatást és tömeges gyilkolást várt, bámulva tapasztalá, hogy Degoud Raoul vezetése mellett a legnagyobb rend uralkodik s minden kihágás csirájában elfojtatik.

Ilyen maire kellene Armingolnak!

Nem is kapott a tudós csillagvizsgáló ellenjölt száz szavazatot a választás alatt; De Quimper gróf óriási többséggel győzött.

A választási izgalom elhatott a Trimeric grófi kastélyba is. Az összes férfi cselédség mind Ellinor-párti volt, s az asszonyok még jobban szították a kegyes lelkesedés tüzét. Fenn a kastély belső termeiben azonban két ellentétes áramlat küzdött egymással. Jacques Pluhar kifogyhatlan volt a hirhordásban. Ellinor diadalútjának minden étapp-

járól volt értesülése. Filibert gróf maga is kegyes érzelmű volt s megnyugodott benne, hogy a leendő képviselője az ő elveit vallja. Az ugyan eddig imperialista volt, de a midőn a kis Napoleont a zuluknál cserben hagyta, csatánnyosan bizonyította be, hogy a royalisták hive. Igaz ugyan, hogy az egész élete csupa humbugcsinálás volt eddig, de a mit egy képviselőjelölt a választói előtt ezer fül hallattára fogad, az nem lehet tréfa. — Fernande ellenkezőleg a sceptikus nézeteket képviselte s a gyanut igyekezett ébren tartani a gróf kedélyében Ellinor iránt. A ki teljes életében komédiát játszott, a politikában sem fog komoly lenni.

Úgy látszott, hogy Fernande még közelebbről ismerte Ellinort, mint Jacques Pluhar : de nem mondta meg, hogy honnan ismeri.

Jacques Pluhar csaknem rábeszélte Filibert grófot, hogy a választás napján maga is menjen fel a városba, a maga tesszeráját az urnába dobni, de erről sikerült őt Fernandenak, Aira egyesített könyörgése mellett, egészségi szempontokból lebeszélni.

Azután arra ösztönözte a komornyik a grófot, hogy a megtörtént választás után adjon díszlakomát a kastélyában a nap hőse, a szent rokonelvek diadora tiszteletére. Erre Filibert gróf hajlandó volt.

Már az előkészületekre is kiadta a rendeletet.

Ekkor aztán Fernande, egész hideg, szenvtelen modorral azt mondá a grófnak :

— Szándékozik a gróf úr De Quimper Ellinor grófot adoptálni ?

— Azt nem ! Semmi esetre sem.

— Hát akkor miért akarja őt megcsalni ?

Ettől a szótól tért észére Filibert gróf.

— Gondolja, kisasszony, hogy azért jár ezen az útja ?

— Én csak egyet gondolok. A ki ennek az embernek csak a kis ujját odanyujtja, az ennek martalékává lesz egészen. S a kinek van egy leánya, az ugyan őrizze, hogy egy szál haját meg ne kapja ez az ember, mert annál az egy hajszálnál fogva elviszi magával, — s hogy hová ? arról nem jó beszélni.

Ez a szó fordított a dolgon.

Trimeric gróf visszavonta az előkészületi rendeleteit.

És a midőn a megválasztott képviselőt diadalmenetben kísérté végig az úton a hívek tábora, az útba eső Trimeric kastélynak a kapuja be volt zárva, s az ablakokon a redőnyök mind leeresztve. Az erkélyeken sem álltak bámuló csoportok, nem szórtak koszorúkat a hős kocsijába ; nem lobogtatták kendőiket, egy zászló sem volt kitűzve a kastély ormára. Filibert gróf nem akarta megcsalni az unokaöcsését.

X.

Pár nap mulva a választási nagy nap után bejelenté Jacques Pluhar Filibert grófnak Degoud Raoul urat.

Filibert gróf annyit hallotta emlegettetni ezt a nevet az utóbbi napokban, hogy emlékében maradhatott. Ez az Ellinor választási vezére.

Előbb tanácsot tartott a gróf Fernandea.

— Tud ön valamit erről a monsieur Degoud Raoulról ?

— Soha sem hallottam a nevét az utóbbi napok előtt.

— Meg akar látogatni.

— Fogadja el a gróf, de az én jelenlétemben. Majd akkor aztán megtudjuk, hogy kicsoda ez az úr.

Filibert gróf bebocsáttatá a látogatót.

Degoud Raoul nyílt tekintetű férfi volt, a harminczas évek javában, vonásai naiv őszinte kedélyre vallottak, modora egészen ment a világfiás hetykeségtől, nagy világos kék szemei előlegeztették számára a bizalmat.

— Gróf úr! monda, én egyenesen idejövetelem céljára térek. Engem Armingol város notabeljei felszólítottak, hogy választassam meg magamat a leköszönt maire helyébe hivatalutódnak.

— Hát választják a maireket Franciaországban ? Az én időmben kinevezték őket.

— Az a császárság alatt volt. A köztársaság választást rendel.

— S hajlandó ön azt elfogadni ?

— Engem ez az állás kielégít ?

— Vannak önnek ajánlatai ?

— Nincsenek. Én Waldeck-Rousseau miniszterrel tartok, a ki azt mondá: «nekem elég, hogy egy képviselő ajánljon valakit egy hivatalra, hogy azt az embert ki ne nevezzem». A képességemet bebizonyíthatom.

— S mennyiben tartozik ez a dolog én rám ?

— Elmulaszthatlan kötelességemnek tartottam minde-
nek előtt Armingol legtekintélyesebb nagybirtokosának
jóakaró véleményét kikérni, a mi rám nézve irányadó
lesz. Ellentétekkal küzdezi nem akarok.

— Pedig ahoz ön nagyon ért.

— A lefolyt választásokra méltóztatik czélozni. A poli-
tika egészen más, mint a hivatal. Mikor képviselőválasz-
tásról van szó, azokra a hetekre minden szabálya a tör-
vénynek, a lovagiasságnak, az igazságszeretetnek, még a
logikának is fel van függesztve, a parlamentbe mindenféle
szerpentinakon és spirálokon keresztül, labyrinthokon át
lehet bejutni. Szabad is. De egy közhivatalba csak egye-
nes úton, nyílt ajtón át szabad megérkezni.

— Ugyan mondja ön meg, komolyan veszi De Quim-
per Ellinor képviselő mind azt a hitvallást, a mit a pia-
czon hirdetett.

— Gróf úr. Van nekem egy ismerős patikárusom Páris-
ban, a ki a hirhedett «fogszivarkákat» feltalálta, melyek-
nek hirdetményével minden hirlapban találkozunk. Egy-
szer azt kérdeztem tőle: «ugyan kedves barátom, hasz-
nálnak a fogaknak azok a te hirhedett szivarkáid?»
Az én emberem egyet mosolygott: «az én fogaimnak
használnak!»

Filibert gróf felkaczagott.

— Nagyon jó! Hát hiszi ön, hogy De Quimper Ellinor híve marad a royalista pártnak?

— Azt hiszem, hogy az első alkalommal a boulangista párthoz fog átszegődni, felelt rá gyorsan Degoud. S aztán mosolyogva tévé hozzá: A mivel egyébiránt nem nagy aposztaziát fog elkövetni.

— Ön derék, nyíltszívű ember, monda a gróf. Pártolni fogom a jelöltségét.

... Degoud Raoul egyhangúlag lett megválasztva Armingol mairejenek.

XI.

A maire-választás után azt írta De Quimper Ellinor Degoud Raoulnak :

«És most utasításul adom neked, hogy lehető rövid idő alatt vedd nőül Fernandeot.»

XII.

Bármilyen tökéletesen le voltak is zárva a redőnyök a trimeric kastély ablakán, azt nem akadályozhatták meg, hogy egy donzsón ablakából ki ne lessen Aïra, mikor a nagy parádé végig vonul az országúton. A választási vezetők szándékosan ott állították meg a menetet a kastély előtti tágas piacon, hogy képviselőjüktől búcsút vegyenek. Ellinor a kocsijában felállva tartott hozzájuk szónoklatot. Térdig állt a koszorukban, körül volt sátorozva zászlóktól. Ugy állt ott, mint egy hamis isten.

E leskelődésnek végzetes hatása volt Aïra kedélyére.

Fernande gyakran meglepte, mikor sirt.

— Miért sírsz, leánykám?

— Azért, hogy olyan csúnya vagyok.

— Honnan veszed ezt?

— A tükrömtől.

— A tükör csak a képet adja vissza; de fogalmat nem ad. Rút csak az, a mi rossz.

— Az is vagyok én: rossz. Irigy vagyok. Azt mondom magamban, miért nem vagyok én olyan szép, mint te? Miért nincs nekem ilyen gyönyörű arczom, termetem, mint te, neked? Milyen boldogság szépnek lenni!

— Ne hidd azt, leánykám. Az a kútforrása a boldogtalanságnak.

— Azt én nem értem.

— Mert még gyermek vagy. Gyere lepkéket fogni a parkba.

Az armingoli kastély egy völgykatlanban emelkedett, a hol Dél-Franciaország éghajlata már a délszaki növényzetet is engedi meghonosulni: olajfa, granátalma, oleánder bozótként tenyészik a szabadban, s a növényzettel együtt annak a szerelmesei is együtt vannak, a ritka fajú pillangók.

A lepkegyűjtés volt Aïra kedvencz mulatsága, a mibe aztán Fernande megjelenésével némi tudományos rendszer is lett behozva. A mint Aïra egy lepkét elvadászott a lepkehálóval, Fernande annak rögtön megmondta a nevét, azt is, hogy milyen növényen él, s minő mesék vannak felőle költve.

A vadászsákmányt Aïra a szalmakalapjára tűzködve hozta haza a kastélyba, a hol azután a vergődő pillangókat megölték valami illó szerrel, hogy a gyűjteménybe tehessék.

Ez a világoskék szárnyú pillangó, a vörös szemekkel a «szép Argus».

Ez a fehér, vörös szemekkel és fekete félholdakkal a «szép Apolló».

Ez a sok rendkereszttel felcizfrázott a «trójai vitéz».

Azoknak a neveit mind följegyezte a tárczájába Aïra,

előbb gombostűvel odatűzködve őket a szalmakalapja kari-májához.

Majd egy pompás példányt fogott el a keleti mákony-pipacson. Ezüst a szárnya, jobbról nézve zöld, balról bíbor csillámmal, mind a négy rőpén fekete karikákkal körzött arany szemekkel.

— Ez a «Menelaus».

Az is keresztül lett szúrva gombostűvel. Egy kicsit sirt is a kínzás alatt szfinkszek szokása szerint, a kik hangot tudnak adni. De azért nem kapott irgalmat. «Hiszen olyan szép!»

— Hát azt ott az árticsóka virágon miért nem fogod el? kérde Fernande.

— Hisz olyan csúnya!

Egy barnás fakó lepke volt, egyszerű fekete foltokkal.

— Látod, pedig ennek a pillangónak a neve «férfihűség».

Azzal Fernande ovatosan odalépett az árticsóka-bokorhoz s két újjával elfogta a virágillatban kéjelgő lepkét.

— És most nézd meg ezt a pillangót, ha a nap felé fordítom. S akkor az a sunda fakó lepke egyszerre tündöklő azurkéknek látszott; a hátsó szárnyai gyöngyház szírvány fényében játszottak.

— Látod, milyen gyönyörű ez a pillangó! monda Fernande. S azzal elhagyta repülni a kis szárnyast.

Aïra felsóhajtott.

— Hejh! Ha én rajtam is keresztül tudna úgy sütni a nap!

— Látod leánykám. Te kiszemeled a legszebb lepkéket, elfogdosod s aztán kegyelem nélkül keresztül szurod őket. Nem kérdezed, hogy fáj-e az nekik? Neked gyönyörűsé-

get okoz. Hanem azt a fakót, az egyszerűt, elhagytad repülni. Látod, a leányokkal is így bánnak. Jaj annak, a ki szép!

— Veled is így bántak? kérdezé Aïra.

Fernande elnevette magát.

— Nézd csak leánykám! Itt repked a fejünk felett egyike a legritkább pillangóknak. Olyan nagy, mint egy madár. Olyan magasán és olyan sebesen repül, hogy nem lehet elfogni, tétova röpte miatt még homoktülökkel sem lehet lelőni. Pedig ez a kincse a lepkegyűjteményeknek: két szárnya arany, kettő ezüst sávokkal ragyog és közé arab számjegyek vannak írva kárminnal. Úgy híják, hogy «Leilus».

— Te vagy az a Leilus, úgy-e?

Fernande csak a szempilláival felelt erre a szóra.

— De hát hogy tudják mégis elfogni a Leilust, ha olyan magasán röpköd? kérdezé Aïra.

— Van egy növény, a minek a neve «lepkefogó apoczin». Ennek a pilisei valami bódító illatú mézet izzadnak ki. Ez az illat oda csábítja a magasban repkedő pillangót. De azok a pilisek oly érzékenyek, hogy a mint a pillangó a hosszú mézszívóját odadugja a virág mézkelyhébe, egyszerre összehuzódnak s odaszorítják és többé el nem eresztik. Így lesz a virág foglyává a Leilus.

— De hát hol van ilyen lepkefogó apoczin? szeretne volna tudni Aïra.

— Én még nem találtam ilyen mesés virágra, vallámeg Fernande.

... (No majd rád talál «az» szép Leilus!)

XIII.

Degoud Raoul egy rövid év lefolyása alatt népszerű alakká izmosodott Armingol városában, sőt annak egész környékén. Mindenhez értett, s a mihez hozzá fogott, azt mind siker követte. A város kaszárnnyát kapott és garnizont — lovasságból. Az armingoli hölgyvilág meg volt nyugtatva. Ebben a képviselőnek is lehetett érdeme, a kinek a nagy Boulanger volt a patronusa.

Itt sem állapodott meg a nagy reformator. A kor szellemét követve, meghonosította Armingolban a «moulin rouget», a hol a polgárság az excentrique chansonnettedalosnők és a grotesk tánczosnők előadásaiiban nemesíthette az izlését. Még párisiak is jöttek le vendégszerepelni : madame Tereza és mamsell Rigolboche. Ezzel megint a férfivilág lett megnyugtatva.

Mindezeknél nagyobb vívmány volt — az armingol-perpignani szárnyvasut létrehozatala.

A miről az elébbeni maire csak álmodott, azt Degoud megvalósította. Hát persze ! A kinek olyan képviselője van, mint De Quimper gróf ! A ki viszont benső barátja a világhatalmú Bontouxnak !

A szárnyvasut Trimeric gróf birtokát szelte keresztül.

Ez oknál fogva Degoudnak többször kellett látogatást tenni a kastélyban a kisajátítás miatt.

A gróf ingyen engedte át az útbaeső területet.

Sőt maga is aláírt száz részvényt. Egy részvényre száz frank volt a befizetés.

— Én is szint annyi részvényt jegyeztem, monda Degoud.

Az már derék ember, a ki tízezer frankot tud szárnyvasut részvényekbe elhelyezni!

(Ezt a tízezer frankot Ellinor adta Degoudnak — móringra!)

Az átvágás alkalmával rájöttek, hogy az útbaeső sziklák keble fősz és czement tartalommal bővelkedik.

Rögtön alakított Degoud részvénytársulatot a kinsterhes bányák kiaknázására. A pusztá völgyekben gyártelepek keletkeztek.

Vasut, gyártelep, mind mesés nyereséggel járt. A társulatok megválasztották Degoud urat igazgató tanácsosuknak és megküldék neki zárt levélben a szindikátusi nyereségből háramló összeget.

S a másnapi armingoli moniteurben olvasható volt Degoud Raoul nyilatkozata, melyben a megküldött szindikátusi osztalékot a helybeli kórháznak utalványozza; az igazgatói állást pedig tisztelettel visszautasítja, ez aranymondással fejezve be nézeteit: «Egy közhivatalnoknak nem szabad mást szolgálni, mint a közügyet, s más pénzt elfogadni, mint a fizetését».

— Ez már a korrekt gavallér! tört ki Filibert gróf, mikor ezt megtudta. Ilyen emberről olvastam én egyszer, de csak regényben. Ilyen férjet szeretnék a leányomnak.

S ettől kezdve a legszivesebben látott vendég volt Degoud Raoul a Trimeric grófi kastélyban. Ebédre is sokszor meginvitálták. Igen kellemes társalgó volt. Széles ismerek-

tekkel birt, sokat tapasztalt, s minden tárgyról alaposan beszélt. Udvarias volt a hölgyek iránt. Hordott nekik könyveket, a miknek megválasztása helyes tapintatáról tanúskodott; Fernandenak a «legende des Siecles»-t, Aïrának a «Contes Bleues»-t s ha ethikai térre vegyegett át a társalgás, határozottan elítélte a jelenkor könnyelmű, realiztikus, cinikus áramlatát. Ezek rontják meg a nemzetnek nem csak az erkölcsét, de a fizikumát is. Ezek az okai annak, hogy ez idő szerint Franciaországban egy centimeterrel lejjebb kellett szállítani a katonamértéket.

— Lelkemből beszél ez az ember! monda Filibert gróf Fernandenak. S úgy látszott, hogy Fernande is azon a véleményen volt.

De a mi legjobban tetszett Filibert grófnak, az a nyílt férfias nézetnyilvánítás volt, melylyel Degoud Raoul De Quimper Ellinor gróf ellenében állást foglalt.

— Nekem ő személyes barátom, fényes tehetségeit bámulom. Rajta voltam, hogy képviselővé legyen. A politikában nagy szerep kínálkozik a számára. De az ég őrizze Franciaországot attól, hogy a társadalmi életet is az ilyen emberek vezessék. Ellinor képviseli Párist, s Páris a megmérgezője Franciaországnak. De a vidék egészséges test, mely a méreganyagot kiveti magából. A vidéknek kell meggyógyítani az országot. Páris atheista! Sőt rosszabb! Bálványimádó! A vidék vallásos. Páris pazarló, a vidék takarékos. A kicsiny embereknel van a nemzet törzsvagyona. S az bizonyága az erkölcsi szilárdságnak. Jó erkölcs, családi élet nélkül nincs takarékoság.

(Ez a beszéd is mind komédia volt. Kiosztott szerep. Azzal természetesen nem dicsekedett Degoud Raoul, hogy a vidék erkölcsének nemesítésére milyen jótékony hatás-

sal vannak a megtelepített orfeumok! Az ő ulturális intézményei — párisi mintára! Hanem hát a frázisok mindig hatalmasabbak, mint a tények.)

Az ilyen frázisokkal csalja le magas röptéből a szép Leilust a lepkefogó apoczin.

Egyszer csak Aïra kezdte rajta kapni Fernandeot, hogy a szemei nedvesek.

— Hát te miért sírsz? hiszen te szép vagy.

Nem tudta elképzelni, hogy egy tökéletes szépségű nőnek is lehessen olyan gondolatja, a min ha soká elme-reng, a vége sírás lesz.

... Egy este, mikor ebéd után eltávozott a kastélyból Degoud Raoul, s a pitvarban felsegítette rá a hawelukját Jacques Pluhár, azt dörmögé a fülébe a komornyik:

«Megérett a granátalma, uram!»

Másnap szokatlan délelőtti órában látogatott el az armingoli maire a Trimeric kastélyba.

Jacques Pluhár épen akkor olvasta fel Filibert gróf előtt azt az érdekes ujdonságot, miszerint Degoud Raoul, armingoli maire, a közügyek körül szerzett hazafias érdemeiért a becsületrend keresztjével lett feldiszitve.

Bizonyosan a becsületrend piros szalagját a gomblyukában jön bemutatni!

Degoud Raoulnak azonban nem az a piros szalag virított a gomblyukában, hanem egy fehér szegfű.

— Szabad önnek gratulálnom? kiálta eléje a gróf.

— Még nem, gróf úr.

— Hogyan? ön még nem kapta volna meg?

— Azt, a miért idejöttem, még nem.

— Hát miért jött ön hozzám?

— Én nem a gróf úrhoz jöttem, hanem Fernande kisasszonyhoz.

A gróf egyszerre kitalálta a rejtélyt.

— Menjen Jacques a kisasszonyhoz, kéretem, jöjjön a szobámba.

Fernande félbehagyta a zongoratanítást s átjött Filibert grófhhoz.

— A maire úr önnel kíván beszélni, kisasszony.

Fernande a maire tekintetéből kitalálta, hogy mit akar az vele közölni. Olyan szíviglátszó kék szemei voltak a derék férfiúnak.

— Kisasszony, ma engemet olyan kitüntetés ért, mely okot ad rá, hogy a fejemet magasra emeljem. Csak így találkozhatom az ön tekintetével. A becsületrend lovagjává lettem. Ez a minden világi címek között az első, ez az egyetlen, melyet büszkén viselhetünk. Most már van bátorságom ön elé lépni azzal a merész kéréssel, hogy legyen nőm. Kincseket nem adhatok önnek, de adhatok egy egész szívet.

Fernande elgondolkozott.

A gróf segítségére jött a habozónak.

— Nos, kisasszony! ön azt mondta nekem, hogy ha találkozni akarna egyszer egy olyan férfiúval, a kit szerelmére érdemesnek tart, azzal kész volna összekötni a sorsát. Degoud úr olyan ember. Én beleegyezek, a mennyire beleszólásom van.

Fernande kezét nyújtá Degoud Raoulnak.

Ekkor Degoud kivette a fehér szegfűt a gomblyukából (a piros szalag az alatt volt, a szegfűtől eltakarva) s átnyújtá a virágot Fernandenak. A leány odatűzte azt a keblefodrába.

Akkor aztán egy kis etuisből két karikagyűrűt vett elő Degoud Raoul s azt egymással kicserélték. (Ezt ugyan a törvény nem szabja elő, de régi szokás, megtartják.)

Degoud Raoul megengedte magának, hogy jegyesének ujjá hegyét megcsókolja.

— És most szóljunk némi prózai dolgokról, monda Degoud úr, belső zsebéből egy csomagot húzva elő. Én nászajándéku átadom Fernande kisasszonynak a tízezer frank névértékű vasuti részvényeimet. Az átengedés rá van vezetve.

Ez már komoly tett volt! Tízezer frankot átadni mór-
ringba.

(Igy parancsolta Ellinor. Az ő pénze volt abban.)

Fernande reszkető kézzel fogadta el a csomagot.

Erre Filibert grófban is felpezsdült a nagylelkűség.

— Én pedig átruházom a kisasszonyra (hiszen családomhoz tartozónak tekintem) az armignoli házamat, teljes tulajdonjoggal. Ezt fogadja tőlem Fernande kisasszony kelengyéül. Kérem, maire úr, tegye meg ez iránt a szükséges hivatalos intézkedéseket.

— Majd ide fogom küldeni a sous-mairet a felszerelt okiratokkal, minthogy a magamat érdeklő ügyekben való eljárás hivatalommal összeférhetetlen. Ugyanazon hivatalnok fogja elhozni a kisasszony által aláírandó nyilatkozatot is, mely a házasságba beleegyezését bizonyítja. Ez a nyilatkozat, az enyimmal együtt, a mairei hivatal hirdetmény-táblájára két hétig ki lesz függesztve. Így rendel a házassági törvény. Az alatt, ha valakinek kifogása van a házasság ellen, megteheti. A cerimonia különben nagyon egyszerű. Két hét múlva a kitűzött órában az egybekelni kívánó felek megjelennek a mairei hivatalban,

két magukkal hozott tanúval. A maire (vagy ez esetben a sous-maire) felölti a hivatali jelmezét, felkötí a nemzeti háromszínű válszalagját, felolvassa a felek előtt a törvénynek a házasságkötésről szóló szakaszát: akkor megkérdi tőlük, hogy akarnak-e e törvény értelmében házassági viszonyba lépni? Miután mind a ketten igennel válaszoltak: kimondja, hogy ezennel a házasság meg van kötve, s annak minden következményei törvényesek. Mire a házastársak aláírják a protokollumot a tanukkal együtt, végül aláírja a hivatalnok, feljegyezve a dátumot s rápréselve a lapra a stampigliát.

— Igen, igen, mondá a gróf. Így megy az. Emlékezem rá. Én is átestem ezen egyszer. Csakhogy akkor a maire fehér válszalagot kötött fel. Hanem mi azután még elmentünk a St. Germain l'Auxerrois templomba, s az oltár előtti esküvőt is elvégeztük, illendő papi áldással.

Degoud Raoul ártatlan képpel kérdezé:

— S volt nagy foganatja az áldásnak?

Filibert grófnak nem tetszett a kérdés. Boszúsan hányt fittyeket az ujjaival.

— Ejh! Ejh! Én még is szeretném, ha önök a mairei hivatalból még a St. Eustacheba is betérnének, az én derék abbémhoz.

— Akarja Fernande kisasszony, hogy a St. Eustacheba is betérjünk? kérdezé készségesen Degoud Raoul.

— Nem akarom! mondá határozottan Fernande.

Ez már bántotta a grófot.

— Nem akarja? Miért nem akarja? Az a maga makacs fejecskeje!

— Azért, mert én protestáns vagyok.

A gróf elkezdett füttyülni hüledezésében.

— Egy hugonotta!

És ő ezt csak most tudja meg! Hogy kire bizta Aïrának a nevelését éveken keresztül! Igaz, hogy a vallásra külön oktatta a káplán. De csak mégis! A Trimeric-kastélyban egy hugonotta leány!

A gróf nagy jelentőségű tekintetet irányzott Degoud Raoulra. Tőle várta a consequentiák levonását.

Fernande megértette azt az invitáló arczkifejezést s sietett előzékeny lenni.

— Degoud úr, én nem titkoltam el, hogy mi vagyok, önnek szabadságában áll visszalépni.

Degoud Raoul vállat vont, a bajuszát pödörgetve; egy pihét veregetett le a kabátja ujjáról, felnézett a plafondra s félrehúzta a száját egyoldalú mosolyra.

— Én nem talállok semmi okot a visszalépésre.

— Hogyan? hebegé Filibert gróf. Hát talán franc-maçon az úr? Szabadkőműves?

— Nem. Hanem zsidó vagyok.

Filibert gróf hanyatt esett a karszékeiben, a szája is nyitva maradt, a szemei odameredtek Fernandera. Most már azon a sor, hogy elszaladjon.

Fernande kisasszony pedig kezét nyújtá a vőlegényének s szívélyesen ismételt kézszorítással mondá neki:

— Tehát mához két hétre!

XV.

Alig mult el néhány nap, midőn Degoud Raoul diadal-
tól ragyogó arczezal lépett be Trimeric Filibert grófhöz.

— Van szerencsém egy örvendetes hírt hozni a gróf
úrnak. Armignol város megkapta a püspöki vicariatust.
Ime tehát látja ön, hogy ha nem vagyunk is a felekezet
hívei, a vallásos ügyet elő tudjuk mozdítani. A mit a ke-
resztes vitézek minden sarjadékai nem birtak kivívni, én,
a Makkabéusok ivadéka, keresztül vittem.

XVI.

Ez a meglepő felfedezés romboló hatást gyakorolt Fili-
bert gróf kedélyére. Azt hitte, hogy őt megcsalták és meg-
lopták. Ez a két ember, a kiket legtöbb bizalmára méltá-
tott, alattomban protestáns volt és zsidó.

S hogy el tudták azt titkolni!

A leánynak valóságos Madonna-arcza volt. Hogy mer
egy hugonotta leány Madonna-arczot viselni? Hát még
ez a Degoud! ő rendezi a választási gyülekezeteket tem-
plomi zászlók, papok, barátok segédkezése mellett; tart
fanatikus szónoklatokat, mint egy liguriánus, s a mellett
a zsebében hordja a tefillim-sziját: azzal imádkozik. Fili-
bert gróf nem akarta bevenni, hogy képviselőválasztásnál

ez mind megengedett műfogás : olyankor lehet az ember tiszteletbeli ultramontán, a másik ember meg tiszteletbeli zsidó «ad hoc», a hogy jön.

Nem soká áll a világ!

A Fernandenak tett adományt ugyan azért jogerőre emelte. Fájt ugyan a lelkének, hogy az armignoli házát majd a hitetlen ivadék fogja benépesíteni; de egy nemes ember, a mit egyszer odaajándékozott, azt vissza nem veszi. Átiratta rá a házat. Csak épen a Trimeric-czimert vétette le a kapuja fölül.

Hanem többet nem beszélt Fernandael.

Bizalmának elvesztését azzal tünteté ki, hogy többé nem borotváltatta meg az arczát s nem festette tovább a haját és körszakállát. Annálfogva a haj és szakáll a mint tovább nőtt töben fehér volt, azontúl meg lilaszínbe kezdett fakulni. Nem lehetett ránézni nevetés nélkül.

A mint Fernande férjhez ment, Filibert gróf kedélye még inkább elborult. Bizalmatlansága egész embergyűlöletté mérgedt, a miből üldözési mánia fejlődött ki. Minden emberben gyilkost látott. A ki belépett hozzá, az ajtóban meg kellett állnia, úgy beszélt vele : revolverrel a kezében. Minden zsebében volt egy bulldogpisztoly. Jaques Pluharnak is fölmondott. Ezt már helyes ösztöne vádolta be, hogy ő itt a gonosz cselszövénynek a mestere. Ételt csak Marciole kezéből fogadott el, de annak is elébb meg kellett izlelni, hogy nincs-e benne méreg? S ebben a bolondságban volt is helyes logika. Marciole egyszerre Trimeric grófnévá lesz, a mint Filibert gróf után becsapják a kripta-ajtót.

Egyetlen világosságot derengetett búskomor kedélyében még a kis leány megjelenése.

Aïra, mióta a nevelőnőjét férjhez vitték, nem volt többé a penzumokkal elfoglalva, többet időzhetett Filibert gróf szobájában. Ennek a bohó fecsegése, naiv gyermekpajzán-sága tartá fenn az öreg emberben az életkedvet. Vele nem beszélt Filibert gorombán, oda ültette a térdére s meséltetett magának regéket a Contes Bleuesből. Turkált a kezével a leány sűrű hajában. Odadörzsölte a borostás arcát annak az arcához. Elhozatta vele a kézi tükröt s odaszorítva annak a fejét a magáéhoz, a tükörbe nézette: «No lásd: épen olyan szép vagy, mint a keresztapád.» (Ez volt a leány előtt a minősége.)

Akkor aztán nagyot nevetett, mikor a leány ezért megharagudott s durczásan tiltakozott.

— Oh bizony én nem vagyok csunya! Nekem mondta azt már valaki, hogy szép vagyok.

— Nagyon meg lehetett az éhezve.

Az aztán nagyon tetszett az öreg úrnak, hogy a kis leányt megboszantotta. Még jobban, hogy kiengesztelhette. «Nekem szép vagy.»

— Nono! Aztán majd csak te is férjhez menj egyszer.

— Megyek is, csak vigyenek.

— Majd eljön értted valami zuáv. Onnan Algirből. A Beni-Nátesz törzsből. Azok is franczia honpolgárok már. Még egy mohamedán hiányzik a familiából!

Szegény Filibert gróf! Hiszen ha még egy mohamedán lett volna, ha egy thüg lett volna, ha egy sátánimádó shaman lett volna: az még mind tisztességes vő lett volna neki!

Ki volt hát az, a ki Aïrának azt mondta: «Te szép vagy»? — — — — —

Elkövetkezett a nagy ünnepség, a melyen a püspöki vicariust armignoli székhelyébe beiktassák.

A hivatalos fogadásnál a sous-maire szerepelt.

A maire ez ünnepélyek alatt betegnek jelentette be magát.

A kik be voltak avatva, tudták a betegségnek az okát. A tisztelt polgártársnak a «cultus disparitas» lehetetlenné tette, hogy egy szigorúan egyházi jellegű szertartásnál tényleges közreműködő lehessen.

De az igazi okát még sem tudta senki.

Ez ünnepélyre maga a választókerület képviselője is lejött.

Mikor De-Quimper Ellinor gróf örvendetes megérkezésének ígéretét falragaszokban közhirrre tette Degoud úr: Fernande asszony zárt ajtók mögött így szólt a férjéhez:

— Uram! Én most arra kérem önt, hogy De-Quimper Ellinor grófot semmi szín alatt a mi házunkhoz meg ne híja. Mert én abban az órában, a melyben De-Quimper Ellinor gróf ennek a háznak a küszöbén belép: elhagyom ezt a házat és soha vissza nem térek ide többet.

— Jól van. Betegnek fogom magamat jelenteni.

Degoud úr nem kérdezősködött Fernandetól e nehéz elhatározás okai felől. Tudta ő azokat jól. Ellinornak minden titkába be volt avatva.

Egy olyan főpapi beiktatás egy római katolikus templomban megragadó szertartás. A papok szerzetes rendek, apácák és zarándokok felvonulása, a felavató egyházfejedelem megjelenése, ki aranyos mennyezet alatt jó, melynek rúdjaít a város előkelői tartják; a zárt chorusban felzendülő ének, angyalokat utánzó melodiájával; a symbolikus átöltöztetése a felavatottnak, elébb az ártatlanság fehér jelmezébe, azután a főpapi méltóság pompájába; a mélységes csendben felhangzó antifonák szózatai; az

inclangorium felcsendülése, melyre minden térd meghajol, s aztán az orgona lelkesítő hymnusa, a kétszáz novitius felhangzó zsolozsmája, koronkint az a névtelen együttes felsohajtása ezernyi ájtatos kebelnek, a szélzúgáshoz hasonlatos moraja a lenyomott hangoknak: «*Sed libera nos a malo!*» minden fogékony kebelre mély benyomást gyakorol. A művészet a leghívebb szolgája az istenségnek, s a művészet minden génusza veszi szárnyaira az eszmét.

E hosszú, minden pompában változatos cerimonia alatt minden hívő ott marad elejétől végeig azon a helyen, melyet elfoglalt.

A Szent Eustach templom patronusai Szent Lajos király idejétől fogva mindig a Trimeric grófok voltak. Pompás faragványú ülőhelyük, egy egész pad, ott támaszkodik a falnak, átellenben a papi karszékekkel; előtte az örökké égő lámpa, jobbról az oltár.

A beiktatási szertartás alatt Marciole és Aïra ebben a padban foglaltak helyet.

Maga a perpignani préfet, monsieur Rochepilon vezette őket oda. Annak tudnia kell, hogy kit minő hely illet meg?

Azonban még egy harmadik részvevő is akadt e kiváltságos hely számára. Ellinor gróf.

Hát anyai ágon ő is a Trimeric család ivadéka.

S így hozta a véletlen (talán nem is a véletlen?) hogy Ellinor a pad tulsó oldalán lépve be, épen Aïra mellé került. A leány már akkor feltűnés nélkül nem cserélhetett helyet az anyjával.

Ha lehetett volna, sem tette volna. Meg volt ígézve. Itt volt a közelében az a mesebeli tündérherczeg, a kiről

annyit álmodott. Érezte a mámorító parfume-illatát. Hallotta forró suttogását.

— Én vagyok De-Quimper Ellinor.

Tudta azt Aïra jól.

— Én nem tudom, mi a nevem, rebegé a leány.

— Én tudom. Isten előtt rokonok vagyunk.

— Ön ez ünnepélyre jött le hozzánk ?

— Én nem ez ünnepélyért jöttem, hanem hogy te veled találkozhassam.

— Boldogságos szent szűz !

Ott áll szemben, nagy bronzrámában, a Miasszonyunk képe.

— Hidd el nekem, a mit mondok. Az egész képviselőválasztási küzdelemnek az volt a célja, hogy hozzád közelíthessek. Maga ez a mostani ünnepély csak annak az alkalomnak a megteremtéseért lett létrehozva, mely engem a te oldaladra juttat.

— Hallgasson ön ! hallgasson ! A szentek mind mi ránk néznek.

— Hallják is meg, a mit mondok.

— Templomban vagyunk, uram.

— A hol csak igazat szabad mondani.

— De hát mért szól így hozzám ?

— Azért, mert bámullak.

— Hiszen én rút vagyok.

— Az nem igaz. Az én szememben szép vagy. Akarsz-e az enyém lenni ? Feleségem ?

— Ne játszszék ön a szentségekkel.

— Esküerővel bírnak a szavaim.

Marciole mind ebből a suttogásból nem értett semmit. A jó lélek úgy el volt merülve a fényes szertartás bámu-

lásába, hogy a mi a közvetlen közelében történik, az nem létezett ránézve. Aztán a diaconusok is olyan szépen énekeltek.

Csak midőn a fényes szertartásnak vége volt, s anya és leánya gyülekezetoszlás után ismét a hintójukba ültek, mondá el a leány az anyjának, hogy Ellinor az ő kezét megkérte.

Marciole nagyon okosan viselte magát. Rémséges nagyot kaczagott ezen a tréfán.

— Jaj de nagy kópék ezek a párisi szélszaporítók! Hiszen minden leánynak azt mondja az, hogy feleségül veszi, a ki mellé csak leül. No, holnapután vasárnap lesz; ő is eljön bizonyosan megint a templomba. Majd akkor úgy ejtem, hogy én kerüljek az úrfi mellé. Meglátod, hogy akkor engem fog feleségül megkérni.

Ezzel a zuhanynyal úgy a hogy el lett oltva a tűzi veszelelem. De valami mégis maradt meg belőle Airának az emlékében.

Az a szó: «Az én szememben szép vagy!»

Hát hisz az a sunda lepke: a «férfihűség» is szép lesz egyszerre, a mint a nap keresztül süt rajta. Neki is van talán ilyen napja?

Ellinor pedig az ünnepségek után is ott maradt Armignolban. Nem is látogatott el a barátja Degoud Raoul lakóházához, csak a mairei hivatalban találkozott vele. Fernande nyugodtan lehetett miatta: még most nem ő végette jött ide Ellinor.

A következő vasárnapon ismét elment Marciole a leányával a templomba s úgy ejté a dolgot, hogy a szintén oda-került Ellinor gróf ezúttal nem Aira, hanem az ő oldala mellé ülhetett.

Ez alkalommal csendes mise volt, keveset beszélhettek egymással. De abban a kevés szóban sok volt.

Ezen találkozó óta Aïra kedélye egészen megváltozott. Ritkán látogatott fel Filibert grófhhoz s olyankor nem birta előtte eltitkolni felindulását. Letérdelt eléje és a kezét nedvesíté csókjaival. Aztán sírva fakadt. Ha kérdezte a gróf, mi baja? elfutott.

Filibert gróf aztán gyóntatóba fogta Marciolet, mikor az behozta az ételét.

— Asszony! Azzal a leánynyal valami történt. Máskor egyre bohóskodott előttem, most pedig szünetszüntelen sír. Mi bántja?

— Magam is beszélni akartam már előtted jó uram. Hát tudod, a leány nagyon hamar fejlődött. Az anyjára ütött: én is igen korán kinőttem a gyermekezipőkből. Tizennégy esztendőskoromban már hajadon voltam.

— Hát mi ezen a sirni való?

— Hát ezzel a korrall együtt jár a szívdobogás.

— Az Aïra szíve dobog? Hát miért dobog?

— Hát azt úgy hiják közönséges nyelven, hogy szerelmes.

— Szerelmes? Az Aïra? Hát látott az már magához hasonló «hímet»?

— Van jegyese, a ki tőlem megkérte a kezét.

— Megkérte? Komolyan?

— Egész ünnepélyesen.

— S ki az a majom?

— Az nem más, mint De-Quimper Ellinor gróf.

Filibert gróf a két térdére csapott a tenyereivel s elkezdett örült módra kacagni.

— Hahaha! Ellinor gróf! Az Aïra leányt! Hahaha. Rég

nem kaczagtam ilyen jó izüt! Hisz ez húshagyókeddi derendóczia! Ez túltesz a matrózok farsangi maskaradéján.

Marciole komolyan ismétlé, hogy ez bevégzett tény. Az eljegyzés már ki is van függesztve a maire tábláján!

Erre aztán egyszerre haragos indulatba esapott át az öreg.

— Akkor ez az ember megtudta, hogy Aïra az én törvényes szülöttem, s azért akarja nőül venni, hogy így örökölje a Trimeric grófságot. Te elmondtad ezt neki?

— Bizony nem mondtam el, uram.

— Vagy ő neki, vagy valakinek másnak, a kitől meghallhatta.

— Se ő neki, se a kerek világon senkinek nem mondtam el ezt soha.

— Hozd ide a feszületet : esküdjél meg rá.

Marciole odavitte az elefántesontból faragott feszületet a grófhhoz, s arra esküdött meg, hogy nem szólt a titokról senkinek.

— Jól van. Hát már most mondd meg nekem, hol találhatott De Quimper Ellinor alkalmat arra, hogy Aïra kezét megkérje?

— A templomban.

— A templomban? Meg vagy te bolondulva? Hát hol van a templomban olyan hely, a hol valaki leánykérésre vetemedhetik?

— A Szent Eustache templomban a családi pad egészen alkalmas erre.

— A családi pad a Szent Eustache templomban! üvölte fel a gróf, mind a két kezével a tarka üstökét borzolva égfelé. Hisz akkor te hamisan esküdtél most itt a feszü-

letre! Mert a mikor beültél a Trimeric család templomi padjába, azzal annyit tettél, mintha trombitaszó mellett hirdetted volna ki, hogy feleségem vagy s Aira az én leányom!

— A perpignani préfet vezetett bennünket abba a padba, s mire meggondoltam a dolgot, már akkor ott ültünk. A helyünket elhagyni még rosszabb lett volna.

— A préfet tette! Oh, hogy ezeknek a bürokratáknak sincs a hivatalszobán kívül eszük! A mi a rubrikán kívül van, azt már nem értik. Azt megtartja, hogy a házasságleveletem megőrzi híven; hanem az asszonyomat beülteti a templomi családi padba! Hisz ez megörülni való vesze-delem.

— De hát, édes uram, engedj nekem is egy szívtől szakadt szót ejtenem valahára előtted. Ugy-e, hogy hűséges szolgálód voltam tizenöt esztendeig. Beértem a cseléd-főkötővel, nem áhitottam a grófnéi gyöngyös sapakot. Nem láttad a szememet soha kisírva; nem hallottad egy sóhajtásomat. Most sem magamért szólok. De itt van már egy felnőtt leányod. A ki még mindig csak az anyja nevét viseli. Ez rosszabb, mintha rab volna, szomorúbb, mintha apácza volna. Ez minden társaságból ki van zárva. Nem én értem, hanem ő érte kellene megtenned, hogy házasságunkat tudasd a világgal.

— Hát fejjel akarsz a kútba ugrani? ostoba asszonyi állat! Hiszen ha én azt közhirré teszem, hogy nekem van törvényes feleségem és leányom, akkor engem megölnék! És téged is megölnék, meg a leányodat is. Éjszaka ránk törnek a czinkosok s mind a hármunkat lemészárolnak! Dinamitbombát dobnak a pinczébe s levegőbe vettetik az egész kastélyt. Elment neked az eszed?

— Hát édes jó uram, ha te annyira félsz a gyilkosoktól, arról te nem tehetsz; de hát én is félek valamitől, s arról meg én nem tehetek.

— Mitől félsz te?

— Attól, hogy Aïra megöli magát.

— Aïra?

— Igen. Az én leányom. Örülten szerelmes abba az emberbe.

— Verd ki a fejéből. Az nagy bolondság. El fogom küldeni kolostorba. Majd ha tizennyolcz esztendő s lesz, kijöhet.

Marciole eddig folyvást térden állva beszélt Filiberttel; a hogy az eskühöz letérdelt, most aztán felállt, s igazi hydropathai hidegvérrel kezdett el gyógykezelní.

— Édes uram; ha kegyelmed az atyai jogát nyilvánvalóvá teszi: akkor az ön szava dönt abban a kérdésben, hogy a leánya férhez menjen-e a kérőjéhez, vagy sem? Ha azt nem teszi, akkor Aïra csupán az én leányom s egyedül én, az anyja intézkedem a sorsa fölött.

— Te félkegyelmű némbér! Gondold meg, hogy az a sátán csak azért akarja a kezébe kapni a leányodat, hogy elpusztítsa, halálra kinozza.

— Akkor ne felejtse el, hogy az alpesi anyák még a sátánt is megölik, ha a leányukkal rosszul bánt.

Filibert gróf úgy érezte magát, mint mikor Marciole tetőtől-talpig bepólyázta vizes lepedőbe és pokróczba: mozdulatlaná volt téve.

— Tehát egybe fognak kelni az armignoli maire előtt! nyögé siránk hangon. Az én leányomat a zsidó maire fogja összekötni a párjával!

— De abban egyeztünk meg, hogy a polgári házasságot

követni fogja az egyházi sakramentum is. Párisban fognak megesküdni a Saint Germaine L'Auxerrói egyházban.

— Oh te fecsegő papagáj! Mit beszélsz már megint? Hát azt gondolod, hogy a Saint Germaini apát úr beéri azzal, hogy az eléje kerülő pár megmondja neki, hogy kettőjük közül melyik a férfi, melyik a leány? Hisz az elébb a keresztelő leveleiket akarja látni! Hát megmutatod te az apát úrnak az Aïra keresztelő levelét? Hát el akarod vágatni a torkomat. Eredj előlem! ostoba lúd! Küldd fel nekem az udvarról a lánczos ebet. Ezentúl itt lesz az én szobámban a helye. Nem bizom már senkiben, csak a kuttyában.

XVI.

Minden a legszabályosabb rendben történt meg: a hivatalos szertartás, a jegyzőkönyv aláírása; aztán következett a búcsúvétel anya és leány között. A boldog pár egyenesen hajtattott a maire hivatalos lakából a pályaudvarra, megkezdve a szokásos nászutat: külön waggon volt a számukra bérelve.

Fernandé nem volt jelen a házassági szertartáson. Csak Degoud Raoultól értesült a megtörtént esetről, mikor az hat órákor hazament ebédelni.

A maire egy iratot adott át a nejének ez alkalommal.

— Tegye ezt el, Fernandé, valami biztos helyre. Ez egy hiteles másolat a ma végbement házasságról De Quimper Ellinor gróf és Rongeur Aïra között.

Fernandé nem kérdezte a férjétől, hogy mért bizza azt az iratot ő rá megőrzés végett?

XVII.

Egy hét múlva beállít az armingoli mairei hivatalba De Quimper Ellinor.

A hivatalos idő végén volt késő délután. A jegyző és őrnök eltávozott már: Degoud Roaul néhány ügydarabot írt még alá.

Bámulva kérdezé:

— Gróf úr! Ön itt? Ilyen hamar vége szakadt a nász-utazásnak?

— Az ám, közbejött valami, a miért ide kellett sietnem. Ön emlékezik arra a bizonyos húszezer forintos váltóra, a mit ön az én nevemre hamisított.

— Uram!

— Én ezt a dolgot bíró elé vittem, s most itt hozom az elfogatási parancsot ön ellen.

— Mit akar ön velem tenni?

— Semmi rosszat. Legyen nyugodt. Régi üzlettársak vagyunk; ki fogunk egyezni.

— De hisz ön megölte a becsületemet!

— Baj is az! Én adok önnek tizennégy napi egérutat. Addig nem veszem ki a zsebemből az elfogatási parancsot. Az alatt ön átgőzhajózhat Amerikába. Marseilleből tizenkét nap alatt átviszi a gőzös. Még a kábeltelegráf sem előzheti meg. Ott új nevet szerezhet. Adok önnek ez alka-

lommal húszezer frankot. Pénz becsület. Vehet magának az új világhoz új becsületet. Később is fogom önt segíteni, ha időközönként tudatni fogja velem tartózkodása helyét és a felvett új nevét.

— De hát miért teszi ön ezt én velem ?

— Mert ez az én tervemnek a fázisai közé tartozik. Önnek meg kell innen szökni. Itt van a húszezer frankja.

— Nem bírom önt megérteni. Ön engem bepöröl a húszezer frankos hamis váltó miatt s a kezembe ad húszezer frankot.

— Majd mindjárt meg fogja ön érteni. Van egy csekély kis föltételem. Én önnek időhaladékat adok a megszökésre, pénzt adok a megélhetésre : — ha ön kívágja a hivatalos jegyzőkönyvből azt a lapot, a melyre az én házasságom van beírva.

— Áh ! Hát ez az ?

— No úgy-e milyen világos lesz egyszerre az egész dolog ! Nem kell tovább analizálni. Úgy összetalál ez, mint a jó gőzgép darabjai. No csak sietve, uram ! A vonat egy óra múlva indul. Holnap megy a marseillei gőzös az amerikai útra. Ezt is jól kiszámítottam. Tegye gyorsan, a mit mondok : a saját érdekében. Nem kell semmi úti készülődés : Marseilleben bevásárlhat mindent.

— Hát a nőm ?

— Arra ne legyen önnek gondja. Meg fog élni.

— Ne is lássam többé ?

— Nagyon szereti önt a felesége ?

— Még nem kérdeztem meg tőle.

— No hát ha valami izenni valója van hozzá, bizzam. Adja ide a szobája kulcsát.

Degoud Raoul kivette a szobája kulcsát a zsebéből s átadta Ellinornak.

— Ne is szóljak vele többé ?

— Ugyan mit mesélne el neki ? Azt, hogy váltóhamisítás miatt szökik a börtön elől ? Szedje össze magát ! Nincs itt elvesztegetni való percz !

Degoud Raoul felnyitotta a jegyzőkönyvet s kivágta belőle a követelt lapot.

Az alatt Ellinor leszámlálta az asztalára a húsz darab ezerest.

Megvolt az alku.

Egy hajszálon mult, hogy kezét nem szorítottak egymással. Degoud Raoul vette észre magát elébb.

— Hát uram, De Quimper Ellinor gróf, én most csak azon csodálkozom, hogy a midőn kettőnk közül az egyiknek szökni kell a bagno elől : — az én vagyok.

XVIII.

Fernande egyedül volt a szobájában, ott várta a férjét. Türelmetlenül nézett a fali órára. Ilyenkor már itthon szokott lenni: az ebéd kész. A kandallóban égett a tűz.

Az ajtó, mely a férje szobájából az övébe nyílt, barokk berendezés szerint arany rámaiba foglalt álló tükröt képezett. Az egész bútorkészlet czopfos barokk stílusban volt összeállítva, a hogy azt egy Trimeric dédös megrendelés. A házat bútorkészlettel együtt ajándékozta Filibert gróf Fernandnak.

Egyszer aztán közeledő lépések hangzanak a korridoron: a szobaajtóban fordul a kulcs. — Megérkezett már! — Még néhány percz — most veti le a felső kabátját. — A dörzsgyufa serezenése hallatszik: szivarra gyújt. — Aztán kopogtatás a tükörajtón. — «Szabad!» A tükör félrefordul s mögötte áll De Quimper Ellinor, égő szivarral a szájában.

Fernande nagyot sikoltva tántorodott vissza.

— Uram! Hogy mer ön ebbe a szobába belépni?

— Hát, madame, egy törvényszéki elfogatási parancsnak a hatalmánál fogva. Degoud Raoul váltóhamisítást követett el az én nevemre. Én bepereltem. Itt az elfogatási parancs. Tessék bele tekinteni.

Fernande látta azt. Olvasta a rettenetes szavakat.

A nyakában volt egy vékony fekete zsinór: azon függött

egy zománczolt medaillon: egyik oldalán miniatur arczképpel. Azt kirántotta a kebléből, leszakította a nyakából s utálattal dobta el a butorok alá.

— Pfúj! Gyalázat!

Kezével eltakarta kigyulladt arczát.

— Hát biz ez megtörtént dolog madame, a min már nem lehet változtatni.

Fernande igyekezett nyugalmát összeszedni.

— De hát uram! Detektiv ön? Mouchard? vagy gendarm? hogy egy vétkes ellen az elfogatási parancsot személyesen végrehajtsa! S annak a házába a törvény nevében betörjön?

— Egyik sem vagyok, madame, szólt Ellinor, hanyagul leereszkedve egy karszékbe s tovább szivarozva. Ellenkezőleg azért jöttem, hogy Degoud Raoult futni hagyjam. Ő már útban van Amerika felé. Tizenkét nap muíva az újvilágban lesz, s azontul nem fogjuk a nevét hallani.

— Hát ez az ő dolga! Rám nézve meghalt! De mit keres ön az én szobámban?

— Azt könnyen kitalálhatja, madame. Férje elhagyta önt, s nem hagyott hátra önnek mást, mint gyalázatot. Én kötelességemnek tartom önről gondoskodni.

— Ne törje magát ilyen gonddal! Nekem van odum, a hol meghuzhatom magam: van falat kenyerem: nem szorulok senkire.

— Ön egy kis tévedésben van, madame. Ez a ház nem az öné, mert az adományozást egy elmebeteg aggastyán követte el, a mit én, az illető örököse, majd meg fogok semmisíttetni. Azok a részvények pedig, a melyeket ön Degoudtól kapott móríngul, csak addig hajtanak osztalékot, a míg én akarom. A mint én megszüntetem a bányák

és gyárak üzemét, a mint a vasúton felemelem a szállítási és közlekedési díjakat, a részvények jövedelme egyszerre le fog szállani a semmire.

— De hát mért akar ön engem ily rendszeresen megrontani ?

— Azért, hogy épen ilyen rendszeresen boldoggá tegyem. Erre Fernande keserűen felkaczagott.

— Hahaha! Azt gondolja ön magában ugyebár: ha nem akartál egykor feleségemmé lenni, mikor még gróf-kisasszony voltál, most már lehetsz szeretőm. Egy bukott gazember felesége mi lehetne egyéb, mint kéjarája annak a grófnak, a kire a férje váltót hamisított. Hisz a férj gyalázata az asszonynak privilegium.

Ellinor kivette a szájából a szivart, s eloltotta a tüzet.

— Lássa, Fernande, milyen hamisan ítél meg engem. Igaz, hogy a mit eddig tettem, az mind azért történt, hogy önt megalázzam. Tartoztam ezzel önnek azért a megvevésért, azért a megszégyenítésért, a mivel elutasított. De a végcélom az volt, hogy mikor már az elmerülés percéhez jutott, akkor én nyújtsam önnek szabadító kezemet, s visszaadjak önnek mindent, a mit önkényt eldobott, s a mit mások miatt elvesztett.

— Ezt nem birom felfogni.

— Pedig nagyon egyszerű. A legújabban hozott francia törvények lehetővé teszik a házasság felbontását. Önt a házastársa hűtlenül elhagyja, ugyanaz kriminalitásért négy évi börtönre elítéltetik: ezek olyan okok, a mikért a törvényszék az önök házasságát megsemmisíti. Ez az eljárás kevés időbe fog kerülni. Én tudom azt siettetni. És akkor a De-Quimper név le fogja az ön homlokáról törölni a Degoud foltot.

Fernande bámulva csapta össze a kezét.

— De hisz önnek felesége van, uram!

Ellinor furcsán nevetett.

— Nekem? feleségem? Hol van az megírva?

— Az armignoli maire lajstromos könyvében.

— Ah! a maire lajstromos könyvében? El is felejtettem ám megmondani, hogy Degoud úr, szökése előtt még egy kis hivatali hatalommal való visszaélést is követett el. Nem tette ingyen.

S azzal kivette a tárczájából a hivatalos jegyzőkönyv kihasított lapját.

— Nézzen ide, Fernande. Ez a tanúbizonysága az általunk megkötött házasságnak.

Azzal négyfelé szakította a kitépett lapot s a papírrongyokat oda vetette a kandallóba. Lobbot vetettek.

— Volt! Nincs!

Most értette már Fernande, hogy miért adta át ő neki megőrzés végett Degoud Raoul ennek a jegyzőkönyvnek a hiteles másolatát: a jogérvényes házasság-levelet?

Most már azt érezte, hogy ő az ura a helyzetnek.

Nem árulta el a fölényét. Még nincs itt az ideje.

Csak ennyit kérdezett, csodálkozást eláruló arczkifejezéssel Ellinortól: «de hát Aïra? Mit tett ön Aïrával?»

— Hahaha! Nevetett Ellinor. A szegény kis Aïrával? Az igazán furcsa dolog. Hisz ön ismeri jól azt a kis bohó teremtetést? ön eleget iparkodott belőle embert csinálni. Hát a fáradsága nem is veszett kárba. Megengedi, hogy újra meggyujtsam a szivaromat?

— A hogy tetszik.

Ellinor fölkelt, a kandalló parazsánál rágyújtott a bokkjára, s aztán megint visszaült a karszékbe, egyik lábát a

másik térdén átvetve. Úgy társalgott Fernandével, a hogy régi ismerősök szoktak.

— Ön bizonyosan olvasott egyszer-másszor valamit a Kráóról.

— Igen. Az állítólagos birmáni majomemberekről.

— A kik a Láószok népe között laknak.

— Igen. Egész szakszerű értekezések voltak ez emberfajról írva.

— Több tudós vállalkozott is rá, hogy ezeknek a lakhelyét felkeresse. Rájuk is találtak; de kézre keríteni egyet sem sikerült közülök. Ekkor én fogadtam egy dúsgazdag természetbuvárral, hogy én egy pár esztendő lefolyása alatt magam elmegyek a birmai királyságba, felkeresem a Láósz népek között a Kráók erdőlakó fajtáját. Azok közül elcsábítok egy fiatal leányt s azt elhozom magammal Franciaországba. Egy negyed millióba ment a fogadásunk.

— Olvastam felőle.

— No hát, ezt a fogadást már megnyertem.

— Hogyan?

— Hát úgy, hogy a feleségül vett majomkisasszonyt egyenesen odavittem Farelli úrhoz, a jardin des plantes igazgatójához s átadtam neki, mint a Láósz népbeli természetrajzi ritkaságot s most azt mutogatják ott, a számára emelt külön diszes pavillonban, mint a Kráót.

Fernandenak a lélekzete elállt, némán bámult erre az emberre.

Majd, mint egy álombeszélő, hebegte dadogva:

— És ön ezt azért a negyedmillióért tette, a miben a természettudóssal fogadott.

— Oh nem! Nem! szólt nevetve Ellinor, s hátravetve

magát a karszékben, a boltozat felé fújta a füstöt, mintha azoknak a falfülkékbe festett meztelen mythologiai képeknek beszélne. Nekem ennél magasabb céljaim vannak. A kis majom eltávolítása által Filibert gróf közeléből megfosztottam őt attól az arkánumtól, a mi az életét olyan hosszúra nyújtotta. Most már rohammal fogja őt elővenni az agylágyulás. S ha egyszer megtudja, hogy a leányát pénzért mutogatják, mint a Kráót, akkor rögtön megüti a guta.

— E szerint önnek a képviselői járata is erre a célra szolgált.

— Jól találja.

— És Degout megválasztatása maireé ?

— Szóról-szóra.

— És mi a neve az ilyen cselekedetnek ?

— Ezt én úgy nevezem hogy zsenicziklus.

Ellinor nevetve vonta el a tekintetét a plafond amorettjeitől, hogy Fernande szemébe nézzen.

Akkor aztán elrémülve ugrott fel a helyéből.

Az eddigi madonna arc helyett a Meduza állt előtte.

Szinte hihetetlen, hogy egy eszményi szépség a kinzó vad indulatok hatása alatt ily torzképpé alakulhasson. Álmában lát az ember ilyen arcokat. Mikor az ismerős angyalarcz átalakul vámpírrá.

A düh, a boszúállás, a gúny, az utálat, a csömör minden kifejezése egyesülve volt e rémtekintetben. Emberi művészet nem volna képes ezt utánózni. Ezt csak a féktelen indulatok galvanizmusa képes előidézni.

Ellinor rémülten futott ki a szobából. Férfiakkal szemben talán volt bátorsága; de ezzel a nőarczczal szemben megbénult minden idegszála.

Ellinor rémült menekülésében az ajtót is becsapta maga mögött, s Fernande egyszerre meglátta magát a tükörben.

Maga is megrettent az első látásra a saját arcától. Ilyennek nem látta magát soha. Sőt nem volt fogalma róla, hogy ilyen arc lehessen a világon.

Aztán egyszerre megtelt a szíve örömmel e látványra. Térdre rogyott.

— Hála neked mennybéli Jehova Isten, hogy megajándékoztál azzal, hogy rúttá tudjak lenni!

Most már fegyvere volt.

Milyen jó volna a hímes pillangónak, ha az ember markában egyszerre át tudna változni százlábú skolopendrummá.

Lassankint ismét megszépült az arcza. Vonásai visszanyerték klasszikus vonalaikat.

Akkor aztán ismét a tükör elé állva, újból megpróbálta, hogyan tudná szándékosan, művészi kiszámítással az elébbi mándrucz pofát fintonítani? Sikerült. Meg volt vele elégedve. Nevetett.

Akkor aztán összeszedte minden lelki tehetségét. Végig gondolt az egész rémtörténeten, mely egy rövid negyed-órai időbe össze volt szorítva: mint a sűrített méreg.

Aczélnak érezte az izmait, óriásnak a lelkét.

Össze fogja tépni ezt az egész cselszövényt.

Felhozatta az ebédet, leült hozzá és evett, kötelességből.

Útra készült.

Trimeric grófot egészen hasztalan munka lett volna értesíteni a rémesetről. Mit ér egy paralyticus aggastyánnak a segítsége. Saját kezében volt az eszköz. Előkereste a hiteles házassági levelet s a vállfűzője alá rejté. Forgópisztolyt is dugott a zsebébe.

Aztán nem szólt senkinek a háznál, hogy hova megy.

A postára indult: ott megrendelt magának egy relaist Carcassonba.

— Ejnye! mondá neki a postamester, ha öt perczcel elébb jön az asszonyság, a vasuti vonattal mehetett volna el.

— Lekéstem róla.

Szándékosan késett le a vonatról.

Hisz ott találkozott volna Ellinorral! Vagy talán épen Degoud Raoullal.

Carcassoneból aztán egy éjjeli vonattal Párisba sietett.

XIX.

Elöl, hátul egy nagy táblával a nyakában jár végig a párisi boulevardokon száz kikiáltó, gyorsan pergő nyelven hirdetve a táblákra festett képek tartalmát.

— Ime itt a hirhedett majomleány, a Kráó, a kit De Quimper Ellinor gróf, a vakmerő utazó hozott el magával a majomemberek közül. Látható naponkint reggeli 10 órától déli hat óráig a Jardin des Plantesban, két frankért. Soha nem látott természeti tünemény.

Ez a bourgeoisienek szól: a két frankos publikumnak.

A magasabb régiók informálása végett aztán zárt kocsik döcögnek végig az aszfalton, trombitaszó mellett, azoknak mind a négy oldalára fantaszticus képek vannak festve a Kráó életéből. Először az eredeti viselkedése a maga őshazájában, a fatetőn épített fészek-kunyhóban, a hol nyers halakat eszik. Azután a lépre csalatása a vakmerő európai vadász által, czifra korallékszerek segélyével. Végül a Kráó kisasszony teljes európai divatos costumeben, a minőt a színpadon viselnek.

A hintó hágcsóján áll egy betanult kikiáltó, római vitéznek öltözve, hétféle színű tollbokrétával a sisakja mellett, a ki, midőn összetrombitált egy csomó hallgatóságot, azok előtt folyékony stílusban elmondja, hogy «megérkezett a várvavárt ősembermajom a Jardin des Plantesba, a kit a

híres Ázsia felfedező De-Quimper Ellinor gróf hozott el magával a Láósz indiánok országából, nagy ravaszsággal és életveszedelemmel. Sűrű szénfekete haj borítja fejét s alányúlik az egész hátán: szemeit széles, selyemszerű fényes szemöldök árnyalják, melyek alatt tág fekete pupillák ragyognak. A szemgolyókból hiányzik a szivárvány. Koponyája azonban teljesen emberalakú, duzzadó ajkai csevegés közben igen kedvesen kacagnak. Igen jó indulatú teremtes, és mindent megtesz, a mit kívánnak tőle. De ha ingerlik, akkor vad lesz, a földre veti magát, harap és körmöl s a haját tépi. Eszik nyers halat és rizskását; de a czukrot különösen kedveli. A külföldi tudósok mind elismerték a valódiságát. Látható a Jardin des Plantesban az amphitheatre des cours nagy termében. Uraságok, kik közelből kívánnak vele beszélni, s énekelését hallani, külön órákban, esteli tíz órától tizenkettőig bocsáttatnak a Kráo kisasszony elé. Egy ülés tartama öt első percz; dija husz frank. Jegyek előre váltandók a pénztárnál meghatározott időre!

Tradri tradra!

Fernande megtudta a reklamművésztől, hogy hol találhatja Airát. Hát még is nem a Palais de singeben! Nem a Jacques és Jaqueline társaságában. (Igy hitták a párisiak a kedvencz orangután-párt az állatkertben.)

Az amphitheatre des cours (a «cours» e helyütt tanfolyamot jelent) igen előkelő díszes épület az állatkertben, a hol a természettudósok szoktak felolvasásokat tartani. Itt csak ethnographiai rendkívüliségeket mutogatnak.

Fernande eszén járt. Tudta, hogy minő veszedelmes ellenféllel van dolga. Ha lármát üt, ötöt fogják el s ottmarasztják a vizsgálati fogságban: megeshetik, hogy a

megfigyelő-kórházba küldik, mint elmeháborodottat. Ovatosan kellett a terve kiviteléhez kezdenie.

Legelső gondja volt jegyet váltani az esteli látogatásra húsz frank belépti díjért. Nagy volt a kereslet: csak az éjfélhez közeleső öt perczek egyikére kapott helyet.

Azért az első órában már megjelent az amphitheatre des cours várakozó-termében. Akarta látni, hogy miféle emberek látogatják a rendkívüli természetesodát s minő benyomással az arczukon térnek vissza? Csupa előkelő urak voltak. Nagyobbrészt angolok. Egy pár fiatal franczia is volt, meg egy német.

Az angolok nagyon rezerváltan viselték magukat visszatérőben: nem voltak közlékenyek. Mindegyik az óráját nézte, hogy nem rövidítették-e meg a kialakudott öt perczben? Egy pénztárnoknő ült a középben: az előtt állt egy perczmutató óra. Ha az öt percz letelt, villanycsengettyűvel jelt adott, s arra magától felnyílt az ajtó.

Hölgyek nem voltak a látogatók közt. Könnyen felfogható okokból. Ilyen ok Fernandeot nem feszélyezte.

Az előtte következő ötperczes gentleman egy nyílt tekintetű német ifju volt, a ki a rég várakozó szék-szomszédnéja iránti udvariasságból megtette azt, hogy rákerülvén a sor, félig nyitva hagyta az ajtót a háta mögött, hogy az a kíváncsiságát addig is kielégíthesse, a míg ő beszél a Kráóval.

A Kráó csak angol nyelven tud.

Az is bámulatos, hogy ily rövid idő alatt egyáltalában megtudott tanulni egy európai idiomát. Azonkívül csak a majombeszéd rikácsolásait ismeri. Egy épen e célra felfogadott gouvernante pallérozta őt ki még a hajón, a míg Borneotól idáig jöttek. Ugyanaz énekelni és zongorázni

is megtanította. No természetesen nem valami művészi tökéletességgel. Hanem hát a hogy egy majomleánytól méltán csodálni lehet.

Ezt az amphitheatrum öre elmondta mindenkinek, félfrank borra valóért.

A német ifju tehát nyitva hagyta az ajtót maga után. Fernande hallhatta Aïra beszédét. Ráismert a hangjára. Angolol szólította meg a belépőt.

— Jó napot, mylord! Örülök, hogy van szerencsém, mylord. Tessék helyet foglalni. Szereti ön a zenét, kívánja, hogy zongorázzak, mylord?

Következett a God save the Queen, zongorán.

A látogató valami elismerő bókot mondott.

— Kívánja ön, hogy elénekeljem önnek az «árva rózsza» románczát?

Kivánta. A Kráo énekelt is.

Fernande maga tanította Aïrát erre a szép románczra a «Richmondi vásár» czímű dalmüből.

Ráismert, nagyot sóhajtott.

A látogató bátorkodott azon óhajtságának kifejezést adni, hogy vajha némi mutatványt hallhatna az eredeti Kráo nyelvből is.

Erre aztán következett némi artikulálatlan rikoltás, a vadmadár, a sakál kiáltásához hasonló.

A látogató teljesen meg volt elégedve.

«Pretty well! Kolossal!»

— Akar ön egy fényképet tőlem? Az ára két frank. A sajátkezű névaláírással? Három frank.

Az öt percz letelt. A villanycsengetyű elpendült. A német ifjú kijött az elfogad si teremből, a fényképet tartva a markában, elragadtatva a látottak és hallottak által.

— Piramidal! Fenomenál! Nie dagewesen!

A sor Fernandeon volt.

Mikor belépett az ajtón, Aïra csaknem közvetlen előtte állt.

Mutatóújját a szája elé tette. Titoktartást inte.

Fernande megállt egy pillanatra, széttekintve maga körül.

Egy díszesen butorozott szoba volt ott, déli virágokkal diszítve, nagy ciklász-pálmák roppant vedrekben, köztük egy fiatal theobroma, a növénykert büszkesége, az ágakon szabadon repkedő, exotikus madarakkal, elől egy nyitott zongora, közepén gömbölyű kerevet, kis asztalkán csemegek, gyümölcsök, a majomleány rangjához illő fényűzés.

A kereveten ült egy divatos öltözetű, kétséges életkorú hölgy. Bizonyosan társalkodónő. Egy kis bajusza ennek is volt, de azért nem volt Kráó.

Aïra nyájasan inte a hölgynek, hogy eltávozhatik. Csak férfilátogatásnál van szükség az ittlétére. Egyedül maradt Fernandeal.

Aïra nyakába borult Fernandenak és megcsókolta. Aztán befogta a száját.

— El ne áruld, hogy ismersz!

Fernande megütődött ezen a szón.

— Én pedig azért jöttem, hogy kiszabadítsalak innen.

— Hová? Hová szabadítás?

— Te egy égrekiáltó árulásnak vagy az áldozata.

— Tudom.

— De nálam meg van a hitelesített házasságleveled.

— Hát csak tartsd titokban. Hova gondolsz? Ha te elhíreszteled, hogy én ki vagyok, akkor Trimeric gróf meg-

öli az anyámat, vagy rögtön megüti a guta. Annak a jó öreg embernek nem szabad azt megtudni, hogy én hová jutottam!

— Milyen gyémánt szíved van, szegény «leány!»

— «Szegény majom!» De hát jó helyen vagyok itten. Szeliden, udvariasan bánnak velem. Semmi megszégyenítőt nem tesznek velem. Csak a tudós professorok kíváncsiak egy kissé. De a mellett olyan hideg szemmel néznek. Tudod, csak a szeme sért az embereknek.

— A vérem föllázad, ha rágondolok!

— Én már beleszoktam. Egész nap bámultatni. Egy kicsit énekelni, zongorázni, angol szólásmódokat sorba mondani. Az impressarió előadásán nagyokat nevetek. Van abban valami varázs, hogy én most bolonddá teszem az egész világot. Nem képzeled, micsoda büszkeség van abban, hogy én értem arannyal, ezüsttel fizetnek, a miért olyan csúnya vagyok.

— Ez örökké még sem tarthat így! Te nem maradhatsz élted hosszáig a Jardin des plantes ketreczlakója, mint a Jaqueline!

— Oh nem! Az impressario megígérte, hogy elvisz körútra. Elmegyünk Londonba, Berlinbe, Bécsbe, Budapestre.

— Körutat tenni te veled egész Európában! Rettenetes gondolat!

— De Amerikába is átmegyünk!

Nevetett hozzá!

Aztán hogy Fernande boszus töprengését látta, szelid búskomorsággal monda neki:

— Aztán látod, szegény Ellinor elveszteni a fogadását, ha te napfényre hoznád az igazságot. Vissza kellene fizet-

nie a negyedmillióját, meg egy másik negyedmilliót a tejébe. A jockey-clubból is kidobnák a yankeetrickért.

— Te még most is szereted őt!

— Mikor olyan szép szemei vannak.

— Akkor térj vissza hozzá! Te De Quimper grófné vagy.

Erre a szóra aztán vadállati szilajsággal kapta fel a fejét Aïra.

— Azt már nem! Oda soha! Itt maradok Kráónak.

S azt az éles majomkiáltást hallatá, a melyen végződni szokott az interviewja.

A villany-csengetyű pendült.

«Edju! Gud báj!»

Elbucsúztak. Fernande kiment.

A várakozási teremben egy koczkás kabátú, zsemlyeszín pofaszakállas úr alkudott az impressarióval.

— Mit kóstál nekem egy karmolás a pofámra? Én meg akarom haragítani a Kráót. Például egy csókkal.

A látogató ezer frankokban beszélt.

Az impressarió gondolkozni látszott s a tenyerében latolgatta az ezeres bankjegyeket.

Fernande odalépett hozzá s a fülébe súgta:

— Uram! Ha ön legkisebb megszégyenítő merényletet megenged a látogatóknak a Kráó ellen, én rögtön feljelentem az egész titkot. Én ismerem ennek a csoda-leánynak a szülőit. Itt laknak Dél-Francziaországban. Én voltam a nevelőnője.

— Ah! kiálta fel az impressarió azzal a csodálatos vegyületével az ijedtségnek és örömnök, a melyet csak olasz arc képes együttesen kifejezni, s melyből egyszersmind egy jó ötlet szikrája pattanik ki. Ön volt a nevelőnője a

mi Kráónknak? Akkor én adok önnek egy évadjegyet, a melylyel minden nap bejöhet ingyen az amfiteatrumba.

Azzal visszaadta a koczkás úrnak az ezeres bankjegyeit. És tetejükbe tette még a húsz frankos aranyát is, a mit a látogatásért fizetett.

— Itt van uram! és már most a beszélgetésre sem kap ön engedélyt. Ott láthatja nagy betűkkel felírva az ajtóra: «A látogatóknak kötelességük a Kráóval illedelmesen társalogni». Alászolgája!

Fernandeot pedig udvarias bókolással vezeté a pénztárhoz, s átadatta neki az egész évadra szóló belépti jegyet.

Nagyon jól spekulált vele az impressarió.

Most még azt is fölvehette a reklámja szövegébe, hogy «az esteli látogatás óráiban 10-től 12-ig minden nap látható az amfitheatre des cours salonjában az a csodaszép gouvernante, a ki a Kráót énekelni, zongorázni és angolul beszélni megtanította». Erre még jobban csődült a húsz frankos publikum.

És Fernande csakugyan ott is volt minden nap, csak hogy olyan sűrű fátyol volt az arcán, hogy a publikum nem kapott belőle semmit. «Ez» már humbug!

XX.

Trimeric Filibert gróf rohamosan hanyatlott a vége felé. Az ilyen kórállapotnál a kedélyhangulatban van az orvosság, abban van a méreg is. A lélek bakteriumai, a miket még nem lehetett görcső alá venni, a legöldöklőbbek.

Nagyon biztos eredményre dolgozott az a kéz, mely őt Aírától megfosztotta. Ez a szeretettől sugárzó csúnya kis teremtés tartotta az öreg emberben a lelket. A mint azt elvesztette, az egész életszervezete összeroskadt.

Éjjel-nappal a nagy karszékben ült, s abból állt az egész foglalatossága, hogy a tömérdek ujságot, a mit járatott, egy ollóval apró darabokra összeszabdalta, s aztán lebbentsenkint a kandallóba dobálta. El nem olvasott belőlük egy sort sem.

Marcioleon kívül senkinek sem volt szabad a szobájába lépni. Az rakott fát a tűzre, az hozta be a levesét s etette kanállal. Nem élt már egyébbel, csak levessel meg tejjel.

Soha egy szót nem szólt Marciolehoz.

A jó teremtés maga bontogatta fel minden nap a lapokat, melyek a fővárosból érkeztek, úgy vitte be az urához.

Ő maga nem volt ismerős az ákombákommal. Csak azt észlelte, hogy vannak ujságok, a melyek hetenkint egy-

szer, m sok, melyek csak minden két hétben ismétlődnek. Csak arról ismeretesek, hogy képek vannak beléjük nyomtatva. Derék ujságok! A képeket már megérti minden ember!

(Miért is nem tudnak a mai világ tudósai olyan írást feltalálni, mint a régi egyiptomiak, hogy a mit «lát» az ember, azt mindjárt «értené» is?)

Egy vasárnap aztán nagy örömmre virradt a jó Marciole.

Abban a két hetenkint megjelenő képes újságban, a mint kétfelé nyitotta, egyszerre ott látta maga előtt Aírást.

Ez ő valósággal! Ez az arcza, ez az alakja! Czifra szép ruha van rajta!

S a lap tulsó hasábján meg De Quimper Ellinor, vadászjelmezben. Az is olyan jól van találva, hogy csaknem megszóllal.

Az átelleni belső lapján a képes újságnak viszont látható volt ékes fametszetben egy fejedelmi mátkapár, szintén egymás mellett.

A jó Marciole nagy örömsikongatással rohant be Filibert gróf szobájába a drága szép újsággal.

— Nézd! Nézd uram. Itt van a mi leányunk! Az ő kedves férjével együtt. Emitt egy princz, meg egy princzesz. Itt meg az Aíra és az Ellinor. Egymás mellett. Mondtam, úgy-e, hogy nagy dicsőség lesz ebből. Még az újságban is kijött a képük. Nézzed! Olvassad!

Azzal odatérdelt Filibert gróf elé, mint egy eleven olvasótámlány, eléje tartva a széttárt hirlapot. Csak a két szeme látszott ki a lap szegélye fölött, a hogy a hatást vizsgálta Filibert arcán.

A gróf olvasta a szöveget. A Kráó. — Majomleány. —

A Láószi öserdők. — Az apjának a neve volt Sré-Máongó. Nyers hallal élt az erdőben. — De Quimper Ellinor esel-lel elhozta a hazájából. — Mutogatják két frankért a jardin-de-plantaban. — Tud emberi szavakat kimondani, énekelni. — Ha megharagítják, a haját tépi.

Mentől tovább olvasott a gróf, annál jobban vigyorgott az ábrázatja. A jó Marciole azt hitte, hogy ez a nagy öröm jelensége. Az örültség torzvigyorgása volt az!

— Hehehe! nevetett Filibert. Hehehe! hehehe!

S a közben szép csendesen kihúzta a zsebéből a revolvert s úgy lőtte szíven Marciolet, hogy az egy kiáltás nélkül terült el a lábainál.

Akkor aztán felugrott a karszékéből. Az örültség kölcsön adta zsibbadt tagjainak azt a csodálatos erejét, a minek a titkát ki nem lehet tanulni. Tört, zúzott mindent, a mit maga előtt talált. A revolvereivel ajtókon, ablakokon lövöldözött ki, halálveszedelem volt hozzá közelíteni. Végre aztán kimerült s ájultan rogyott össze.

Akkor aztán elvitték a tébolyultak intézetébe.

Mind végig dühöngő örült maradt.

Ez a kórállapot nem tartott sokáig. Fél év múlva megszabadította kínzott lelkét nyomorult porhüvelyétől a halál.

XXI.

De Quimper Ellinor mély gyászt öltött nagybátyja halálának hírére.

O maga rendezte a temetési szertartást, egész odáig, mikor a megboldogultat a családi sírboltba elhelyezték.

Monsieur Rochepilon is jelen volt e végtisztességtételen.

A préfet birt annyi életfilozofiával, hogy még azt is bevárta hallgatag, a míg a gyásztornak vége volt. Nem rontotta el az ebédet.

Csak azután, mikor már a fekete kávénál a kondoleáló vendégek mintegy hallgatag gratulációképen összeüték a chartreusös kupiczáikat Ellinorral, állt elő a mondókájával a préfet.

— Megmondtam önnek, ügyebár, gróf úr, hogy ön ezzel az egész armignoli expeditiójával valakit nagyon rá fog szedni. Ez a valaki ön maga, gróf úr. A megboldogult Trimeric gróf törvényesen egybekelt férje volt Marciole-nak. Nálam van letéve a házasságlevelük. S ennél fogva az egyedüli törvényes örököse az armignoli uradalomnak az ő leányuk, Aïra.

Ellinor erre a csatányos felfedezésre sem vesztette el az önuralmát.

Nyugodtan hajtá fel a pohár chartreuset.

— Nagyon jól van, uram. Ezzel a talonnal is megnyertem a pártit. Trimeric Aïra az én feleségem, a kivel összeköttetém az armignoli mairei hivatalban folyó év február 15-ikén. Hát így is az armignoli grófság ura vagyok.

— Jó volna biz az, gróf úr, csakhogy, a mint én utána jártam a mairei hivatalban, a jegyzőkönyvből hiányzik épen az a lap, a mely a gróf úr és Aïra kisasszony házasságára vonatkozik. Ezt valami gazember megsemmisítette.

Erre aztán Ellinornak nem volt mit tenni, mint zsebre dugni a «gazember» titulust.

A préfet úr pedig, szivarja tüzét eloltva a kávé csésze aljában, azt mondá:

— Már én megtettem az intézkedéseket, hogy azt a bizonyos Trimeric örököst, a ki jelenleg valahol körúton van egy dunamelléki fővárosban, s mint a hirhedett Kraó mutogattatik, haza hozassam és ősei birtokába visszahelyezzem.

Ezen aztán Ellinornak szabad volt nevetni.

XXII.

Ördög és pokol!

Azt a jegyzőkönyvi lapot ugyan kár volt megsemmisíteni!

No de se baj! Él még maga a maire, a ki előtt a házasság megkötött.

Ellinornak tudomása volt róla, hogy az ő kedves barátja (és áldozata) Degoud Raoul hol és miféle álnév alatt bujdokol az új világban.

Rögtön irt neki.

«Önnek a visszatérése szükséges Frankhonba. Filibert meghalt. Aíra törvényes örökös. Házasság létrejöttét be kell bizonyítanom. Adok önnek harmincezer frankot, ha visszajön s új bizonyítványt állít ki, a mairehivatalában végbement házasságról».

Erre csakhamar a következő választ kapta.

«Nem vásott el mind az öt érzékem, hogy azt a bolondot megtegyem, a mire ön felszólít. Én az ön harmincezer frankjáért magamat gályára nem vitetem. Hanem ha ön a megkötött házasságának hitelesen ki állított másolatát akarja birni, arra ráutalhatom önt. Volt rá gondom, hogy azt valakinél hátrahagyjam. Küldje ön ide hozzám Jacques Pluhart a harmincezer frankkal; majd annak megmondom az illető nevét, a kinél azt megtalálhatja.

Ellinor nem sokat tétovázott. Rögtön áthajóztatta Jacques Pluhart Amerikába, a harmincezer frankkal.

Négy hét alatt visszatért a megbízott a kívánt válasszal.

«A házassági oklevél letéteményese Degoud Fernande asszonyság.»

XXIII.

Ez időköz alatt megtörtént az egész reparatura a félre-ment történelemben.

A Trimeric család örökösét megtalálták valahol Prágában, s ediktaliter haza idézték Francziaországba, ott jogszerinti örökségébe minden hivatalos formák szerint visszahelyezték.

Ellinor a kitünően jól értesült párisi rendőrség útján azt is megtudta, hogy az a bizonyos gouvernante együtt utazott el a rehabilitált grófnéval Armignolba.

Tehát utána!

A képviselő úr magával vitte Jacques Pluhart is.

Nem volt már komornyik. Ügynök úr volt a czíme.

Ő volt legjobban beavatva a Trimeric család házi titkaiba. Ő látogatott el a Trimeric kastélyba, a hol Fernande található volt. Bevezették hozzá.

Igen jó ajánlata volt — Amerikából.

Izenetet hozott Degoud Alfréd úrtól, a kinek ott igen jól mennek az üzletei. Fényes vállalatokat indított meg, melyek a legszebb kilátásokat nyitják meg előtte. De Quimper gróffal kiegyezett ama bizonyos váltó miatti kereset megszüntetése iránt. Most már teljesen rehabilitálva van. Alig várja, hogy szeretett nejét ismét ölelhesse. Utikölt-ségül utalványoz a számára ezer frankot. Broklynban

fogja várni a megérkeztét. Utasítja, hogy azt a bizonyos oklevelet, melynek megőrzését reá bizta, kézbesítse De Quimper Ellinor gróf úrnak.

Fernande végig hallgatta az egész előterjesztést s azt felelte rá, hogy semmi köze hozzá, jól mennek-e az üzletei Degoud Raoul úrnak, vagy rosszul? Köszöni az uti-költséget; de nem veszi igénybe. A mi a házassági oklevelet illeti, azt ő átadta annak, a kit az legjobban érdekel: Aïra grófnőnek. Ha hivatkozni akar ez okiratra De Quimper, ő nála megtalálhatja.

Nyomban, a mint Jacques Pluhar visszatért a válaszszal, sietett Ellinor a Trimeric kastélyba, Jacques Pluharral együtt.

Ismét Fernande fogadta a látogatókat, a ki úgy látszik, valami protektornő szerepét viselte itten.

Az elfogadó teremből átment Fernande a mellékszobába, az lehetett Aïra boudoirja.

Kis idő múlva visszatért.

— A grófnő elfogadja önt.

Ellinor elég ns látogató toalettnben volt. Kerek metszésű kabát, éles ránczra vasalt pantallon, fehér bőr kamásli, a kabát gomblyukában piros rendszalag és fehér szegfű. Ixa flór parfum. Májvereskeztyű az oldalzsebben.

Aïra meglepő változáson ment keresztül. Nem volt már majomrokonság az arcán. A fogalomzavaró pihéket szakértő tudomány eltávolította az arczáról, az most egészen sima és kellemesen kreolszinű volt. A haja magas tekercsbe feltűzve a fején, európai divatú díszítéssel, legújabb szabású öltöny a természetén. Nem is volt, így kicsipve, valami visszataszító megjelenés.

Ellinor elbűvölő gráciával üdvözlé a hölgyet; a mit az szintén megfelelő kecsesrel viszonzott.

— Jó napot mylord. Örülök, hogy van szerencsém. Tessék helyet foglalni. Szereti ön a zenét? Kívánja, hogy zongorázzak mylord?

S elverte neki a klaviron a God save te Queent.

— Kívánja, hogy elénekeljem önnek az «árva rózsza» románczát.

S énekelt neki egyet.

— És most uram, tegye ön le a húsz frankot, s adjon helyet az utána jövő uraságoknak. Gud báj!

— No de asszonyom, mire való ez a keserű tréfa? Én önnek férje vagyok.

— Az én férjem? S hol volt ön eddig? S hol voltam eddig én?

— Értsen ön meg Aïra. Van egy némét szindarab, Grizeldisz. Ebben a férj, fogadásból, szeretett nejét próbára teszi. Arra fogad, hogy az ő neje, bárminő megaláztatás után is, hive marad. És fogadását megnyeri. Ezt a veszedelmes játékot voltam én bátor ismételni. Én önt próbára tettem.

— De hát Grizeldisz legalább volt valamikor neje a férjének. De hát voltam én valaha neje önnek?

— A hivatalos okmány azt bizonyítja.

— S van önnél ilyen hivatalos okmány?

— Nálam nincs; de önnél van. Ön birja annak a bizonyítványát, hogy ön De Quimper grófné.

— Igen, birom, s mindennap előveszem és újra meg újra elolvasom ezt az írást.

Aïra a kebléből húzta ki ezt az iratot.

Látszott azon, hogy mindennap nem csak a kezei kö-

zött, de a fogai között is meg szokott az fordulni. Mind a négy szélén ki volt csipkézve, a hogy leharaptak belőle egy darabot.

— Ime itt van, az én házassági oklevelem, a mely bizonyítja, hogy engem De Quimper Ellinor gróf törvény előtt feleségeül vett. Ez az egyetlen papir, a mi azt bizonyítja; mert az eredetit kitépték, elégették. Ezt pedig én tépem szélylyel rongyokra!

És most takarodj előlem, te «ember!» Én vagyok a Kráó! a majomleány, a kit két frankért mutogatnak az állatkertben; a kit ha megharagítanak, harap és körmöl! S a majomember harapása halálos! Nesze!

S azzal tele marokkal odavágta a szeme közé a szét-tépett okirat csipetjeit.

Ellinor hűledezve támolgott ki a szobából.

A küszöbön Fernande nevető arczával találkozott.

Igy, nevetve, még rettenetesebb volt ez a szép arcz, mint azzal a medúzatorzsképpel.

Ellinor azt mondá a tisztelt ügynökének:

— No ezt a zseni-cziklust rosszul fejeztük be, Jacques Pluhar. Kezdjünk újat.

S ettől kezdve lett az armingoli kastélyból a «rút leányok mentsháza».

S a mi a legkülönösebb, azóta arról a tudományos világban oly nagy feltűnést keltett Kráóról senki sem beszél többé.

Azt kérdi minden ember: «mi az a Kráó?»

